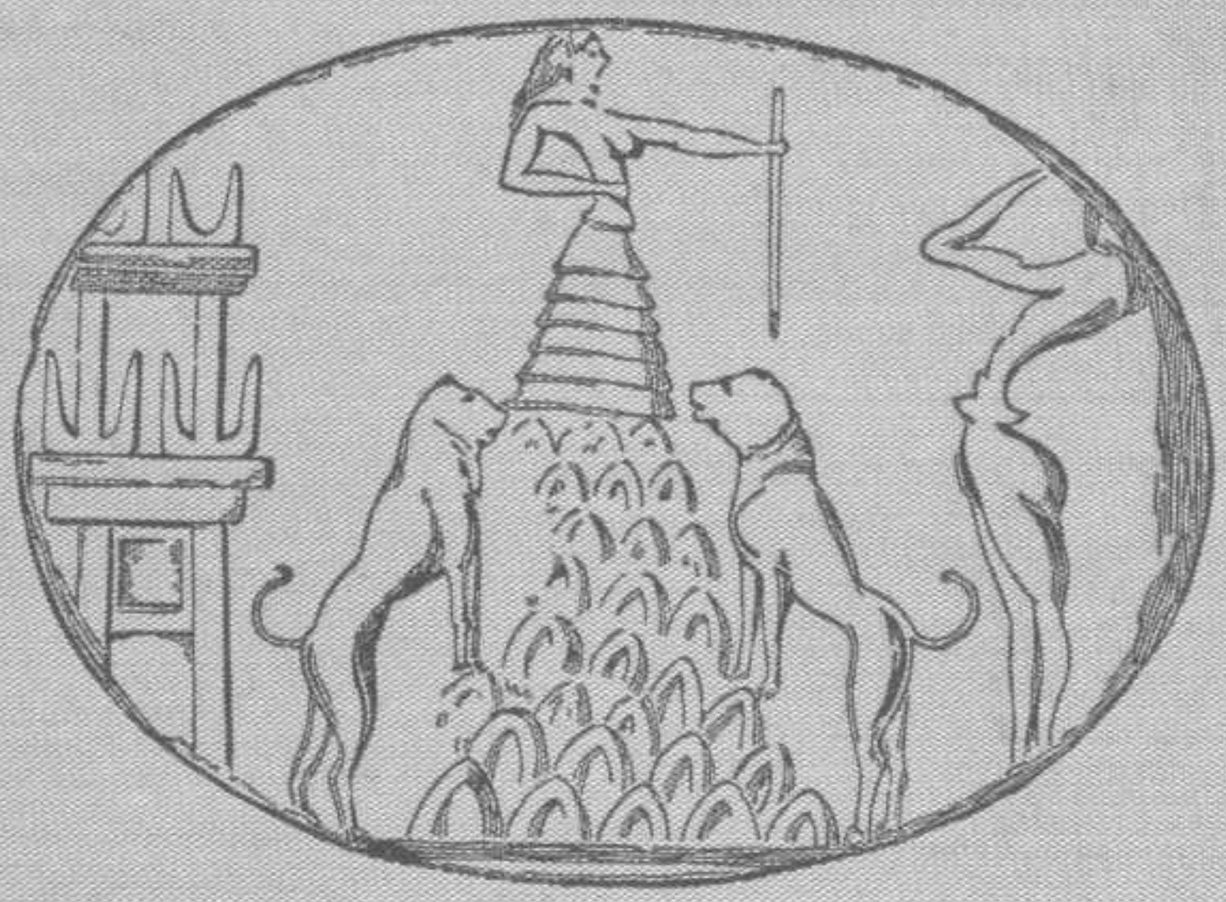

Koninklijke Bibliotheek
's-Gravenhage

in bruikleen van de
Theosofische Vereniging
Nederland

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
1063 4662

HET HOOGE HEILIGDOM

„Door de waardigheid van Brahma overweldigd, nam Hanoman de schaar". Blz. 23

K. b. Aesheer
Rod. 7/4.'63
MCH
795

DR C. W. WORMSER

HET HOOGE HEILIGDOM

LEGENDEN, TEMPELRUÏNES EN HEILIGE GRAVEN VAN JAVA'S BERGEN

ILLUSTRATIES VAN MARTHA ELAND

TWEEDE DRUK

UITGEVERIJ W. VAN HOEVE DEVENTER
N.V. MAATSCHAPPIJ VORKINK BANDOENG

De teekening op den band is een reproductie van een was-stempel uit de vijftiende eeuw vóór Christus, gevonden te Knossos op Kreta. Zij stelt voor de Bergenmoeder, de eenige vóór-historische Grieksche Godheid. De Godin staat op den top van haar eigen berg, zij heeft een schepter in de hand en draagt een kleed uit den tijd van Minos, den half-legendarischen Koning van Kreta, zoon van Zeus en Europa, die drie generaties vóór den Trojaanschen oorlog regeerde. Zij wordt geflankeerd door twee wacht-doende leeuwen; links is een heiligdom met de hoornen der wijding, de symbolen die haar verbinden met het dierenrijk en het plantenrijk; de pilaar is een gestyleerde boom; rechts staat een haar aanbiddende man. De berg beteekent: moeder-aarde, die mensch en dier en plant leven geeft.

KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK

DE HEILIGHEID DER BERGEN

„De plaats waar gij staat is heilig land."

Exodus III : 5

HET hooge heiligdom heeft een historie, ouder en eerwaardiger dan die van de eeuwenoude vlakten en dalen onzer aarde, want vóór de menschen geboren waren, woonden goden op de hooge toppen der bergen en toen de menschen zich vermenigvuldigden tot volkeren, kozen zij voor de goden van hun volk tot woonstede den hoogsten berg van het gebied, waar zij zich hadden gevestigd.

De heiligheid, die de verheven bergtoppen omgeeft, is ouder dan de menschheid en elk gewijd boek getuigt vol verrukking van den berg, die zich aan het aardsche ontworstelt, uit het lage zich opheft, uit de diepte moeizaam opstijgt, steigert naar de vrijheid, zich omhoog wringt naar de verlossing en jubelend den hemel benadert.

De ongenaakbare hoogten; de angtswekkende geheimen, die de om den top zwevende nevels verbergen; het geheimzinnig gefluister, dat door de kloven waart; het geweld der loeiende stormen, der vallende rotsblokken; de weerkaatsende echo's van verre lawines; de wazige mist tusschen de stammen der dichte wouden; de wreede stilte, vol geheimenissen en ongekende gevaren, maken de bergen tot plaatsen, die eerbiedig worden gemeden en aandachtig worden vereerd als de woonplaatsen van goden en als de verblijfplaatsen van de geesten der afgestorvenen.

En daar de top het uitspansel nabij komt en zich in dichte wolkensluiers aan het oog der sterfelijken onttrekt, gaven de menschen den berg het leven en personificeerden zij den berg met den god, die daar wonen moest, en aldus werd de berg tot god.

Door alle eeuwen heeft de eeredienst der bergen een zeer voorname plaats ingenomen in het geestesleven van alle volken.

De heiligheid der bergen werd door de oudste volken erkend en beleden en

de wijsgeeren onder hen, die niet slechts peinsden over den hemel, de verblijfplaats van goden, geesten en zielen, maar zich ook verdiepten in het zichtbare heden, zich ook bekommerden over het karakter der moederaarde, zij konden deze aarde niet grooter eere geven, dan door haar tot berg te verklaren. Aldus stelden de Babyloniërs en de Germanen zich onze aarde voor als een hoogen berg en ook de eerste Christenen, de Grieksche monnik Kosmas Indikopleustes en het hoofd der Perzische Nestoriaansche Kerk Mar Aba, beeldden de aarde uit als een berg, die omringd was door den wereldoceaan, welke door een heuvelrand op haar plaats werd gehouden.

De Babylonische tempeltorens zijn afbeeldingen van dezen wereldberg.

Dezelfde afbeelding ontdekten archaeologen in Chineesch Turkestan, waaruit blijkt, dat de oudste Boeddhistische cultuur onzen aardbol ook zag als een berg, door de wereldzee omgeven, terwijl op den top van den berg de spits van den hemelberg rustte.

In de grot van Altamira in de Pyrenaeën werd een afbeelding gevonden uit den neolitischen tijd, waarop hetzelfde zinnebeeld voorkomt; de bergtop is daar gekroond met den boom des levens.

In het Britsche Museum is een vaas uit de tiende eeuw vóór Christus — gevonden in Zuid-Italië —, die dezelfde voorstelling afbeeldt.

Uit de Hethitische Klein-Aziatische beschaving stamt de uitbeelding van den dondergod Teshub, die over twee bergen gaat en staat tegenover een wezen, dat voor de onderste helft uit een gebergte bestaat en het bovenlichaam heeft van een mensch, op het hoofd zon en maan dragende en op den arm een konijn, het teeken der vruchtbaarheid, houdende.

In een hymne, den god des donders gewijd, wordt gezegd: „De stem uws donders doet den grooten berg, den vader Mullil, sidderen". Mullil is de god der aarde.

Op Kreta werd in de zestiende eeuw vóór Christus in den tijd van Koning Minos de wereldberg vereerd en afgebeeld; op wandschilderingen, vazen en zegels komt de wereldberg voor in den oud-Babylonischen vorm.

Deze „Moederberg" is de eenige Grieksche godheid van vóór-historischen oorsprong.

De godin staat op een berg met een schepter in de hand, tegen den berg staan twee leeuwen als wachters, links staat een tempel versierd met de hoornen der wijding, de symbolen, die den berg — de aarde —, verbinden met plant en

dier. De pilaar is de gestyleerde boom des levens. Rechts staat een mannenfiguur in aanbidding.
Ook de oudste geschiedenis van Java vereert den heiligen berg en in de wajangvoorstelling, die nog dagelijks over geheel het groote, mooie, vruchtbare eiland wordt vertoond, staat de „goenoengan", de wereldberg met den boom des levens, te midden tusschen de helden links en de demonen rechts, in den pisangstam gestoken.
In de mythologie der Boeddhisten draagt de verblijfplaats der goden den naam Meru of Sumeru; deze berg nagelt de wereld in de wereldzeeën, maar zwaaide heen en weer toen Boeddha op aarde nederdaalde. In Tibet offeren de lama's dagelijks aan den Meru een afbeeldsel van het heelal, wentelende om het middelpunt, den heiligen berg. En op den hoogsten berg van Java, den Smeroe, woont de opperste godheid.
Volgens den Koran is de Qaf het middelpunt der aarde, dat omringd is door oceanen; de berg is heilig en een bezoek aan dat hooge heiligdom behoort tot de verplichtingen, die de Hadz, de bedevaart naar Mekka, meebrengt.
Volgens de Zoroastristen, de volgelingen van Zarathustra, is de Alburz of Hara Berezaiti in Perzië de eerste onder de bergen, waaromheen zon en sterren wentelen en waar geen duisternis, honger of koude gekend wordt.
„„Als nun Zarathustra so den Berg hinaufstieg, gedachte er unterwegs des vielen einsamen Wanderns von Jugend an, und auf wie viele Berge und Rücken und Gipfel er schon gestiegen sei. „Ich bin ein Wanderer und ein Bergsteiger", sagte er zu seinem Herzen, „ich liebe die Ebenen nicht, und es scheint, ich kann nicht lange stille sitzen.""
Aldus sprak Zarathustra door den mond van Nietzsche.
In de Grieksche mythologie is de Olympus — de hooge berg, die het middenpunt is van Griekenland, dat het centrum is van de platte aardschijf, die op de wereldzee drijft — de verblijfplaats der Goden.
Zeus, geboren in een grot op het eiland Kreta, beheerschte vanaf de kruin van den Olympus, waar zijn troon stond, de wereld. Van den hoogsten top slingerde hij zijn bliksemen, in den donder werd zijn geweldige stem gehoord tot het einde der aarde.
In de paleizen op den berg leefden de goden en godinnen, daar vierden zij hun feesten met ambrozijn en nectar, daar twistten zij hun twisten, daar was

een hemel vol aardsche geneugten en wereldsche zorgen.
De Olympus echter blijft de hemel, waaruit onwaardigen worden geweerd of verdreven, die door jaloerschen wordt bestormd; de Olympus was de verblijfplaats van al wie hoog, machtig, heilig, ongenaakbaar was, de hemel der gelukzaligen, in tegenstelling tot den diepsten afgrond der verdoemden, den Hades.
Hermes had zijn tempel op de Cyllenos, Apollo op Phigaleia, Cybele was de moeder der bergen, Pan was geboren op den Lykaios.
Alle groote godsdiensten hebben hun heilige bergen. Het oude Israël heeft zijn berg Zion, waar in den tempel Jehovah werd vereerd; de bergen van Kwan Lun zijn de heilige bergen van het Taoisme; de berg Tlaloe is de Olympus der Mexicanen; de Hindoes hebben hun Olympus in den Mandara en de Indiërs aanbidden den Himalaja als de woning der goden.
De Atlas in Marokko schraagt den hemel.
De scherpe, blinkende Fujiyama, Japans besneeuwde vulkaan, is de troon van de Alwijze, die Japan behoedt, tot wie in lente, zomer en herfst talloos velen van alle eilanden opklimmen, in bedevaart opgaan, om te smeeken en te danken. Als een vorstin met hermelijnen mantel bekleed blinkt zij uit, van haar schouderen en opwaarts hooger dan al wat haar omringt.
De Kelten kenden den cultus der bergen, de Slaven vereerden de berggoden, Poeninus was de god der Apennijnen, Vosegus die der Vogezen; de god der Masai's in Midden-Afrika troont op den hemelhoogen Kilimandsjaro; Shasta, de Groote Geest der Indianen, verbergt zijn glinsterende gestalte in sneeuw en ijs; in de „Rigveda" der Indiërs worden de bergen aangeroepen den menschen genadig te zijn; op de hoogste toppen der Rocky Mountains heerscht de „Heer van het leven"; de goden van Babel woonden op de bergen, zij worden aangeroepen als „heer der bergen"; en zoowel in Mesopotamië als in Mexico bouwden de geloovigen heuvels in de vlakten, waar geen bergen waren, om de godheid eer te kunnen bewijzen.
Over de gansche aarde was van de oudste tijden af aan, de berg de woonplaats der goden.
Het Walhalla der Ariërs is de zetel van Asgard, waar de goden troonden op den Himinbjirk, den Hemelberg, vanwaar zij door het glasharde ijzige venster, Hlidskialf, neerzagen op het nietige, menschelijke gedoe.

Daar was het paradijs der strijders, die binnentraden tot voor den troon van Odin, in den krijgshaftig versierden hemel, begeleid door schoone Walküren. Het Jotunheim, het hoogste bergland van Noorwegen, is met zijn Galdhöpig de verblijfplaats van bovenaardsche reuzen en de hemel der verloste zielen.
De Indianen van Noord-Amerika erkenden elken berg als een god; de Koreanen verpersoonlijkten al hun bergen tot goden en brachten hun eerbewijzen; het Japansche woord Kami beteekent zoowel god als berg; de Inca's aanbaden de godin Iztaccihuatl en haar echtgenoot, den god Popocatepetl, in de bergen, die deze namen dragen en zij vereerden in den Huanacauwi hun oppersten god; de Grieken vereenzelvigden den berg Ida met de godin van dien naam en de bergen Phrygia en Media met de goden, die die namen droegen; zij kenden Zeus Olympios, Zeus Laphystos, Zeus Akraios, onderscheiden naar de bergen, waarin de opperste god zich manifesteerde; de Hindoes noemden Çiwa met den bijnaam berggod; de Fujiyama, de berg van Japan, draagt den naam van de godin, die in haar gestalte aannam; Boeddha heet „de gouden berg"; en Bel, de god van Babylon, werd aangeroepen: „O groote berg"!
De Himalaya wordt gepersonificeerd als Himavat of Harivamsa, hij is de vader van den heiligen Ganges; vanuit de besneeuwde en verijsde woonplaats der goden wordt het lot der Indiërs bestierd; op de gletschers ontspringt, van het sneeuwveld daalt uit den hooge de heilige rivier af tot de lage menschen, de Ganges, die de zonden afwascht met zijn water en den asch der gestorvenen in zijn vertrouwde golven draagt naar den eeuwigen wereldoceaan.
De oudste overlevering, uit Syrische inscripties afkomstig, leert dat Adam, na uit het Paradijs te zijn verdreven, de verlossing zoekt, om bevrijding roept en opklimt tot den hoogsten berg om — als hij ook daar zijn zonden niet kan boeten — zich berouwvol en boetvaardig van den hoogen rotswand in den dood te werpen.
De Mohammedanen echter vereeren den berg Arafel als den top, waar Adam en Eva, door den Engel uit het Paradijs verjaagd, na wanhopige eenzame omzwervingen over een vijandige aarde, elkander eindelijk wedervonden.
Derhalve speelt de berg reeds in de geschiedenis van het eerste menschenpaar een rol van leven en dood.
Het eerste historische feit, waarin de berg als middel van hooger hand reddend voor de menschheid optreedt, is in het Bijbelsche verhaal van den zondvloed;

immers, na lange dobbering op woeste wateren strandt de arke Noachs op den berg Ararat en van dien berg heeft Noach de eerste afstijging moeten maken.
Deukalion, de Grieksche Noach, is na den zondvloed op den Parnassus geland.
In het Hindoesche verhaal van de groote overstrooming bidt een visch tot Himavat en smeekt hem de ark in zijn veilige handen te nemen en het gebed werd verhoord, de ark strandde op den Himalaya en Manu daalde naar de aarde af, langs den berg, die thans nog zijn naam draagt.
En wat anders dan de zondvloed en de stranding der ark, het groote schip, wordt afgebeeld door de Javaansche legende van den Tangkoeban Prahoe, de door den stortvloed omgekantelde boot?
Het Joodsche volk, dat zich het uitverkoren volk noemde, vereerde de bergen dermate, dat alle groote gebeurtenissen voorvielen op de hooge toppen der bergen.
Als Abraham, de Aartsvader, de stamvader der Joden, zijn trouw aan Jehovah zal moeten bewijzen door de zelfopofferende daad, krijgt hij het Goddelijk bevel zijn zoon Izak te offeren „op eenen van de bergen dien Ik u zeggen zal", en als hij het bevel wil gehoorzamen en het altaar reeds op den bergtop Moria heeft opgericht, wordt het gebod veranderd en hij offert op „den berg des Heeren" een ram als zoenoffer.
De stamvader der Tengereezen was evenzeer bereid zijn eenigen zoon op den top van den vulkaan, den Bromo, te offeren den Oppersten God, aan Brahma, en ook hem ontsloeg de Almachtige van dien hoogsten plicht der gehoorzaamheid. Dus leefde ook op Java onbewust, reeds vóór de komst der Christenen, het geloof aan het zoenoffer van den eeniggeboren zoon.
Het volk Israël ontvlucht de Egyptische slavernij en in de woestijn beklimt Mozes alleen den hoogen berg Sinaï; in den donder, die door de ruwe kloven weerkaatst, en in den bliksem, die de wolken om den top uiteenscheurt, ziet hij Jehovah en hoort hij Diens stem en op de rotsblokken grift hij de wet Gods.
„En de gansche berg Sinaï rookte, omdat de Heere op denzelven nederkwam in vuur, en zijn rook ging op als de rook van eenen oven en de gansche berg beefde zeer."
Een der eerste beschrijvingen van een uitbarsting en van een aardbeving wordt dus gegeven in het tweede boek van Mozes, genaamd Exodus.

„En al het volk zag de donderen en de bliksemen en den rookenden berg, toen het volk zulks zag, weken zij af en stonden van verre."
„Toen Mozes op den berg geklommen was, zoo heeft eene wolk den berg bedekt," maar nadat hij uit de hooge regionen van zonnebrand was teruggekeerd in de vlakke woestijn, glinsterde zijn aangezicht en het was blinkende.
Themis geeft op den Olympus, in wolken gehuld, op een godenvergadering de wet.
Op den hoogsten top van den hemelbestormenden Himalaya werd door den hoogsten god aan Ahura de wet gegeven; het is verdienstelijk den berg te overpeinzen, nog grooter verdienste brengt het den berg ook te zien.
De goddelijke wet wordt den volken op den hoogsten bergtop gegeven.
In den Talmud, de heilige boeken der Joden, verhaalt de psalmist, hoe de bergen oprezen ter plaatse, die Jehovah voor hen gegrond had; Jehovah, die op den berg Sion zijn woonstede koos, weshalve de Joden „hun oogen ophieven naar de bergen, vanwaar hun hulp komen zou", en de psalmist getuigt daarvan als hij zingt: „Een goddelijke berg is het gebergte van Bazan, een veeltoppige berg. Waarom, gij veeltoppige berg, ziet gij afgunstig naar den berg, dien Jehovah tot woonplaats begeerd heeft, en waarop Jehovah ook wonen zal voor altijd?" Jehovah wordt vergeleken bij een rotssteen, die niet wankelt en „die op Jahwe vertrouwen, zijn als de berg Sion, die voor eeuwig staat".
In den tijd der profeten, als de afgodendienst van Baäl het volk aftrekt van den dienst van Jehovah, klimt de profeet Elia op den berg Karmel en op de kruin van dien berg, die de Middellandsche Zee beheerscht, doodt hij de Baälpriesters.
Niet alleen Joden, Mohammedanen, Boeddhisten, Hindoes en Heidenen vereeren Het Hooge Heiligdom, ook de Christenen hebben in hun dienst van God den berg een hooge plaats toegekend.
In het oudste Christendom, in den tijd der omwandeling van Christus op aarde, zijn de bergen van Palestina de heilige plaatsen, waar voorname gebeurtenissen zich afspelen.
Als de Heer Jezus de eenzaamheid zoekt, klimt Hij op een hoogen berg om te bidden; de verzoeking van Satan weerstaat Hij op den top van een berg; met de Zaligsprekingen zegent Hij de schare vanaf den bergtop; met Zijn drie geliefde discipelen klimt Hij op naar den hoogsten top om verheerlijkt te wor-

den; Hij sterft aan het kruis voor de zonden der wereld op den berg Golgotha; en Hij vaart ten hemel van den Olijfberg.
Vanaf het eerste boek van den Bijbel tot het laatste, is het gebergte de plaats van vereering, aanbidding en wijding, en in het laatste hoofdstuk van het laatste boek, „De Openbaring van Johannes", voerde de engel den apostel op eenen grooten en hoogen berg en hij toonde hem aldaar de groote stad, het heilige, eeuwige Jeruzalem, op dien bergtop gelegen.
Het geloof in het hooge heiligdom is algemeen menschelijk, het is van alle tijden en van alle windstreken.
Voor alle geslachten zijn de bergen het ongenaakbaar eigendom van een hoogere macht en belijders van elken godsdienst hebben op de toppen der bergen hun offers gebrand, hun bedehuizen geplant en hun dierbare dooden aan dezen hemel op aarde toevertrouwd.
Op Hawaï is de Kilauea, de vulkaan, dien de bevolking vereert als de Halemaumau, de woning van het eeuwige vuur. In dien krater kookt de legendarische Vrouw Pele haar lavasoep. Tennyson heeft haar macht bezongen en zestig jaar geleden heeft de goede, machtige oude vrouw het gebed verhoord van de prinses Ruth Keelikolani, die tijdens een uitbarsting onverschrokken den lavastroom tegemoet trad en aan Vrouw Pele offerde. Want ziet, de lavastroom verstolde op die plaats.
Op den Duitschen Brocken rijden in den Walpurgisnacht de heksen op bezemstelen; de Horselberg in Duitschland, de Puy de Dôme in Frankrijk zijn verblijfplaatsen van geesten.
Een Afrikaansche volksstam viert op den Tindiret jaarlijksche oogstfeesten en bidt den berg om regen; de Mexicanen eten beelden van bergen en offeren kinderen en honden aan de berggoden; de Indianen brengen vruchten aan hun bergen en dansen te hunner eer gewijde reien; in China, in Indië, in Korea gaan de vorsten voor in optochten en bedevaarten naar de toppen der bergen.
Op den Twanjirika en den Yaho in Australië wonen berggeesten, die de autochthone bevolking vereert.
Shan Kuei is de geest der Chineesche bergen, hij is gekleed in blauwen regen omgord met klimopranken, hij rijdt op een rood luipaard, wilde katten galoppeeren achter hem.
In het Taoïsme wordt de Sennin vereerd, de man der bergen, dat is de opper-

mensch, die zich vrij heeft gemaakt van aardsche banden, los heeft gemaakt van wereldsche conventies en een leven leidt in de natuur met de natuur, wiens voedsel is de ambrozijn van den dauw, de mist en den aether.
Op die heilige toppen bouwden van oudsher de geloovigen hun tempels, brachten van af de vroegste eeuwen de volken hun dooden; en dus hebben de bergen over de gansche aarde hun tempelruïnes en kloosters en kerken; en gaan Indianen, Patagoniërs, Arabieren, Mexicanen, Perzen en de volken van Melanesië, Polynesië en Indonesië nog dagelijks op tot de graven op de toppen hunner bergen.
Als de bedevaartgangers opgeklommen zijn tot de hooge, heilige plaatsen, dan leggen zij als offer een steen op een steenhoop of op een heilig graf, als een versteend gebed, en als een versteend offer schenken zij den geest van den berg een deel van zijn eigen wezen, dat zij dankbaar hebben aanvaard.
Dit symbool is van alle tijden, van alle einden der aarde.
De noordelijke bergen dreigden door hun onbekendheid, door de gevaren van hun steile afgronden, de verschrikkingen van hun ondoordringbare wouden, de koude en weeheid van de ijle lucht.
Daarom bleven tot een eeuw geleden de menschen ver en daarom bleef de schoonheid der wouden, de pracht der hellingen, de menigvuldigheid van dieren en planten en bloemen onbekend, daarom drong niemand door tot de overweldigende heerlijkheid der onbegrensde vergezichten, klom niemand op tot de reine, onbesmette luchten in het pralende zonlicht.
De geheele natuur was vol leven, elke boom, elke rots was een verblijfplaats van geesten en van afgestorvenen en derhalve waren de bergen de woonsteden van hoogere, onzichtbare machten.
Deze machten waren te sterker en dus te meer gevreesd en derhalve te eerbiediger aangebeden, waar de bergen verschrikkingen brachten, die het vlakke land niet kende, wanneer de bergen met vuur en met gloeiende steenen, met verzengenden adem en met kokende modder de menschheid in één oogenblik verwoestten.
Het volk van Indonesië leeft aan den voet van dergelijke machtige geweldenaren en het peinsde over het ontstaan van die onbegrijpelijke machten en het gaf den berg menschelijken en zelfs goddelijken oorsprong.
En toen voor hen vaststond hoe de vulkanen — die zij dag en nacht aanschouwden, maar nooit beklommen — waren geworden en toen de volksoverlevering

in de gedachten de vaste overtuiging had gevestigd, dat de hooge bergtoppen woningen van machtige geesten waren, toen overmeesterde de begeerte, die geesten door gebed en offer gunstig te stemmen, den angst voor het dreigende gevaar en zij bouwden op de bergplateau's steenen tempels, terwijl zij zelf in de vlakte in bamboezen hutten leefden; zij hieuwen in de wanden vereerende beeltenissen, ofschoon aan hun eigen woning alle versiering vreemd was; toen zegevierde hun liefde voor hun ouderen over hun vrees voor het onbekende en zij droegen hun dierbare dooden op aan de geesten van goden en menschen, aan de ongeziene, ongekende krachten en zij torsten de doode lichamen omhoog, alle gevaar trotseerend en geen vermoeienis achtende, en legden die in de woning van den onbekenden aangebedene voor eeuwig ter rust.

En wie de bergen van Java beklimt, vergezeld van lieden uit de desa op de helling gelegen en de taal des lands spreekt en verstaat, kan vernemen hoe de bergen tot stand zijn gekomen.

Toen Batara Goeroe hemel en aarde van elkander had gescheiden, bleef de aarde ten spel aan winden en wolken.

In dien chaotischen storm scheurde Java los van de aard-massa, maar het zwervende eiland werd in het midden der aarde in de wereldzee vastgenageld met een spijker, dien men Tidar noemde.

De Tidar is een ronde heuvel bij Magelang op Midden-Java.

Het behaagde den Oppergod het nieuwe eiland te verfraaien met bergen, die het land, dat steeds door de golven werd overstroomd, op een hooger peil brachten.

In het Westen schiep Batara Goeroe een berg, den Karang, die zoo hoog was, dat de dieren des wouds langs de hellingen tot den hemel opklommen en de sterren tartten. Onder den zwaren last zonk het westelijk gedeelte van het eiland steeds dieper, ten gevolge waarvan het oostelijk einde haast in den hemel reikte.

Nu riep Batara Goeroe de andere goden te hulp om dien berg tot normale hoogte terug te brengen.

De goden zetten zich aan het werk, elk hunner brak een brok van den berg af, nam dat op de sterke schouders en aldus belast en beladen begaven zij zich op weg over Java.

De afgeknotte gedeelten, die staan bleven, zijn de Karang en de Poelosari in Bantam.

Op hun moeilijken tocht verloren zij deelen hunner zware vrachten en waar die vielen, ontstonden de Salak en de Gedeh, bij Buitenzorg; de Tjerimai bij Cheribon; de Slamat bij Banjoemas; het Diëngplateau bij Wonosobo; de Soembing en de Sindoro in Kedoe.
In het midden van Java aangekomen, ontvloten de stroomen den lichamen der zweetende goden, waardoor de rivieren de Ello en de Progo ontstonden, die voorbij de grootste tempels van Java, den Prambanan en den Boroboedoer vloeien.
Na korte rust zetten zij de reis voort, de Merbaboe ontstond en de Merapi, waar Agni, de god van het vuur, zich vestigde; voorts verhieven zich de Lawoe en de Wilis in Oost-Java. Madiven
En eindelijk stapelden de goden als allerhoogsten berg den Smeroe op, alwaar Batara Goeroe zich een huis liet bouwen, ter eeuwige woonplaats.
De goden waren nu al dat zwoegen moe en zij wierpen de rest der stukken en brokken naar den Oosthoek en ziet daar het Yang plateau en het Idjen plateau met den Argopoero, den Lamongan, den Raoeng en den Merapi aan straat Bali.
En wie de vulkanen van Java bestijgt en koelies meeneemt uit de hoogste bergdesa, kan te weten komen, wie de tempels bouwden, waarvan de ruïnes, overwoekerd door slingerplanten en onkruid, op den hoogsten top verweren.
En wie tot den top klautert, voorafgegaan door den sleutelbewaarder, kan dezen laten verhalen van de weldaden, die eeuwen geleden de heilige heeft gebracht, dien de desagenooten daar ter ruste hebben gelegd.
Want om de hooge bergen van Java heeft zich als een geheimzinnig waas de legende geweven en op de hoogste toppen verduren de tempelresten de eeuwigheid en op den dooden bodem van uitgedoofde kraters zijn de steenen graftomben van legendarische Javanen, dien de eeuwen heiligheid en onvergetelijkheid schonken.

DE LEGENDE VAN DEN KARANG

„Hanoman vloog als een gevleugeld rotsblok over de zee."

Ramayana

HANOMAN, de koning der apen, doorleeft de eeuwen in Britsch-Indië in de aan hem gewijde tempels.

Op Java waart de herinnering aan zijn aardsch bestaan over hooge bergtoppen en op een der ommegangen van het versteende gebed, den machtigsten tempel, den Boroboedoer; zijn heldendaden zijn in beeld gebracht in de steenen verhalen op den grooten Prambanan, zijn wondere daden zijn in haut-reliefs voor de eeuwen bewaard op den Panataran, den fijnen tempel boven Blitar, die de lava- en waterstroomen van den Kloet bij de uitbarstingen van 1901 en 1919 niet aantastten.

In Britsch-Indië klauteren zijn nakomelingen met bloemenkransen versierd in de zuilen der gebouwen, waar zijn eeredienst wordt bedreven; daar rukken zijn afstammelingen gele mangga's en rijpe bananen uit de handen hunner vereerders, in de voorportalen zogen apinnen haar jongen en oude apen gedragen zich ontuchtig op de altaren, waarop ter eere van hun koning bloedige offers worden geplengd.

In Hindostan wordt zijn godsdienst beleden, de godsdienst der activiteit, der aanhankelijkheid, daar de jonge aap zich klemt aan het moederlijf, en deze eeredienst staat in lijnrecht contrast tot dien der katten, die de passiviteit, de afhankelijkheid predikt, daar de moederkat haar hulpeloos jong draagt in den bek.

Op een der ommegangen van den Boroboedoer is in fijn gesneden haut-relief een der verdienstelijke daden van Hanoman in beeld gebracht. Daar is uitgebeeld, hoe de apenkoning aan Boeddha overtocht verleende van berg tot berg, want Hanoman greep een vooruitstekend rotsblok met de machtige vingers zijner voorpooten en hij gelastte een zijner onderdanen hem bij den staart te grijpen, een tweeden beval hij den eersten bij den staart te vatten; en zoo

vormden tientallen apen een langen slinger en met een geweldigen zwaai bereikte die apensliert den rotswand aan de overzijde van het peilloos diepe ravijn, waar de laatste der rij zich met de achterpooten aan de rots klemde.
Aldus vormden zij de eerste levende brug, waarover Boeddha veilig schreed.
Hanoman wordt ook vereerd op Java's bergen.
Op Java draagt Hanoman zelfs den titel, waarop de lagere goden recht hebben, hij mag zich noemen Sang Hanoman, gelijk in de fabels het slimme dwerghert Sang Kantjil en de listige muis Sang Tikoes wordt genoemd.
In Centraal- en Opper-Indië echter is hij een gewone dorpsgod. Zijn roem dankt hij aan zijn heldhaftig optreden, toen Sita, de echtgenoote van Rama, door den demon Ravana naar Ceylon was weggesleurd, aldus leeren de Hindoes van Britsch-Indië.
Volgens de overlevering der bewoners van Ceylon echter geschiedde het als volgt.
Daar leefde in Treta Ynga een monster, Ravana geheeten, die een kleinzoon was van Pulastaya. Dit monster had tien koppen, twintig armen, de gedaante van een berg, was zwart als roet, een vijand van menschen en goden, en heerscher over twee en vijftig millioen steden. Ravana stond Syang Indra — die bij de Hindoes de eerste god is na de Drieëenheid, maar voor de Javanen de oppergod — naar de macht. Echter kon al zijn woeste kracht hem niet baten, indien niet de opperste god Brahma hem den zegen wilde schenken. Dus klom Ravana ten hemel op en hij smeekte Brahma om zijn hulp en bijstand, opdat hij zijn godslasterlijk doel zou kunnen bereiken. En Brahma, vertoornd over de aanmatiging van Indra, die zijn zoon was en hem het naaste in heerlijkheid stond, bewilligde in het verzoek, mits Ravana gedurende tienduizend jaren zijn tien afschuwelijke koppen offerde door die te doen branden in het vuur van Yagya Kund.
Ravana volbracht manmoedig deze verdienstelijke, Brahma welgevallige daad en hij verkreeg macht over Indra.
En van deze macht snellijk misbruik makende, begaf hij zich naar Amarapur en hij ontvoerde Sita, de voornaamste Devi, en hij nam haar met geweld en bracht haar door de hooge luchten naar het eiland Ceylon. In glijvlucht daalde hij met zijn zoeten last op de aarde neder en omdat hij noodzakelijke bezigheden moest verrichten, zette hij de godin een oogenblik voorzichtig neder.

Maar Indra waakte over zijn beschermelinge. Toen nu Ravana terugkeerde om Sita verder te voeren naar zijn afschuwelijk leger, begaven hem de krachten en hij moest de godin achterlaten, eenzaam op een eenzame plaats.
Maar Rama, de incarnatie van Narayana, geboren in het huis van Dasaratha, den koning van Ajodhya, hoorende dat de godin, die zijn echtgenoote was, door het monster was ontvoerd, begaf zich op weg om haar te bevrijden en te verlossen uit de wreede klauwen, die haar gewis omklemd hielden.
Na verre reizen door het gloeiende woestijnzand, door het ondoordringbare oerwoud, over de wilde breede rivieren van Indië, kwam hij tot den Indischen Oceaan en hij vernam, dat Ravana de godin Sita over de golven had gevoerd naar het eiland Ceylon.
Toen hij radeloos overlegde, hoe hij dat eiland zou kunnen bereiken, verscheen voor hem Sugriva, die Hanoman wordt genoemd en de koning is der apen.
Hanoman bood hem zijn hulp aan en met zijn tallooze heirscharen bouwde hij in enkele oogenblikken een dam, die den Oceaan overspande.
Dankbaar en trotsch overschreed Rama den dam; hij kwam, dapper als een held, aangegord ten strijde tot het hol van Ravana, dien hij doodde en in wiens plaats hij Ribhikhana tot koning van Ceylon maakte.
Doch zijn doel was hiermede niet bereikt; vergeefs speurde hij alom en zocht de godin en toen hij na langen tijd overal te hebben gezocht mismoedig en teleurgesteld Pushpaka-bimana beklommen had om naar Ajodhya terug te keeren, ziet, daar zag hij een goddelijk licht, dat van de aarde kwam en ten hemel steeg.
Zijn hart klopte van vreugde en zeide hem, wat zijn oogen niet dorsten te vermoeden. Maar hij liet zich leiden door het licht, dat straalde, en afgedaald naar de plaats, waar de glans verscheen, vond hij de begeerte zijns harten en hij nam Sita, die ook Turja devi genaamd wordt, mede naar Ajodhya en hij bracht haar naar Simangark, waar Mayabya van Ceylon te harer eere een tempel bouwde.
Na niet vele jaren belegerde de keizer Akbar de stad, hij drong haar binnen en hij kwam tot den tempel en hij voerde de godin met zich naar Bhatgoan, waar hij een grooter en schooner heiligdom voor haar oprichtte, waarin zij groote macht verkreeg en wordt aangebeden door alle geloovigen en in eere staat bij Brahma en Vishnoe en Maheswara, tot op den huidigen dag.

En het is de verdienste van Hanoman, tot hare bevrijding uit de macht van het monster te hebben meegewerkt, en van zijn wondere, dappere daden verhalen de tempels van Prambanan en Panataran.
Vermoedelijk is hij dus van afkomst niet meer dan een aanvoerder van aapachtige wilden, die als huurtroepen dienst deden, maar de bevolking eert hem liever als den zoon van Pavana, den wind-god; hij kon bergen verzetten, wolken aan flarden blazen, wedijverde in snelheid met Garoeda, den heiligen vogel van Vishnoe, deel der Trimoerti.
In vele dorpen staat zijn beeltenis met bloemen versierd en guirlandes omhangen. Vereerders werpen zich voor hem ter aarde, aanbidders verven hem met roode verf.
Ja, in een tempel te Kaina wordt hij aangeroepen als god en in Benares heb ik in een aan dezen god der apen gewijden tempel diens volgelingen gevoerd met pisangs, nadat een priester deze apen, en ook mij, had omhangen met een slinger van scherp-riekende gele bloemen.
Ik trad naar buiten uit den apentempel in het voorportaal, dat uitkwam op een nauwe vuile Oostersche straat.
Daar was het verkeer gestopt. Waterdragers hadden hun lasten neergezet en zaten gelaten, in afwachting tot de weg vrij zou zijn. Een piepende ossenkar, hoog opgeladen met zakken en balen, hield knarsend stil.
Een Boeddhistisch priester in lang geel gewaad liep rustig dicht langs de lage winkeltjes, waar kooplieden hun waren hadden uitgestald. En dwars over den smallen weg stond een heilige aan Boeddha gewijde koe, door een koolstronk tot stilstaan verlokt, en niemand waagde het haar te verjagen. Geen Boeddhist zal eenig dier leed aandoen en de heilige koe is meesteres ook van den openbaren weg.
Maar in het voorportaal stond een Hindoe-priester met een groot mes, waarvan bloed droop en daar lag in laatste stuiptrekkingen de geit, die hij aan Hanoman had geofferd.
De apen, die mij bedelende naar buiten waren gevolgd, keken, zich krabbend en schurkend, nieuwsgierig met grijnzende snoeten naar het bloedig tooneel.
Maar hun onbehoorlijk en brutaal gedrag verbaasde mij niet, omdat ik wist, welk een slecht voorbeeld Hanoman hun eeuwen geleden op een der bergen van Java had gegeven.

In het Westen van Java woont tot op den huidigen dag, afgezonderd van de buitenwereld, met eigen zeden, eigen recht, eigen bestuur, in een onherbergzaam terrein van beboschte heuvels en dalen, de oeroude stam der Badoewi's.
In de eerste eeuw van onze jaartelling vestigden Brahmanen zich in Bantam; ze vermenigvuldigden zich en stichtten het rijk Padjadjaran, dat het tegenwoordig Buitenzorg — toen, en nu in den volksmond nog, Bogor geheeten — tot hoofdstad had.
Tritoestho, de zoon van het eerste vorstenpaar, stichtte een rijk in Midden-Java, vanwaar de Mohammedanen in de vijftiende eeuw hen verdreven naar het hooge Diëngplateau, waar zij hun tempels bouwden.
De Javanen, die Muselmannen werden, noemden de landgenooten, die het oude geloof trouw bleven en zich afzonderden in de wildernis, „wong djaman Boeddha", menschen, die van Boeddha afstammen, hetgeen in het spraakgebruik werd tot Badoewi; de omringende desa's heeten hen „orang Hindoe", maar zich zelf eeren zij met den naam „orang Parahiang", aanbidders van den hoogsten God.
Er zijn twee secten onder hen, de aanbidders van Brahma, den schepper, en de aanbidders van Çiwa, den verwoester. Beide secten gelooven aan een leven na dit leven, aan een eeuwige gelukzaligheid voor de goeden en een straf voor de kwaden.
Indien nu iemand sterft, wordt zijn lijk gebracht naar een bosch, waar het wordt gewasschen en plechtig begraven. Op den derden dag na den dood verlaat de ziel het lichaam om op te gaan naar een heilige plek, die hooger ligt op een berg, op een witte zwavelvlakte, de lemah bodas, de witte aarde, op den berg Tjioedjoeng.
Dit hooge heiligdom is de hemel der Badoewi's, waar de zielen zich in vrede vereenigen met die der voorouders en de eeuwige gelukzaligheid deelachtig worden.
Op dien derden dag nemen de achterblijvenden afscheid door offer en gebed op het graf.
Zij, die het goede gedaan hebben, gaan onverwijld naar de plaats der gelukzaligen, maar die het kwade hebben gedaan, worden veertig dagen gezuiverd in de hel, die in den krater van het Tjioedjoeng gebergte is gelegen.
Op dien berg is een bron, waar terrasvormig opgestapelde rotsblokken de li-

chamen der heiligen dekken, en elke oogstmaand beklimmen negen der oudste desalieden den hemel om die grafmonumenten te reinigen, om ze te sieren met bloemen, om rijst en wierook te offeren aan Çiwa.
Het was Hanoman de apenkoning, die den hemel en de hel der Badoewi's heeft geschapen.
Op een zijner tochten door de dichte wouden, waarop hij zijn volgelingen en nakomelingen bezoekt om te bevelen, te straffen of te beloonen, kwam hij aan Java's Westkust en overschouwde Straat Soenda en het denkbeeld kwam bij hem op, den overtocht van Java naar Sumatra te vergemakkelijken door in Straat Soenda drie eilanden op te werpen. Dus vulde hij twee machtige zakken met zand, nam die zakken in zijn sterke, pezige apenarmen en droeg ze naar Bantam's kust. Het geheele leger der apen volgde hem met zakken zand in de harige knuisten, voorovergebogen onder de zware lasten.
Zoo kwam de groote menigte onder aanvoering van haar vorst aan de zee en ziet, ontzetting beving haar, want Hanoman stiet een afgrijselijk gebrul uit en staarde met woeste blikken naar drie eilanden, die een andere god in de zee had geplant, Krakatau, Poeloe Besi en „Dwars in den weg".
Waanzinnig van woede rende hij terug, de zakken zand achter zich aan sleurende, en de apen deden desgelijks en toen hij zijn woede wilde koelen, scheurde hij de zakken in stukken en alle apen rukten de zakken, die zij droegen, ook open en het zand stroomde in groote putsen er uit; steeds hooger werd de zandhoop en immer nog naderden apen, die het zand uitstortten, en toen er geen korrel zand meer over was, waren twee hooge bergen ontstaan."

„U zit op den top van den eenen en daar is de andere, U kunt hem zien door de boomen. De Karang en de Poelosari."
„En wat geschiedde met Hanoman?"

„Hanoman wist, dat het op bevel van Brahma was, dat Vishnoe hem was vóór geweest bij het werpen der eilanden in straat Soenda," zoo vertelde mijn tochtgenoot verder, „en hij besloot zich op den oppersten god te wreken. Dus gaf hij zijn apenleger bevel den hemel te bestormen. En de apen, toen al even brutaal en onbetamelijk als thans, beklommen bij honderden den berg, die tot den hemel reikte, en zij sarden de sterren, de kinderen van Brahma, en

beten haar en trokken haar aan de zilveren haren. Dit ergerde Vishnoe zeer en hij wendde zich tot den oppergod en sprak: „O Brahma, levenverwekker, hoe lang zult gij lijdelijk toezien, dat zij, die gij tot het leven gewekt hebt, die op Uw bevel de menschen in den duisteren nacht tot vertroosting zijn, zullen worden beleedigd door ellendige apen"? En Brahma sprak: „Ik zal hen nog niet straffen, misschien bekeeren deze dwaze apen zich van de dwalingen huns weegs."

Doch niet lang daarna klommen de apen opnieuw tot de sterren op en een groote aap verontreinigde de avondster, die vol schaamte het blinkende gelaat achter een wolk verborg, zooals ook nu, gelijk U ziet. En Vishnoe was zeer vertoornd en hij ging tot Brahma en sprak: „O Brahma, mijn toorn is billijk ontstoken tegen die schandelijke apen; gelast mij, dat ik hen verdelge. Ziet gij niet, hoe de schitterende avondster het gelaat moet bedekken?"

En de lankmoedige oppergod sprak in eindeloos geduld: „Ik zal nog één nacht wachten, alvorens mijn strenge straf de boosdoeners zal treffen."

Den volgenden morgen, toen de zon boven de zwarte bergen verrees en de sterren haar lichten doofden, toen klommen de apen wederom op en beten de hooge avondster. En de avondster blikte op naar den hoogeren hemel en zij riep Brahma aan tot getuige van deze heiligschennis en zij klaagde, dat alle sterren zich zouden verbergen achter dichte wolkengordijnen, tenzij de laaghartige apen aflieten haar te kwellen en te hoonen.

Brahma hoorde de klacht der sterren en hij oordeelde den tijd gekomen om zijn macht te toonen en recht te doen. Dus ontbood hij den Loerah Dalam, die regeerde over het rijk van Bantam, waar Hanoman het oproer der apen leidde, en hij beval den boodschapper Hanoman te ontbieden om te verschijnen voor den hemeltroon.

De Loerah Dalam daalde af uit den hemel en hij kwam tot de grot, waarin Hanoman troonde te midden zijner volgelingen, en hij sprak tot den apenkoning: „Uw maat is vol, volg mij naar den troon van Brahma, die u recht doen zal."

„Waartoe zal ik naar den hemel opklimmen?", sprak de oproerling.

„Gij zult opklimmen om uit de hand van Brahma de groote wonderschaar te ontvangen, waarmee gij den top van den berg zult knippen, opdat uw volgelingen van nu af aan niet meer zullen kunnen opklimmen tot den hemel om de hemelingen te tarten. Gij hebt grootelijks misdreven en hierdoor zult gij

uw zonden boeten, dat gij vernederd wordt voor uw onderdanen en het door hen gestichte kwaad herstelt."

„En indien ik het bevel opvolg en de wonderschaar uit de hand van Brahma aanneem en den door mij gebouwden berg, die tot het opperste van den hemel reikt, afknip en afknot, waar zal ik den top van den berg dan laten?"

„Dien zult gij in de zee werpen, gelijk gij voornemens waart te doen."

„Dan zal ik geenszins mijn berg vernielen. Ga terug naar uw meester en zeg hem de goden te straffen, die mijn werk hebben verijdeld, toen zij mij vóór waren en de drie eilanden in Straat Soenda opwierpen. Ik weiger aan Brahma's opdracht gevolg te geven."

Toen werd de bode der goden zeer toornig en hij sprak: „Weigert gij, die een aap zijt en niet meer dan een aap, al zijt gij dan een koning, het bevel op te volgen van ons aller heer en meester, die over hemel en aarde gebiedt? Gehoorzaam onmiddellijk, ga naar den hoogen hemel, haal de wonderschaar knip den top van den berg en vervul het bevel van Brahma en indien gij blijft weigeren, dan zal ik u werpen in het rijk der schimmen, waar gij voor eeuwig zult zwerven en geen rust meer zult kennen."

Hanoman verschrikte en hij zweeg en beklom zijn berg voor het laatst en steeg ten hemel en kwam nederig en gedwee voor den troon van Brahma, die tot hem sprak: „Neem deze schaar, knip het derde deel van den Karang af, ga heen en gehoorzaam."

En door de hooge waardigheid, die van Brahma uitstraalde, overweldigd en door de majesteit van den oppergod verslagen, nam Hanoman de schaar en hij knipte het bovenste derde deel van den Karang af, — U ziet hoe plat de top is —, en met donderend geweld stortte het zand omlaag en op den bodem, op het grondgebied der Badoewi's werden de kleine vulkanen gevormd, waar zij, die het kwade deden in hun leven, veertig dagen en veertig nachten gezuiverd worden van hunne zonden, maar zij, die Gods wil volbrachten, ingaan tot het eeuwige licht."

DE LEGENDE VAN DEN TANGKOEBAN PRAHOE

„Daar boven staat de heerlijke gouden goddelijke berg."

Ramayana

EUWEN geleden, in de dagen van Olim, toen Quondam regeerde in het Romeinsche Rijk, in den tijd dus van „daar was eens", heerschten in Prianga over het rijk Tji Lokotot een machtig vorst. Zijn rijk was groot, want het breidde zich uit over de gansche hoogvlakte, waar nu de stad Bandoeng ligt en verder naar het Zuid-Oosten, waar thans het stadje Garoet is gebouwd. Tegen de gevaren van de Zuidelijke wildernis, tegen rhinocerossen en tijgers, die de oerwouden van Java's Zuidkust en de ravijnen der woeste gebergten als hun jachtterrein en zwerfplaats hadden, beschermden de bergen, de forsche rij van af den veeltoppigen Masigit, die zijn naam ontleende aan een top, die aan een moskee herinnert; de platte Patoeha, waar thans de gele zwavel uit het zwavelmeer wordt gewonnen; de glooiende Malabar, in welks kloof het meesterwerk van den onsterfelijken Dr de Groot, „Malabar-radio" is gebouwd; de Malabar, waarachter de pioniersarbeid van Bosscha en de Kerkhovens en Kerbosch wereldvermaarde bekendheid verkreeg, omdat de thee en de kina van de ondernemingen der Pengalengansche hoogvlakte de beste ter wereld is; de Goenoeng Tiloe, den Drieberg genoemd, omdat Junghuhn nooit meer dan drie der vier toppen tegelijk heeft gezien; en de drieling: de Wajang, die niet mag worden beklommen, omdat op den top oudheden liggen verborgen, die de macht hebben te dooden wie haar uit den eeuwenouden slaap zou durven wekken (en het is verstandig hieraan niet te twijfelen, omdat de Soendanees bereid is voor de vervulling der profetie desnoods zelf te zorgen), de Welirang met zijn rookenden krater, en de Bedil.

Van de Bandoengsche hoogvlakte loopt een uitnemende autoweg naar het Westen over de hellingen van den Masigit en op het hoogste punt opent zich onverwachts het prachtige vergezicht over de groene sawahvlakte van Tjiandjoer, over de lagere, begroeide heuvels, over de schuimende rivieren en gaat

de vrije blik tot den hoogen volmaakten kegelvorm van den Pangerango en de kanteelen en torens van de kruin van den Gedeh.
Een autoweg buigt uit de Bandoengsche hoogvlakte naar het Zuiden en al spoedig steken de hooge radiomasten uit de diepe, zwarte kloof te voorschijn en de breede gebouwen rijzen op, de weg gaat voort langs beplante ravijnen, door kleine desa's, langs terrasgewijze opgebouwde sawahs tot een hoogere hoogvlakte, die van Pengalengan, is bereikt. Daar is een Hollandsche nederzetting; bungalows zijn gebouwd in mooie bloementuinen; de voorgalerijen hebben deuren en ramen, want in den Oostmoesson is daar nachtvorst en ook in den Westmoesson liggen dekens op de bedden en wordt vaak de haard aangestoken.
De weg slingert door het hoogland en daar is een groot hek, dat altijd gastvrij openstaat, en de stichting van Bosscha, den geleerden theeplanter, den Maecenas, den stichter van de Technische Hoogeschool, het kankerinstituut, en de Bosscha-sterrewacht, den eereburger van Bandoeng, opent haar poorten.
Zoo ver het oog ziet, loopt de witte weg door groene theestruiken, geplant in rijen; boven de geurende weelde spant een blauwe hemel, die rondom neerdaalt op groene bergwanden, en daar, in een klein stuk gespaard gebleven oerwoud, rust Bosscha van zijn arbeid in den eeuwigen slaap.
En na Malabar volgen de andere theeondernemingen van wereldnaam, Tanara, Sedep, Kertasari, Taloen, Negla; ondernemingen, die ook den naam Kerkhoven vereeuwigen. En daar klimmen tegen den Malabar de kinabosschen en de breede witte woning, die steeds de herinnering zal bewaren aan Dr Kerbosch, den planter-geleerde, is van verre zichtbaar.
De weg, die vanaf de hoogvlakte naar de Noordkust en de havens van Cheribon en Tegal en Semarang leidt en zich splitst om ook af te buigen naar het Zuid-Oosten, breekt uit de bergen, waar de Noordelijke bergenrij eindigt met den Poelosari en na een sawahvlakte opnieuw opstijgt in het Goentoercomplex.
En nu staan ook ten Noorden van de Bandoengsche hoogvlakte de trouwe wachters, de Boekittoenggoel, de Tangkoeban Prahoe en de Boerangrang, maar dit is niet altijd zoo geweest, doch van het ontstaan dier bergen weet elke Soendanees U de waarheid te vertellen.

Daar leefde dan, eeuwen geleden, op de hoogvlakte van Bandoeng een machtig radja, die zijn volk wijs en rechtvaardig regeerde.

Hij woonde in zijn door een steenen muur omgeven kraton en in een harem leefden zijn vrouwen en hij gewon zonen en dochteren.
Wijze mannen onderwezen de zonen in de jacht en in het schieten met den boog en in het oplaten van vliegers en, als zij ouder werden, in het innen van belastingen.
Het volk hoedde de karbouwen van den vorst, bewerkte de rijstvelden van den vorst, zij gaven hun dochteren aan den vorst.
Deze vorst had een gemalin, die hem boven de tientallen dierbaar was, want zij was schoon van aangezicht en lieflijk van wezen, haar stem was zoet als de honing des velds, haar gang was licht als die van de schuwe hinde, haar groote oogen waren diep en zwart en rein als het meer.
Deze vrouw nu, haar naam was Poetri Dajang Soembi, schonk den radja een zoon, dien hij Sang Koeriang noemde.
Indien gij wel eens den rit van Bandoeng naar Pengalengan hebt gemaakt, dan zijt ge door de desa Sang Koeriang gereden, even vóór ge bij Dajeuh Kolot, den ouden zetel van den regent van Bandoeng, de rivier Tjikapoendoeng zijt overgestoken.
Sang Koeriang groeide op tot een deugniet, omdat hij een mooi kind was, dat door alle baboes en djongos werd verwend, door alle bijwijven van den koning werd bedorven, door alle wedono's en patihs en regenten werd ontzien en door het gemeene volk werd gevreesd.
Indien Sang Koeriang niet als koningskind was geboren, zou hij zijn opgegroeid voor galg en rad, nu echter werd hij de held eener legende.
Toen prins Sang Koeriang twaalf jaren oud was, speelde hij op de wijze van verwende kinderen met zijn broertjes en zusjes en het gekibbel werd zoo luid, dat de harem uit zijn stille rust werd opgeschrikt en het rumoer de gangen en portalen vervulde, maar niemand dorst den kleinen vlegel te bestraffen.
Doch toen gevaar ontstond, dat de kindertwist zou doordringen tot het paleis, waar de koning na een uitgebreide rijsttafel zijn middagslaap snurkte, toen greep de koninklijke moeder in met vaste hand en met een rijstlepel sloeg zij het meest verwende en meest geliefde kind des radja's op zijn hoofd en omdat die schedel was kaal geschoren, naar de zede der vaderen, sloeg zij hem een bloedende wond.
Nog vóór zij berouw kon hebben van haar drift, was de jongen verdwenen.

Nu gingen de rijksgrooten met groot gevolg er op uit om het kind te zoeken, want niemand zou het durven wagen den vorst de vlucht te vertellen; dus loofde de koningin als prijs voor hem, die den jongen terugbracht, de oudste dochter van de vijfde vrouw des konings uit, dewelke tegen deze regeling geene bezwaren inbracht.
De mannen gingen uit, voortgedreven door het woord van de vorstin, en daar de oudste dochter van de vijfde gemalin des radja's wel schoon was, maar hard van gemoed en trotsch van inborst en met een booze tong en een verkwistende hand, deelden de rijksgrooten hun bevelen uit aan de minderen in rang en deze aan hun minderen en daar van oudsher op Java elke koelie zijn koelie heeft, gingen slechts de armste daglooners op zoek, maar dezen hadden evenmin liefde voor het weggeloopen vorstenkind als begeerte naar de belooning. Derhalve gingen zij in het woud en bleven daar eenige dagen in rustige rust en keerden toen weder met de tijding, dat het prinsje spoorloos was verdwenen, en de uitslag van het onderzoek werd schooner en grootscher naarmate het door hooger geplaatsten werd oververteld, zoodat na weinige dagen de koningin haar echtgenoot kon meedeelen, dat in een helderen nacht een engel uit den hemel was gedaald om het prinsje te halen en te brengen naar beter gewesten. Dus ontaardde de droefenis des konings niet in toorn.
De prins was het bosch ingeloopen in de richting, die gij nu gaat, als ge den weg volgt, dien Daendels met bloed en tranen van anderen heeft doen banen, en U begeeft in de richting van Oost-Java. Hij liep vele dagen en in de warongs gaven medelijdende vrouwen hem voedsel en nachtverblijf. En omdat hij zich vorstelijk gedroeg en niet vroeg maar nam, was hij zeer gezien en ging de kabar angin, de mare die de wind meevoert, hem vooruit, de tijding, dat een vorstenzoon reisde als bedelaar vermomd en dat hij op weg was op een bedevaart naar den machtigen koning van Madja Pahit.
En inderdaad kwam hij na vele dagen in het groote rijk van Midden-Java en met den gouden zegelring, dien hij droeg, bewees hij zijn hooge afkomst en hij werd luisterrijk ontvangen en opgevoed in den harem met de kinderen der vorsten en hij leerde paardrijden en boogschieten en geld verliezen bij de Javaansche roulette, kodok oelo, en tandakken en spelen op de soeling, de fluit, veel lieflijke pantoens van liefde en min.
De koning zag, dat de prins was opgegroeid tot een groot krijgsman, en in

zijn oorlogszuchtig gemoed rijpte het snoode plan, het rijk van den vader van zijn pleegzoon aan het zijne toe te voegen.
Dit plan besprak hij met den dapperen prins en hij beloofde hem den troon zijns vaders, zoodra die veroverd zou zijn, en zijn schoonste dochter, zoodra hij zou blijk hebben gegeven, door de verovering, harer waardig te zijn.
Toen sloop het heimwee naar het ouderlijk paleis, naar de hooge bergen, naar de groene sawahs, naar de dichte wouden van zijn vaderland in het hart van den prins en hij sprak: „O koning, leef in eeuwigheid. Uw mond spreekt woorden van wijsheid en van gezond verstand. Ook ik begeer het rijk, waar ik ben geboren, te voegen bij het Uwe, dat mij liefderijk opnam. En het zal mij een vreugde zijn Uw schoonzoon te worden. Maar vergun mij, U een bede te doen."
En de vorst zeide: „Spreek".
„O koning, sta mij toe als eenvoudig landman mijn vaderland te bezoeken. Ik kan dan weten of mijn vader nog leeft, en zoo niet, wie hem heeft opgevolgd, en ik kan dan onderzoeken hoe sterk zijn legermacht is en of het volk hem trouw is, zooals het betaamt. Dan keer ik weder, een wijzer man, ik stel mij aan het hoofd van Uw troepen en verover mijn vaderland."
En de woorden van den prins klonken aannemelijk in de ooren van den grijsaard, dus vertrok deze arm en alleen, gelijk hij was gekomen.
Na vele dagen bereikte hij de grenspalen van het rijk, waar zijn vader regeerde en voor het eerst na tal van jaren overnachtte hij wederom in de warong van een vrouw, die zijn landgenoote was, en hij bleef daar eenige dagen en sprak met vele desalieden en hoorde, dat zijn vader, de radja, was overleden en dat een zijner zonen in wijsheid en goedheid het land bestuurde en dat er rust en vrede en welvaart heerschte in het gansche land.
Zoo trok hij door alle desa's en eindelijk kwam hij in de stad op de hoogvlakte, waar de kraton van zijn overleden vader stond.
Toen hij nu eens peinzend aan een bron zat in de schaduw van een waringin, zag hij in het water van de bron de weerspiegeling van een vrouwengelaat, dat schooner was dan eenig ander. Hij keek op, keerde zich om en bracht een eerbiedigen groet, de hand voor het voorhoofd, den mond en de borst brengende, en hij boog en sprak de vrouw aan, die hem verbaasd aanzag.
„Vanwaar komt gij en waarheen wenscht gij te gaan, raden ajoe?", aldus

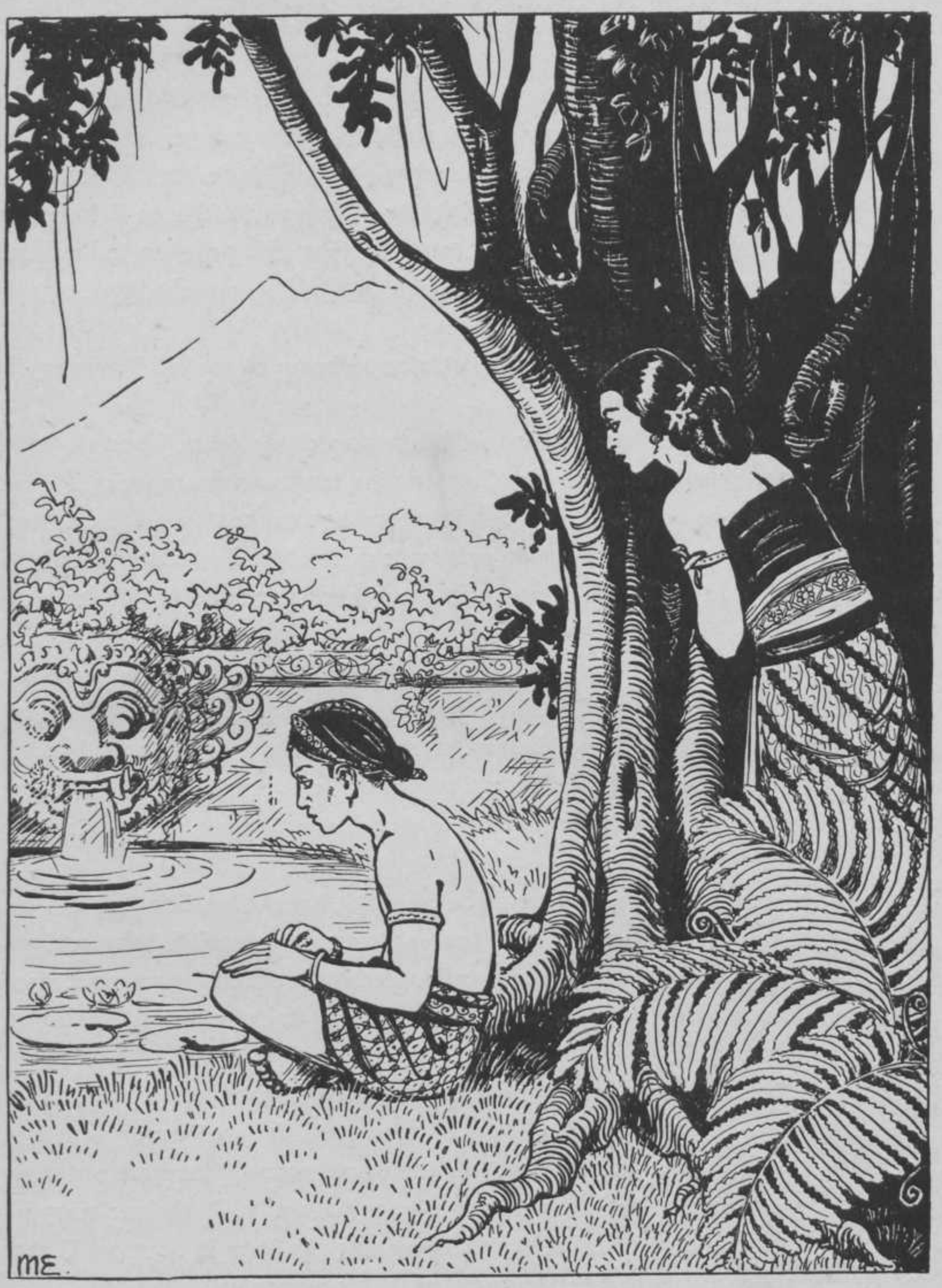

„Toen hij nu eens peinzend aan een bron zat..." blz. 28.

vroeg hij in de taal, die de mindere tegenover de meerdere verplicht is te spreken.
En met lieflijke stem antwoordde de vrouw: „Het is aan mij U dit te vragen, heer, want gij zijt een vreemdeling. Ik hoor dit aan Uw tongval en ik zie dat aan Uw kleeding. Komt ge niet van het verre rijk van Madja Pahit?"
„Uw woorden zijn wijsheid en gezond verstand. In waarheid kom ik na lange marschen van het rijk van Madja Pahit, waar het gerucht ging, dat in het land van het Westen een vrouwe was, schooner dan in het gansche, groote rijk van Madja Pahit wordt gevonden."
„En zijt gij zoo ver gekomen om die schoone vrouw te zoeken?", vroeg de vrouw met neergeslagen oogen.
„Toen ik U zag, had ik haar gevonden," antwoordde de prins. Toen sluierde de vrouw haar gelaat met haar slendang en ging langzaam haars weegs.
Doch den volgenden ochtend, de zon plekte grillige vakken op den bemosten bodem onder den waringin waar de prins zat; den volgenden ochtend, duiven koerden in de wijd gespreide takken van den vijgenboom; den volgenden ochtend verscheen wederom het schoone gelaat in den spiegel van de bron.
En toen dit vele dagen aldus was geschied en de Westmoesson naderde en de regen dreigde, toen eindelijk sprak de prins tot de schoone vrouw, die „Ja" antwoordde, en toen hij haar omhelsde, streek zij met haar liefkozende handen door zijn zwarte lange haren. En plotseling trok zij met schrik haar hand terug, want zij had het litteeken gevoeld van de wond, die zij jaren geleden in haar drift haar zoon had geslagen.
Daar echter een koningin haar trouwbelofte niet breekt, verbond zij aan die belofte een voorwaarde en zij sprak, haar ontroering vorstelijk beheerschende: „Mijn geliefde, morgen zal ons huwelijk plechtig worden ingezegend, maar als bewijs Uwer liefde vraag ik één daad. Kom mij halen uit mijn woning in een huwelijksboot."
Eén oogenblik zat de prins twijfelmoedig en hij vroeg zich af, hoe hij zijn bruid, die gezegd had te wonen op een heuvel waar geen druppel water was, den volgenden ochtend zou kunnen halen in een boot, maar hij vermande zich en sprak: „Uw wil is mijn wet, daar wij nog niet gehuwd zijn. Derhalve: morgenochtend als de zon oprijst, zal ik vóór Uw woning zijn in mijn boot om U met mij te nemen en U nooit meer te verlaten." Dus zwoer hij.

Zijn moeder ging heen in diepe smart, zij had haar zoon en haar bruigom voor eeuwig verloren.
Maar de jeugdige prins riep de geesten van het water en die van de vlakte, die hem dienden, en hij zeide hen, dat hij den volgenden ochtend bij zonsopgang in een boot naar den heuvel wilde varen.
Nu stroomde ook toen reeds over het hoogplateau een rivier, de Tjitaroem, naar de diepte tusschen hooge begroeide oevers en het water stond ook in den Westmoesson, tenzij de bandjir alles meesleurde en overstroomde, niet hooger dan één meter.
De prins ontwierp een plan en de geesten verklaarden zich bereid, hem de uitvoering daarvan mogelijk te maken.
De rivier moest worden afgedamd met een dam, hooger dan de heuvel, waarop de woning van de bruid was gebouwd, en deze dam moest gelegd worden benedenloops, waar nu de Sanggiang Tjikoro, „de keel", is; en uit de nauwe opening, waar nu de Goenoeng Roejoeng in het Noordoosten en de Goenoeng Keledon in het Zuidoosten elkaar dicht naderen, zou de bandjir, de geweldige stortvloed, toestroomen en onder bulderend geweld zou hij de gansche hoogvlakte bedekken tot hij stuitte op den dam in het Westen. En zoodra het water zou staan tot onder aan den heuvel, waar het huis op stond, zouden de geesten den bandjir stillen en den nauwen doorgang tusschen de beide oostelijke bergen dichten. Als gij Soendaneesch verstaat, dan zult gij weten, dat Goenoeng Tembakan „Damgebergte" beteekent.
Dus zou het gansche hoogplateau een meer zijn, en dat de plannen volvoerd zijn, bewijzen de schelpen, die ieder thans nog op de berghellingen, die Bandoeng omgeven, kan oprapen.
Toen de gewillige geesten hadden te kennen gegeven, dat het plan gemakkelijk in die enkele uren van den nacht, die restten, te volvoeren was, en zij met hun arbeid begonnen, wendde de prins zich tot de geesten van de bosschen en de bergen en hij vroeg hun voor hem een prauw te vervaardigen, waardig om als huwelijksboot dienst te doen en in staat het meer te bevaren.
De geesten van bosch en berg verklaarden, dat de uitvoering hun best was toevertrouwd, en zij vertrokken op de vleugelen van den wind en daalden neder bij een ontzaglijk hoogen boom, welks kruin ten hemel reikte. Deze boom wortelde op de plaats, waar nu nog de knoestige tronk staat in den vorm

van den haast tweeduizend meter hoogen berg, den Boekit Toenggoel, den „boomstronk".
Zonder tijd te verliezen begonnen zij te houwen en te kappen en de bijlslagen klonken over het dal en weerkaatsten tegen de Zuiderbergen en trokken de aandacht der koningin-weduwe, die treurend en in wanhoop den nacht doorwaakte in vrees voor het onheil, dat het schor gekraai van den boschhaan, die den ochtend wekt, zou verkondigen. De geesten hakten en kapten en toen de stam aan de noordzijde was doorgeslagen, viel de reusachtige boom met donderend geweld en zijn lengte bedekte met stam en takken en bladeren de gansche noordhelling van de Bandoengsche hoogvlakte en zijn kruin viel, waar nu de haast twee duizend meter hooge berg, de Boerangrang, zich verheft. En indien gij het Bandoengsche hoogplateau kent, weet gij, dat de groene, zwaar begroeide ronde Boerangrang niet anders is dan de kruin van een boom.
Zoodra de boom was geveld, naderden alle geesten met bijlen en houweelen het dikke middengedeelte, dat zij ontdeden van takken en bladeren en toen de stam bloot lag, holden zij dien uit en maakten snel en vaardig een schoone huwelijksboot.
Dit alles verheugde den prins zeer en toen de geesten hem hadden gekleed in een hem passend vorstelijk gewaad en hem de gouden keten om den slanken hals hadden gelegd en de koninklijke ringen aan de slanke vingers hadden geschoven en de gouden pajong boven zijn hoofd hadden ontplooid, toen gelastte de bruigom het vuur voor het bruiloftsmaal te ontsteken, hij beval de roeiers plaats te nemen aan de riemen en trots en waardig stapte hij in de prauw, die de goden oplichtten om haar te water te laten.
De koninklijke bruid had den voortgang van het werk in steeds grooter angst en met steeds inniger schrik van uit het venster van haar woning aanschouwd en toen haar bruigom, die haar zoon was, in de huwelijksboot stapte, begaf haar al haar kracht en haar moed en in haar wanhoop riep zij den machtigsten aller goden, Brahma zelf, om uitkomst en zij smeekte den geest, die regeert over het vuur, dat onder de aarde woedt, een wonder te doen geschieden.
Agni, die de vulkanen bedwingt en beveelt, verhoorde haar en hij beval, en met donderend geweld werd de aarde opgeheven: vuur en zwavel braakte de aarde uit diepe spleten; de dam, die het meer in bedwang hield, scheurde

en door het „keelgat", door de Sanggiang Tikoro, stroomde het meer in bulderende golven omlaag.
De noordelijke bergwand schudde in groote hevigheid en door de kracht van de aardbeving werd de boot opgeheven en omgekeerd en zij kwam neer, waar zij nu reeds eeuwen ligt, en ge kunt haar zien, want de Soendaneezen weten, dat de berg, dien gij kent als Tangkoeban Prahoe, niet anders is dan de omgekantelde huwelijksboot. En als gij de landstaal verstaat, weet ge, dat Tangkoeban Prahoe „omgekantelde boot" beteekent.
Wie nog twijfel koestert, hij zette zich in een auto en hij rijde langs den Lembangweg en langs den ouden militairen grasweg tot het zadel en daar betale hij een ringgit, twee gulden en vijftig cents, aan den tolbaas, die den tolboom dan voor hem zal openen, en hij beklimme met zijn auto den prachtigen weg, die steil opstijgt door dichte wouden tot den ruwen blooten kraterrand, tot den bodem van de boot.
Hij nadere dan voorzichtig den rand van den diepen krater, dan zal hij diep omlaag het eeuwige, onuitbluschbare bruiloftsvuur zien gloeien.
Maar hij dale niet af naar de heilige plaatsen der geesten, waarheen de bewakers van den berg hem niet zullen geleiden, want daar zou de berggeest hem op één slag dooden, gelijk zoovelen vóór hem.

HET HEILIGE GRAF OP DEN SOEMBING

„„Waar zullen wij onze dooden nederleggen, o Ahur Mazda?" „Op de hoogste bergen o heilige Zarathusta."""

Vendidad

HALVER hoogte de glooiende helling brandde een flikkerend houtvuur, waarachter het hol in den rotswand te donkerder invrat. Het vuur knetterde in de dunne boomstammen, die uit het hol toegeschoven werden; de vlammen zengden het rijshout en daar het hout vochtig was, steeg rook er uit op, dat mij met de oogen deed knipperen.

Ik lag op een bundel droog, lang gras onder een deken en staarde naar de wolken, die over den kraterwand trokken.

Uit het hol klonk een zacht geneurie; daar zaten vlak bij den ingang de twee koelies, die mij vergezelden om het weinige aan kleeding en eten en drinken, dat ik op een tweedaagschen tocht noodig had, te dragen. Het waren krachtige jonge kerels uit de hoogste desa van den Soembing, den drieduizend driehonderd meter hoogen vulkaan van Midden-Java. De koelies hadden hun zwarte hoofddoeken om het voorhoofd en over de ooren geknoopt, ze hadden de donkere, niet-gebatikte kains hoog over hun schouders getrokken, zoodat de gore jasjes, die ze over het bloote lijf droegen, niet te zien waren, evenmin als de korte, grauwe broekjes, waaruit de magere, gespierde, behaarde bruine beenen staken, die ze nu warmden tegen de vlammen. Ze rookten hun strootje en neurieden een eentonig gamelan-wijsje. Nu en dan kwam uit de kain een eeltige, beenige hand het strootje grijpen. Als het laatste gedeelte van den boomstam, die in het vuur stak was verkoold, duwden ze met hun voeten het hout wat verder in het vuur.

Het rommelde langs den noordwand van den ouden, dooden krater, waar ik bivak had gemaakt. Langs een oude aardstorting stoven steenen en zand, van den bovenrand losgeraakt, en waar het bleeke maanlicht den zandigen bodem bescheen, zag ik de brokken steen ver uitrollen tot waar een paar groote rotsblokken uit den kraterbodem opstaken en den val stuitten.

Weer werd het stil. De mannen zwegen nu en rookten hun strootjes.
Van uit het Zuiden woei een koude windvlaag door den ouden krater. Uit den nog werkenden, stoomenden, kokenden krater, die ligt achter een lage verheffing, veegde de wind een scherpen zwaveldamp over de zandzee, langs de grot.
Nu rees de maan boven den oostelijken rand van den vulkaantop; in het matte, zilveren licht hieven de Javaansche edelweisz-struiken de grauwe bloemruikers aan de borstelige takken. De schaduw van den bergrand trok een scherpe afscheiding over den kraterbodem, de laatste wolken vervaagden over den top, het sterrelicht verflauwde en het schijnsel van het vuur verbleekte.
Ik stond op en liep de zandzee door, naar den toegang tot den werkenden krater.
Tegen den avond was ik na een steilen klim van acht uur op den top gekomen, in den ouden krater, waarvan de ingang is tegen het Noorden, waar door laag kreupelhout een smal, ternauwernood zichtbaar voetpad kronkelt, vastligt tegen een steilen wand, tusschen forsche rotsblokken doorkruipt en dan onverwachts eindigt op de meters dieper liggende, wilde eenzaamheid der zandzee.
De woestenij is rondom ingesloten door hooge wanden, waarboven rukwinden lichte wolkvegen cirkelden, die boven den krater zweefden, dan even rondtolden en al langer gerekt werden weggezogen over den Westrand.
Ik ging over den scheidingsmuur. De werkende krater lag voor me, verheerlijkt in het maanlicht.
Rechts en links rijst de steile bergwand nog honderd meter hooger, op sommige plekken begroeid met lang gras of borstelige edelweiszplanten, op sommige plekken een grauwe, kale, ruwe rots.
De Soembing-top trok zijn gekartelden, scherpen rand tegen de heldere nachtlucht. Recht voor me was een breed gat in den muur; daar is de lavastroom doorgebroken, na den wand te hebben doorgeslagen.
Uit den bodem spoten sissende fumarolen op, walmden witte solfatoren, borrelden grauwe modderbellen.
En te midden van die geweldige wildernis is een ringwal van kleine steenen opgebouwd en achter dien ringwal is een langwerpige hooge steenhoop, een Javaansch graf, het graf van den heilige, die den Islam in Midden-Java gebracht heeft, Kiai Makoekoean.

Ik ging naar den ringwal, ik bracht naar de adat (gewoonte) der desalieden den heiligen hormat (eerbetoon) door een steen toe te voegen aan de tienduizenden steenen, die den ringmuur vormen.
Toen ging ik zitten op den ringmuur aan het voeteneinde van het graf.

Daar was geen tijd meer.
De Soembing steigerde op, puntig en spichtig als de Merapi, waaruit ik de rookpluim rechtstandig zag stijgen uit den spitsen, smeulenden top.
Langs de steile hellingen van den ongeschonden Soembing zag ik het dichte oerwoud gelegerd, waar de koningstijger rondsloop, den lenigen rug gekromd en steeds gereed voor den sprong naar het vluchtende hert of het wroetende wilde zwijn. Ik zag, als zoo vaak aan Java's Zuidkust, nu in gedachte ook hier den banteng, het wilde oerrund van Java, door de dichte bosschen dringen; de harde zwarte huid is gesneden en bekrast door de scherpe dorens, de lange ooren zijn aan flarden gerukt van het schuren door de scherpe struiken.
Ik zag de kudde, zooals ik die zoo vaak had gejaagd in de kustmoerassen.
Ze zetten de fijne pooten vast in den weeken grond, waarin de hoeven en de „witte sokken" wegzakten. De zwarte stier ging voorop, dreigend met de enorme puntige horens, de slanke kalveren in het midden, de bruine koeien achter. En als ze langs gegaan waren, zag ik de witte „spiegels", als de kudde zich een weg baande door het dichtste oerwoud, de steilste hellingen beklom, in de diepste ravijnen afdaalde, waar de bergbeek bruist en schuimt over een steenige bedding en tusschen hooge, begroeide oevers over rotsblokken omlaag springt.
In de kloven en ravijnen knorden en wroetten wilde zwijnen; ze woelden den boschbodem om met hun scherpe snoeten en uitstekende slagtanden.
Door het bosch ging slank en schuw het hert naar de bergweide, als de avond viel. Apen slingerden krijschend en gillend van boom tot boom. Ze betwistten elkaar de vruchten en de jongen klemden zich vast aan het moederlijf.
Het oerwoud klom toen nog, 't was eeuwen geleden, tot dicht onder den aschkegel, waaronder het eeuwige vuur brandde.
Toen, in een donkeren nacht, waarin de maan het gelaat verborg en de sterren haar glans weigerden, moet het zijn geschied. Eeuwen geleden.
De berg werd opgeheven, de aarde trilde en scheurde en reet vaneen.
De top van den vulkaan barstte uiteen; woeste, onderaardsche krachten tilden

den aschkegel op en wierpen dien hemelhoog de lucht in; door het donker flitsten bliksemstralen, vlogen gloeiende kogels, die sissend uiteen spatten; giftige gassen spoten op; steenen en rotsblokken werden hoog opgeworpen en vielen kletterend en barstend op de hellingen van den woedenden berg.
Uit twee gaten barstte het los.
De vernielende krachten van vuur en giftig gas en gloeiende asch en heete steenen daalden over het frissche bosch en zengden, verbrandden, verwoestten. Eeuwenoude boomen knapten af en verbrandden en de vulkaan schudde al wat leefde, van zijn flanken.
Het wild vluchtte in doodsangst omlaag, rhinocerossen, bantengs, koningstijgers, zwijnen, herten ontvluchtten het moordend geweld, dat hen achterhaalde en doodde in de vlucht.
Wat leefde, stierf.
Door twee diepe ravijnen gingen de hoofdstroomen naar Oost en Noord.
Toen legde zich de woede; de rust en stilte keerde, nu de stilte van het graf heerschte over den dooden, geknotten berg.
De vulkaan teekende zijn kartelrand tegen den hemel en achter den hoogen kraterwand verborgen zich de twee moordende kraters. Langs de hellingen was het oerwoud verdwenen, het wild en de vogels waren verjaagd.

Ik zat op den ringmuur, die het graf omgaf in den krater, en doorleefde de eeuwen.
Jaren vergingen en, waar voorheen dicht geboomte de hellingen had bedekt, begon stekelig alang-alang, lang, hard gras, welig op te schieten tusschen het puin en de lavablokken; groeiden uit aangewaaide zaden stinkende petéboomen; en de hellingen onder den top werden een dorre, sombere wildernis.
Tot dicht bij den top bleef het valbed eene steenachtige woestenij, maar lager werden de ravijnen bedekt met dicht hout.
Jaren verliepen en de noordelijke krater doofde volkomen en werd de onbetrouwbare, doode zandwoestijn, laag ingezonken tusschen de afbrokkelende wanden, met den weeken bodem, waarin mijn voetstappen nog zichtbaar zouden zijn als ik straks naar het vuur voor de grot terugkeerde.
In den zuidelijken krater echter bleef het gisten en woelen. Daar puffen en

spuiten de fumarolen en solfatoren heete gassen, stinkende zwaveldampen uit een weeken bodem vol gaten. Ook tusschen de edelweiszstruiken, die tegen den hoogen kraterwand opklimmen, zag ik hier en daar dampfonteinen uitbreken.
Uit een der spleten sijpelt heet, met zwavel bezwangerd water, dat tot een ondrinkbare beek wordt.
De maan klom en stond recht boven het graf, dat nu geen schaduw meer wierp.
Wederom. Jaren gingen voorbij en de menschen begonnen den berg te veroveren, langzaam-aan, voorzichtig, voetje voor voetje. Ze zetten hun hutjes op hooge bamboepalen tegen de laagste helling aan den voet van den Soembing. Ze kwamen met patjol (spade) en arit (grasmes) en ze vingen aan den grond om te spitten, om te graven en in de vruchtbare aarde plantten en zaaiden zij. Dan bouwden ze hun huisjes van bamboezen wanden en atappen daken om een heldere bron, die door een breed vertakten waringin was overschaduwd. De bergdesa ontstond.
Ze klommen stoutmoediger al hooger en hooger, tot op acht honderd meter de hoogste desa was gebouwd en op duizend meter de hoogste bouwlanden tegen den bergwand plekten.

En nogmaals. Jaren losten op in de eeuwigheid en de groote heilige, de reine, de weldoener stierf. Kiai Makoekoean, die de leer van den Islam aan de lieden van Kedoe had gebracht, werd tot zijn vaderen verzameld.
Voor hem geen graf in de desabegraafplaats. En ziet het lichaam zou de ziel volgen in hooge hoogten tot het hooge heiligdom.
De desalieden namen het lijk en ze wikkelden het in wit laken en ze legden het op een baar van bamboe en bedekten die met sarongs, die ze met welriekende witte bloemen bestrooiden, en ze hieven de baar gevieren op de eeltige schouders en naast de baar liep een, die een pajong beschermend boven het doode lichaam hield. Voorop gingen de mannen, met het kapmes houwend en hakkend, vellend en kappend, dan volgde de dorpspriester biddend; na hem kwamen de dragers en achter hen een groote stoet treurende, rouwdragende desalieden, die den doode begeleidden, zoo ver zij vermochten. Langs den bergrug klommen zij moeizaam op, op deze eerste beklimming van den

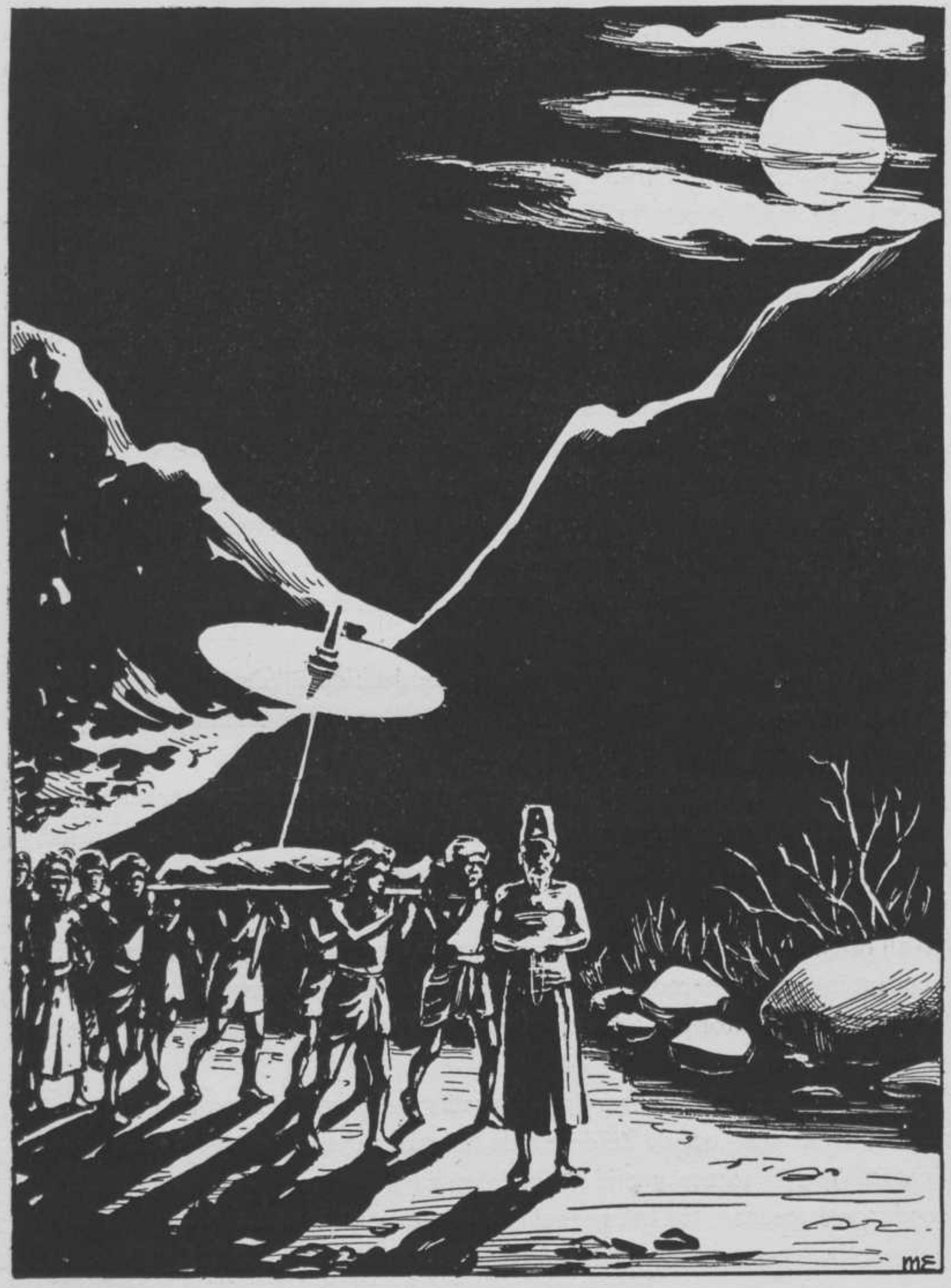

„— behoedzaam hadden zij den krater betreden...". Blz. 40

Soembing, dien ze niet kenden, maar zéér vreesden; de bergrug, die al smaller werd en steil opsteeg tusschen twee diepe ravijnen.
Ze verlieten de desa, toen de kikkers begonnen te kwaken, ze zwoegden voort den kouden morgen, den heeten middag, tot de zon daalde en de nacht zich legerde over den berg.
In de ijzige koude rustten zij, wakende bij de baar, gedoken in hun kains, rillend van koude en angst.
En toen de boschhaan met heesch gekraai den vroegen ochtend wekte, namen zij den dierbaren last opnieuw op de schouders en klommen, klommen, klommen, steeds hooger naar het licht, naar de eeuwigheid.
Maar toen de avond van den tweeden dag daalde, hadden zij den top van den vulkaan bereikt, hadden zij den noordelijken doorgang in den kraterwand ontdekt, waren ze het hooge heiligdom van den berggeest ingetreden, hadden ze zich vol vrees gewaagd op den bodem der zandzee, waar de voeten wegzonken in het vooze, kleffe zand.
Eindelijk hadden ze den scheidingsmuur tusschen de zandzee en den werkenden krater bereikt.
Verschrikt hadden de voorgangers stilgehouden; de lijkdragers, de priester, de pajongdrager, de weinigen die den geheelen tocht hadden kunnen volbrengen, hadden zich bij hen gevoegd.
Daar lag voor hun angstige oogen de poel der verschrikking, toen waren ze neergezakt op de samengevouwen beenen, ze hadden de handen eerbiedig voor het verschrikte gelaat gebracht, de priester had wierook en rijst en bloemen geofferd.
En zij hadden moed gevat en behoedzaam hadden ze den door groene wanden ingesloten krater betreden, ze waren gegaan door de fumarolen, de modderbronnen, de solfatoren en daar, middenin, was een vaste plek, een stuk betrouwbare bodem.
De desapriester zeide, dat daar de rustplaats van den heilige zou zijn voor eeuwig.
Zij namen de baar op, de liefde leidde hun schreden. En ze legden het doode lichaam op den vasten grond en bedekten het voorzichtig en zorgvuldig en teeder met steenen, tot het geheel en al bedekt was tot een meter hoogte, als een graf behoort te zijn, en het gelaat was gekeerd naar Mekka, de heilige stad, vanwaar de heilige was gekomen.

En elk hunner legde met één steen het fundament voor een ringmuur.

Op elke Lebaran aan het einde der vastenmaand, der Poeasa, komen van heinde en ver de geloovigen; ze klimmen op tot het heilige graf en elk brengt zijn steen als offer en legt dien op den ringmuur en door de eeuwen is de ringmuur geworden tot een wal, die een halven meter dik en een meter hoog het geheele heilige graf op den Soembing omringt.

Ik zat op den ringmuur; de uren vergingen, waarin ik de eeuwen doorleefd had.
De maan stond blinkende boven het witte edelweisz, dat den glans opving, en het was zeer stil om en in mij.

DE LEGENDE VAN DEN GOENTOER

„Voor deze spreuk opende zich de schoot des bergs."
Rigveda

AAR de autoweg, van de Bandoengsche hoogvlakte afgekronkeld en tegen het hoogplateau van Garoet opklimmende, een der lange, rechte stukken bereikt, waar nu rechts het geweldige bergcomplex van vijftien toppen tot boven twee duizend meter opstijgt, het gebergte, dat van een der toppen zijn naam Goentoer, Donderberg, kreeg, en links een reusachtig suikerbrood, mooi effen gevormd in de sawahs staat — en omdat de vaak miskende desaman dezen eenzamen vijftienhonderd meter hoogen steilen heuvel tot den top toe heeft beplant, doopte een bewonderend resident hem Luiaardsberg —, daar in het gebergte was eeuwen geleden een weelderige sawahvlakte.

Zoo ver het oog reikte, strekten zich de rijstvelden, in vakken van elken vorm en van elke afmeting. Te midden van den rijken rijstovervloed lagen de desa's weggescholen tusschen klapperboomen, in de schaduw van hooge wuivende bamboestoelen, en in het grootste dorp stond het paleis van den vorst van Timbangantan, den Ratoe Rangga Lawê.

Deze koning was niet rechtvaardiger dan zijn collega's in dien tijd op Java waren, maar hij was wel slimmer en soms kwam zijn sluwheid ook zijn volk ten goede.

Het volk werd geboren, hoedde het vee, ploegde, egde, huwde, plantte, kreeg kinderen, oogstte en stierf.

Gelijk ook nu, toen reeds, was het desavolk één met zijn grond, één met zijn sawah, zijn natte rijstveld, één met zijn tegalan, zijn drogen grond, één met zijn omheind erf, waarop zijn woning stond.

Er is niets nieuws onder de zon, wat er is, is er alreede geweest; wat er geweest is, zal er weder zijn. Het is al vermoeiing des vleesches en afmatting des geestes.

Maar er is ook groote heerlijkheid.
Als de zon opsteeg boven de Oosterbergen, den Sawal en den Galoenggoeng, en haar eerste stralen den dauw van het hooge gras opzogen en de gansche hemel gloeide in kleurenpracht en de warmte de verkleumde aarde koesterde, dan gingen de vrouwen en de meisjes door de desapoort, waar de nachtwacht overeind kwam en de oogen uitwreef. De vrouwen en de meisjes hadden de sarongs hoog boven de borsten gesnoerd, zoodat de schouders bloot bleven en daar gingen zij in haar gratievollen gang achter elkaar, pratend en lachend, langs den desaweg, en uit elk erf kwam een tochtgenoote zich aansluiten achter de rij.
In haar slendangs, die om de borst waren gevouwen, hingen op haar ruggen de bosjes gele plantpadi, de bosjes, die tot wasdom waren gekomen uit het zaad, uitgezet in de kweekbedden.
En zoo kwamen zij tot de velden, waar zij gingen in een lange rij naast elkaar en de padi uitzetten in kleine ronde gaten, tot de gansche sawahvlakte één belofte was.
De rijst groeide en toen de padi rijpte, klommen kleine, naakte jongetjes op de hooge stellages, die tusschen de velden waren gezet. Over de sawah's waren lange touwen van bamboevezels gespannen, aan die touwen zwaaiden lappen en bladeren en stukken papier en als nu de rijstdiefjes, de mooi gekleurde glatiks, in zwermen kwamen, dan trokken de katjongs aan die touwen en ze schreeuwden en gilden en joelden en beschermden het wassende levensonderhoud van de geheele desa.
Enkele maanden later kwamen de vrouwen en de meisjes weer in haar lange rij, pratend en lachend, en zij hadden in haar tot een kondé gedraaide glanzende zwarte haren het kleine rijstmesje gestoken.
En weer gingen zij naast elkaar in een fleurigen optocht gebukt door de sawah's; met de linkerhand vatten ze halm na halm, die ze met het kleine mesje, dat ze hielden tusschen de vingers van de rechterhand, sneden, halm na halm.
Vóór haar was de gele, wuivende, gepluimde overvloed en achter haar bleef, kaal gesneden, de ontkleedde sawah, met de gebukte onthoofde halmen.
Mannen bonden de vele aren tot groote schoven, die ze zetten op het ruime veld.

En dan werd het oogstfeest gevierd. De gamelan spreidde haar lokkende, lieflijke tonen over de vredige vlakte, waar midden in het veld een open hutje was gebouwd, waar de desalieden de slamatan vierden, het feestmaal aten ter eere van de godin van de rijst en het offer, aan deze godin opgedragen, werd gezegend door den Mohammedaanschen dorpspriester.
Zoo leefde de desa tevreden en gelukkig van wat de rijstvelden schonken in overvloed en er was geen gebrek in het rijk van Timbangantèn en ieder desaman kreeg zijn deel en van die deelen ontving Ratoe Rangga Lawê naar de zeden der vaderen het grootste stuk. Dus was ook de vorst tevreden.
Tot op een stillen avond, de vorst zat in de voorgalerij van zijn houten woning en hij besprak staatsgeheimen met zijn meest geliefde echtgenoote, achter op het erf bescheiden werd gehoest.
„Gaat zien, wie mij durft storen," aldus gebood de koning een der wachters van het paleis, die op het voorerf zijn grooten teen verzorgde en nu vlug overeind kwam, om het bevel te volvoeren.
Even later kwam hij terug; hij naderde langzaam schuifelend in gebukte houding, zette zich op de kruiselings onder zich gevouwen beenen, silo, hief de plat tegen elkaar gelegde handpalmen voor het gelaat, bracht den eerbiedsvollen groet, de sembah, en fluisterde: „De minister-president, grootmachtig heer, verzoekt tot U te mogen spreken."
De minister-president, de patih, kwam met een zeer droeve boodschap als tolk van den opperpriester, wien in een somberen droom de toekomst was geopenbaard.
Deze patih echter was een man vol listen en onbetamelijkheden en in zijn arglistig hart was liefde ontgloeid voor de zuster van zijn koning, de lieflijke Maharadja Intan Dewata, die haar jeugdige trouw echter had gezworen aan den schoonen prins van een naburig rijk.
Dit verdroot den trotschen rijksgroote en hij besloot de prinses ten val te brengen.
Gelijk van alle onderdanen en ook van den radja zelf, bestond de rijkdom uitsluitend uit de rijst, die groeide op de sawahs; wie veel sawahs had, was schatrijk en wie geen sawah had, was doodarm.
En er is niets nieuws onder de zon die Java beschijnt, en ook daar opgaat over boozen en goeden.

De rijst kan op de sawahs slechts tot wasdom komen, als het levenwekkende water overvloedig overstroomt, dus als de hemel zich niet laat verbidden en de regen niet wil neerdalen op de smachtende aarde, dan moet het water van elders komen.

„O heer," aldus sprak de patih tot zijn vorst, „de desapriester heeft mij de toekomst geopenbaard en als trouw onderdaan voel ik mij verplicht, U, o heer, mededeeling te doen van de groote ellende, die U en Uw volk bedreigt." En hij bracht de sembah.

„Spreek," kuchte de vorst uit zijn humeur.

„O heer, aan Uw slaaf zij het vergund tot U te spreken, omdat zwijgen misdaad zou zijn. Er dreigt gevaar voor den oogst. Zooals U, heer, weet, en het vervult U reeds met groote zorg, weigert de natte moesson haar intrede te doen over onze velden, onze sawahs liggen droog en snakken naar den leven brengenden regen; en nu heeft de wijze man mij meegedeeld, dat het nog vele, vele dagen zal duren alvorens het water uit den hemel zal nederdalen en uitkomst zal brengen en verkwikking zal schenken aan het verdorde land."

„Ik ben een groot koning en mijn arm reikt ver, maar hoe zal ik de geesten der lucht vermurwen, dat zij de sluizen des hemels openen?", vroeg de koning.

„Dat is zelfs U niet mogelijk, grootmachtig heer, maar het is ook niet noodzakelijk, zoolang in Uw uitgestrekt grondgebied nog bronnen zijn, die niet zijn aangeboord, zoolang daar nog waterkommen zijn gevuld met het heilrijk vocht."

„Noem mij één en mijn sawah zal niet langer dorsten," sprak de vorst.

„De verheven zuster van mijn heer, de lieflijke reine Maharadja Intan Dewata heeft een groote waterkom; deze is vol zuiver hemelwater en ongetwijfeld zal zij dat water ter beschikking stellen van haar verheven broeder, die haar heer is."

„Gij spreekt woorden van wijsheid en gezond verstand, ik zal Uw raad in overweging nemen. Thans kunt gij gaan naar daar, van waar gij zijt gekomen."

De rijksbestierder maakte de sembah en schuifelde achteruit, gebukt, vol eerbied het erf af.

Zwijgend staarde de vorst voor zich uit in sombere gedachten. Onder het dak op een bamboestijl lag een tokèh, een reuzenhagedis. Het beest wond zich

op. Zijn dikke kop zwol en toen klonk: „Rrrrt" als een ratel en vlak daarop: „Tokèh, tokèh, tokèh."
De radja telde de roepen op de vingers. Drie. Tokèh. Vier. Vijf, en toen een langgerekt tokèèèh. Zes. Daarna stilte. De geliefde vrouw zweeg ook. Maar de radja zeide: „Slechts zes."
Zevenmaal was geluk geweest. Zesmaal beteekende onheil.
„Mijn rijksbestierder heeft wijze woorden gesproken," zeide de vorst, en in woorden weergevende, wat de patih had gedacht en hem had laten overpeinzen, ging hij voort: „Inderdaad moet ik het water uit de groote waterkom van Maharadja Intan Dewata nemen om daarmede mijn sawahs te bevloeien."
„Uw raad is wijs, o radja," antwoordde de meest geliefde zijner vele vrouwen, want Maharadja Intan Dewata was haar schoonzuster.
En den volgenden dag ontbood de vorst den minister van landbouw. Deze bevond zich in zijn woning en staarde aandachtig naar een tortelduif, die bewegingloos in een kooi zat. Hij zat op zijn baleh baleh, de bamboezen rustbank, die in zijn voorgalerij stond, en overdacht welken arbeid hij aan het desavolk zou doen opdragen; en toen hij besloten had eenige uren niet meer te denken, naderde de bode van den vorst.
„De machtige heer heeft zijn slaaf bevolen, U te verzoeken, ten paleize te verschijnen. Uw slaaf voldoet aan het hem gegeven bevel."
De minister stond op. Hij trok zijn jasje aan, streek de kain glad, knoopte den hoofddoek om en klapte in de handen. Daar verscheen een oppasser met een bandelier over de borst en een grooten pajong in de handen en hij opende den pajong en ging achter den minister, diens teint beschermend tegen de felle zonnestralen.
De vorst ontving den staatsdienaar in zijn voorgalerij en deelde hem mede, wat de rijksbestierder hem den vorigen avond had geopenbaard en welk besluit hij vervolgens had genomen, en daarop gelastte hij den minister van landbouw dit besluit oogenblikkelijk persoonlijk ten uitvoer te leggen.
De minister boog, maakte de sembah en vertrok statig; en thuis gekomen ontbood hij zijn schrijver en gelastte hem het bevel van den vorst uit te voeren, en de schrijver zond een oppas naar de hoofden der desa's met opdracht den volgenden dag voor hem te verschijnen.

Den volgenden dag verschenen alle desahoofden op het vastgestelde uur en na drie uur te hebben gewacht en strootjes te hebben gerookt, verscheen de schrijver en bracht hun den last des konings over.
De desahoofden vertrokken elk naar zijn desa en zij lieten door den dorpsschout de hoofden der kleine gehuchten ontbieden tegen den volgenden dag en deze verschenen vóór het ochtendkrieken, en toen de zon hoog aan den hemel stond, droegen de desahoofden hun op, het bevel des radja's onmiddellijk na te komen.
En den volgenden dag verzamelden de gehuchtshoofden alle desalieden en zij kwamen in menigte bij het eerste hanengekraai en toen het middag was, zeiden de gehuchtshoofden hun den last des konings aan.
De desalieden bogen de hoofden en gingen huns weegs, maar den volgenden dag verzamelden zij zich allen, elk gehucht onder aanvoering van het gehuchtshoofd en alle gehuchten onder leiding van het desahoofd, en alle desa's onder bevel van den schrijver, die stond onder bevel van den minister van landbouw en in een langen optocht, de kains opgeschort om de lenden, de patjol, het pikhouweel, over den schouder en een steenen waterkruik in de hand liepen zij gezamenlijk naar de groote waterkom van Maharadja Intan Dewata.
Daar gekomen, beval de minister: „Vult allen uw kruiken met water." En zij vulden allen hun kruiken met het water uit de kom van de zuster des konings.
„Draagt het water naar de rijstvelden des konings en naar de rijstvelden die mij toebehooren, en naar de rijstvelden van den rijksbestierder en vervolgens zult gij die brengen naar uwe eigen sawahs. En het water zult gij storten op de hoogste terrassen en gij zult overlaten maken, opdat het water afvloeie naar de lagere terrassen."
En het volk sprak: „Ja heer." En zij deden gelijk de minister hun bevolen had.
Doch er was een vrouw in de desa, een oude vrouw, die de zuster van den radja had gevoed en gekleed en haar liefhad. Zij nu liep tot de vorstin en deelde haar mee, dat de landlieden op bevel van den koning het water roofden, dat Maharadja Intan Dewata zoo zorgvuldig had opgespaard en bewaard om hare sawahs te bevloeien in tijden, waarin de regenwolken de zon niet verduisterden.
Dus werd Maharadja Intan Dewata zeer toornig.
Het gansche land was vlak, maar er was een kleine, zeer onbeduidende ver-

hooging, een aardhoop, die Goenoeng Koetoe, de luisberg, werd genoemd, omdat hij zoo gering en zoo onaanzienlijk was.
De prinses nam een trog gevuld met water en een handvol aarde, waarmede zij naar den Goenoeng Koetoe ging, alwaar gekomen zij onder het uitspreken van woorden, die beter verzwegen worden, het water en de aarde uitstortte op het aardhoopje.
Dit gedaan hebbende, ging zij snel naar een heuvel, den Goenoeng Poetri, die buiten de grenzen van het koninkrijk van haar broeder stond, om vanaf den top de gevolgen van haar daad volop te genieten.
Zij was ternauwernood op haar uitkijkpost aangekomen, of de Goenoeng Koetoe verhief zich, steeds hooger werd hij en steeds breeder breidde hij zijn flanken, de aarde rondom sidderde en het volk, dat op de sawahs het water uitstortte, verschrok. En zij wierpen de kruiken en de patjols weg en vluchtten naar hun desa's. Maar het baatte hun niet. Steeds grooter en geweldiger deinde de berg uit en toen de hoogste hoogte was bereikt, toen barstte de top open en uit geweldige spleten sloegen vlammen op en de lava barstte uit en stroomde van de flanken en de berg spuwde zand en steenen.
De residentie Korobakan werd bedolven onder gloeiende asch. De menschen verbrandden levend, het vee kwam om in de heete lava, de boomen knapten af onder den steenenregen.
En geheel Timbanganten werd verwoest.
Slechts de vorst Ratoe Rangga Lawê redde het leven. In een gescheurde kain, blootshoofds en barrevoets, strompelde hij naar den top van den Goenoeng Poetri, waar zijn zuster lachend de verwoesting aanschouwde.
Maar toen hij haar was genaderd en haar voeten wilde kussen en om ontferming wilde smeeken, toen verdween zij uit zijn oogen en op de plaats, waar zij had gestaan, was een diep, helder meer, Sitoe Taman.
Uit den kleinen Goenoeng Koetoe was de Donderberg, de Goentoer, ontstaan, te midden van vele hooge bergen, die gelijk met hem oprezen en hem nu nog omringen.

Het was nacht.
De stormkinglantaarn wierp een flauw licht over de korte struiken, die tusschen de rotsblokken opstaken.

„De minister beval: „Vult allen uw kruiken met water"." Blz. 47

Achter mij kwam een priai, een Inheemsch bestuursambtenaar, die de legenden en verhalen over de uitbarstingen van den Goentoer kende.
„Hoort U de stem van de prinses, Kandjeng?"
Ik stond stil en luisterde. Door de kloven van den Poetri, waartegen wij opklommen, zuchtte de wind. De koelies stonden ook stil, lager dan wij, en zij huiverden.
„We hebben geen goeden nacht uitgekozen. Donderdag paing, op Vrijdag pon, is niet geschikt voor een beklimming van den Goentoer. Want dan bezoekt Maharadja Intan Dewata den Poetri; ze komt uit het meer te voorschijn en staart over de bergruggen en als de Goentoer rustig staat en niet uitbarst, zooals nog geen eeuw geleden voor het laatst is geschied, dan zucht de prinses van teleurstelling. Hoort U haar zuchten?"
De koelies hoorden haar zeer zeker.
„We zullen voortgaan, het gezucht is onder ons, dan gaan we de andere helling omlaag."
„Zooals U wilt," zei mijn tochtgenoot.
Dus klommen wij verder door den stillen, donkeren nacht; de twee koelies hoorde ik volgen aan het gerommel van de blikjes en de flesschen, die zij in een mand op het hoofd droegen.
Zwijgend klommen we verder en toen onverwachts werd de hemel lichter, de dunne witte wolken braken en de maan kwam naar voren. We stonden op een open berghelling en zoo werd het gansche gebergte zichtbaar; en diep onder ons doemde de vlakte van Garoet op met de lichtjes.
Vóór ons verhieven zich de hooge, groene toppen van het Goentoer-complex en ik zag de grauwe insnijding, die de laatste uitbarsting tusschen de twee ruggen had getrokken, en de breede lavastroom stak donker en somber af tegen het groen der steile wanden.
Tot op de begroeide bergtoppen waren de sterrelichten gezakt, maar de kale Paroehpoejan lag in het heldere maanlicht, dat de rookende fumarolen en spuitende solfatoren verlichtte.
„Ziet U de loeloehoen, de schimmen van Sembah dalam Wira Soeta en van Sembah dalam Adi Soeta, de twee heiligen, die in hun leven in de desa's rond den Goentoer bovenaardsche weldaden hebben verricht? Ze dolen hier altijd in den Malem Djoemahat. Kijkt U maar, ze zweven over den top. Het is beter nu terug te gaan."

„Dan ontmoeten wij de prinses, die ook bij haar leven bovenaardsche dingen heeft verricht, maar allerminst weldaden. Het is beter ons aan de hoede der beide goede schimmen toe te vertrouwen. Op den top zullen wij veilig zijn."
Hij schudde het hoofd en volgde zwijgend.
Tegen twee uur 's nachts stonden wij op den warmen, ronden kegel. Ik legde den slaapzak op een veilige plek tusschen de spuiters en ik had geen warmen onderlegger noodig, want de bodem was heet. De rookzuilen vormden figuren die opstegen en rondfladderden en uiteenwoeien, alsof wazige schimmen om de kale bergkruin doolden.
De koelies hadden een paar boomstammen aan den hoogen boschrand gekapt, een vuur aangelegd, waarvoor zij zaten, de kains hoog om de schouders getrokken, den hoofddoek ver over de ooren geknoopt; ze rookten hun strootjes van djagoeng dekblad, een beetje tabak en een korreltje opium en neurieden zacht hun aloude pantoens.
Mijn tochtgenoot was bij hen gaan liggen in een deken gewikkeld tegen het vuur aan.
De maan liep haar glanzende baan, de sterren schitterden, de rust en vrede was volkomen alom.
Toen plotseling keerde mijn tochtgenoot zich om, hij wenkte me en wees op een schim, die langs de helling kroop; de sluier sloop tusschen de rotsblokken, als spiedend, en toen loste hij op in het niet.
Hij huiverde en fluisterde: „Hebt U den djoeroe koentji gezien, den sleutelbewaarder van den Goentoer? U moet hem toch ook hebben gezien, U kent hem toch, Djagasentana, den assistent-wedana van Bodjongsalam, die bij de laatste uitbarsting met paard en al bij Tjibinong onder de aardstorting werd bedolven. Ik heb U gezegd, we hadden een anderen nacht moeten kiezen."

DE LEGENDE VAN DEN LAWOE

„Semar, die er in geslaagd is, zich een blijvende plaats in de Javaansche cultuur te verzekeren."

Prof. Dr N. J. Krom

BOVEN Soerakarta ligt tegen de helling van den Lawoe een der buitenverblijven van den Soesoehoenan, Karangpandan.
De oprijweg voert tot voor den breeden gevel van het gebouw, waar zestien deuren naast elkaar toegang geven tot de troonzaal, die bij feesten ook voor danszaal wordt gebruikt. Twee levensgroote bronzen herten staan in de zaal, die met Europeesch meubilair is gemeubeld.
Een deftig mantri ontving den djaksa, den Inlandschen officier van Justitie van den Landraad, waarvan ik voorzitter was, en mij met Javaansche hoffelijkheid; hij hief de tegen elkander gelegde handen voor het gebogen gelaat en bracht aldus de sembah, den eerbiedigen groet. Hij geleidde ons naar onze slaapkamers, die voor ons gereed waren gemaakt als gasten van zijn heer, en daarop gelastte hij zijn bedienden ons in de ruime achtergalerij de rijsttafel op te dienen. De jongens naderden in witte toetoepjassen met roode opslagen op de mouwen en roode biezen langs de witte broeken, en ze brachten de schaal met rijst en de kip en de sajoer en de sambals en het koude bier.
En toen wij gegeten hadden, gingen wij naar bed, omdat wij 's nachts te drie uur de beklimming van den Lawoe, den ruim drie duizend meter hoogen vulkaan, zouden beginnen.
De kinderen dreven, toen de avond was gevallen, de karbouwen van de weideplaatsen naar de kraal. De nachtwacht betrok de patrolan, de waakhuisjes aan den kant van den weg, die den ingang en den uitgang van de desa bewaken. De bamboezen hekken van de erven, waarop de huisjes stonden, werden gesloten, evenals de hekken, die de toegangen tot de desa versperden.
In de huisjes werden kleine olielampjes ontstoken, hier en daar klonken nog

stemmen en van ver kwam het gemurmel van een hadji, die op zangerigen toon hardop uit den Koran las tot eigen stichting.
De maan scheen en verlichtte den berg en de daarvoor liggende heuvels. Uit de hooge boomen vlogen de zwarte kalongs uit, telkens weer haakte een der ronde haken der zwarte vlerken los van den tak, waaraan ze den ganschen dag bewegingloos hadden gehangen met de koppen omlaag, en de vliegende hond wiekte weg naar een vruchtboom.
In de bamboebosschen hield het zagend gepiep en piepend gezaag der krekels op.
Het werd zeer stil rondom, de nacht daalde.
Ik hoorde nog eenmaal het uur op de kentongan, het uitgeholde blok, slaan en telde acht slagen en kort daarop naderde de nachtelijke ronde. Zij liepen met hun tweeën en ieder had een stuk hout in elke hand en met het hout, dat de rechterhand vasthield, sloegen ze in rhythmische cadans op het hout in de linkerhand en het was of ze de gamelan nabootsten. Toen werd het stil.
Nu stonden ze voor de woning van een, die in de desa berucht was, en ze moesten onderzoeken of hij wel thuis was en niet op het dievenpad. En ze riepen: „Kang Kromosentono" en gingen niet verder, vóór zij met de stem van den geroepene antwoord hadden gekregen. Dan begon de tocht opnieuw, tok, tok, tok, tok.
Toen sliep ik in; te twee uur werd zacht op de deur van mijn kamer geklopt en de waker riep: „Djam loro, kandjeng toean besar." Twee uur, groote heer. En hij dacht, dat van een blanda elke waanzinnige daad was te verwachten, nu blijkbaar tot een nachtelijke bergbeklimming toe. Wellicht dacht de djaksa iets dergelijks, maar hij liet er niets van merken en deed alsof hij niet anders gewend was dan koud en niet uitgeslapen 's nachts te twee uur op te staan om een berg te beklimmen. In de binnengalerij stond de heete koppi djawa, gekookte koffie met water en veel bruine suiker, die ons geheel wakker maakte.
De mantri opende een der zestien deuren en daar zaten in hun kains gedoken met een draagstok, hun pikolan en bamboetouwen naast zich, twee desalieden, die ons zouden vergezellen als koelies.
Toen we buiten kwamen, was de maan achter de wolken, dus stak ik een stormkinglantaarn aan en de djaksa, die een jager op wilde zwijnen was en Fritz

Reuter had gelezen, volgde het voorbeeld van Onkel Bräsig en bond een brandend lampje voor zijn voorhoofd.
De nachtwacht in het waakhuisje, die er voor wakker was gebleven, liet ons door het hek en toen gingen wij door den donkeren nacht over het smalle desapad.
Over de velden vlogen vuurvliegjes en in een verre desa begon een hond schor te blaffen.
We lieten de desa achter en onder ons, want het pad steeg langzaam. En onverwachts, veertien honderd meter lager, zagen wij de schitterlichtjes van Solo.
Toen wij het dunne, jonge tjemarabosch ingingen, brak de maan uit de wolken; wij hadden nu het lamplicht niet meer noodig en klommen bij het heldere, blanke licht door het verhelderde bosch. Het pad hield op, waar de rimboe begon, dus volgden we door het hooge gras den bergrug, die recht naar den top van den Lawoe wees. Op het gras volgde nat struikgewas, waaruit geen uitzicht was, en het was vermoeiend klimmen door den weeken boschgrond.
Maar dáár, het was vijf uur, een vogel, die ontwaakte en schuchter tjilpte. En toen werd het bosch wakker, de boschhaan kraaide, de vogels begonnen te zingen, de hemel kleurde in alle tinten en verven, het gansche bosch leefde op. En ziet, de zon. Het gouden licht glansde over het bedauwde gras. Daar strekte zich de ruime vlakte aan den voet der glooiende bergruggen. Ik zag de sawahvlakken in het helle groen van de pas geplante padi, ik herkende de wuivende halmen der suikerriettuinen aan de donkerder tint. De dichtbegroeide plekken waren desa's, waar kleine huisjes wegscholen onder buigende bamboestoelen.
Van desa naar desa slingerde de witte weg, als een zigzag over de groene heuvels, als een lange lijn door het vlakke sawahlandschap.
Alom rezen lage, ronde heuvels op, daarachter strekte zich de blinkende oneindigheid van den Indischen Oceaan, waarboven witte wolkjes dreven.
Nu kwam nog een moeilijke steilte, waar we over rotsblokken moesten opklimmen. We gingen zitten tusschen de hooge borstelige struiken Javaansch edelweisz.
De koelies offerden wierook en rijst aan den berggeest, aan Betoro Goeroe, die hier zijn woning heeft, op de plaats, waar jaarlijks afgezanten van den sultan van Djocja diens oude kleedingstukken neerleggen.

„Deze plaats is heilig, kandjeng."
„Ik weet het, djaksa."
„Natuurlijk weet U dat, maar kent U ook de legende van den Lawoe? Neen? Dan zal ik U die verhalen.
Vóór vele eeuwen, vóór de Mohammedanen Java veroverden en toen mijn voorvaderen nog Hindoes waren, in den tijd toen de goden nog woonden op de bergen in plaats van zooals nu in de wajangfiguren, in dien goeden, ouden tijd woonde op dezen berg, waarop wij als goden zitten, de godheid, die U niet zoudt hebben herkend, ik bedoel Semar, den dwazen dwerg uit de wajang. Ge zoudt hem niet hebben herkend, zoo dikwijls als U zijn afbeelding door den dalang hebt zien vertoonen, omdat Semar in dien tijd de schoonste gestalte en het knapste gelaat van alle goden had. En dat wist hij zelf het beste, hetgeen zijn ondergang werd, daar hoogmoed ook op Java vóór den val komt.
Als hij door het hemelruim schreed, bewonderden hem de goden en als hij zich verwaardigde van den berg af te dalen en onder de menschen te verkeeren, dan vereerden en prezen en aanbaden de menschen hem om zijn uiterlijk schoon. En omdat hij trotsch was en ongenaakbaar, verachtte hij de goden, die hij zijn minderen achtte, evenzeer als de menschen, die zijn minderen waren. Omdat de bewondering hem begon te vervelen, zocht hij naar andere geneugten en opziende naar de schitterende sterren bedacht hij, dat van al het geschapene deze godenkinderen hem nooit eer bewezen.
Dus besloot hij tot de sterren op te klimmen, om zich van nabij door haar te laten bewonderen; daar het hem echter niet was gegeven hooger te stijgen dan zijn hemel, waar hij op den top van den Lawoe woonde, besloot hij dezen berg op te hoogen tot hij de sterren zou kunnen bereiken.
Dag en nacht droeg hij rotsblokken aan, die hij opstapelde, opstapelde, opstapelde, tot eindelijk na vele dagen van harden, onverpoosden arbeid de kruin van den berg in de wolken stak, en toen het avond werd klom Semar tot het hoogste punt en hij was de sterren zoo nabij, dat hij haar met de hand had kunnen aanraken.
De eeuwige sterren schitterden tegen den donkeren nachthemel, maar uit niets bleek, dat zij den ijdelen Semar hadden ontdekt. En elken avond klom Semar tot de spits van zijn berg en van den vroegen avond tot den vroegen

morgen keek hij naar de sterren, die hem van nabij omringden en sprakeloos, wezenloos te schitteren stonden, alsof Semar niet bestond.
Doch op den zevenden avond, hij had den nacht goed gekozen, de wind woei uit de gunstige richting, zat hij wederom op den top van den berg en daar de sterren hem wederom niet opmerkten, vernederde hij zich, omdat hij niet langer kon leven zonder haar bewondering, en hij sprak tot een heldere ster, die vlak boven hem stond: „Waarom spreekt gij niet met mij? Uw helder oog moet mij zien, gelijk mijn oog U ziet. Het is niet mogelijk, dat gij niet ziet, hoe schoon een god ik ben."
De ster antwoordde: „Sterren spreken noch met goden, noch met menschen; zij spreken slechts met sterren; zij spreken met de sterren, met welke zij de eeuwigheid doorreizen op haar onafgebroken baan. Sterren zijn de dienaressen des Almachtigen als lichten in den nacht en zij zingen en prijzen de grootheid van hun Maker."
„Zeg mij dan, o ster, zeg mij nog één woord. Ben ik niet de schoonste onder de goden?"
„Sterren kennen slechts de innerlijke schoonheid. Op uiterlijk schoon achten zij niet, want niets komt de reine schoonheid der sterren nabij."
Toen werd Semar zeer toornig en in zijn groote woede en gekwetste ijdelheid rukte hij de schitterende ster uit haar glanzende baan, — de andere sterren verborgen het angstige gelaat achter wolken — en hij slingerde de ster omlaag op de berghelling.
Hij keek en keek en verschrok zeer, want ziet, op de plaats, waar de ster was gevallen, stond de koning der apen, Hanoman, en deze kwam op hem af; hij steunde het behaarde forsche lichaam op de lange gespierde armen en zijn kop stak vooruit en zijn wreede witte slagtanden blonken en hij sprak: „Vermetele, aan de sterren hebt ge U vergrepen, mij hebt gij veranderd in den apengod; toch zal ik door de gansche eeuwigheid boven U uitblinken, want het verre nageslacht zal mij als god vereeren, maar gij zult veracht zijn door goden en menschen, gij zult een belaching zijn en een bespotting en al wie U ziet, zal het hoofd schudden."
Zoo sprak Hanoman en toen hij zijn vloek had gesproken, schopte hij het blokkenbouwsel van Semar omver en de hemelhooge toren tuimelde onderste boven en de Lawoe hernam zijn ouden vorm, maar Semar werd meegesleept

„....dat hij de sterren met de hand had kunnen aanraken." Blz. 55

door de lawine van zand en steenen; en toen hij gekneusd en gekwetst zich uit het puin te voorschijn had gewerkt en zijn ledematen bevoelde en betastte en bekeek, zag hij, dat zijn armen en beenen waren gekrompen en gekromd; en toen hij zich mat tegen een boomstam, bemerkte hij, dat hij de gestalte van een dwerg had; en toen hij ontzet het waagde zichzelf te aanschouwen in den spiegel van een meer, ontwaarde hij, dat zijn gelaat belachelijk misvormd was.

Vernederd, onttroond, gestraft om zijn hoogmoed, verborg hij zich in de holen en de spelonken, maar wie hem bespied hadden, beeldden hem uit en sneden zijn beeld in leer en hout en maakten van hem de wajangpop, die op elk feest de menigte doet schateren."

DE TEMPELRUÏNES VAN HET DIËNGPLATEAU

„Gelijk de maan onder de sterren, glinstert het paleis van Çiwa te midden van de woningen der goden."

Tschana Purana

ALS een verademing in Midden-Java, in het vlakke land van hitte en stof, ligt Wonosobo, de koele bergplaats, met een der mooiste en beste hotels van Indië, het Diëng-Hotel.

Wonosobo is een uitgangspunt voor beklimmingen van den Soembing, den Sindoro en tochten naar het Diëngplateau met zijn kraters, zijn tempelruïnen, zijn doodendal, zijn fuchsia's, zijn sparren, zijn koude, zijn zon en zijn heerlijke bergtoppen.

Deze bergen en het Diëngplateau behooren tot het hooge heiligdom. In de in het Kawi-schrift geschreven oorkonden uit de achtste eeuw onzer jaartelling komen bezweringsformules voor, waarin verpersoonlijkte natuurmachten worden aangeroepen; naast goden, duivels en reuzen worden daarin genoemd de berggeesten van het Diëng, den Merapi, den Soembing en den Sindoro, alle vulkanen van Midden-Java.

Van Magelang, de hoofdplaats van Kedoe, gaat de autoweg steeds klimmende over de oude Progo, de rivier, waarbij de Boeddhistische tempels Boroboedoer en Mendoet staan gebouwd, door het Chineesche stadje Parakan, en dan in steile slingeringen omhoog naar het zadel Kledoeng op vijftien honderd meter. En den ganschen rit komen de tweeling van Kedoe, Soembing en Sindoro, nader naarmate de spitse, rookende, kale Merapi en de gewelfde, groene Merbaboe verder terugwijken.

In den Westmoesson liggen de dikke wolken om de hooge toppen der drieduizenders, dalen de grauwe nevels tot op de onderste boschgrens op vijftien honderd meter, waar de desalieden hun hoogsten aanplant hebben.

In den Oostmoesson staat de Merapi blinkende en de witte rookpluim verheft zich rechtstandig in de blauwe lucht, en in den helderen nacht kronkelt

een vuurroode streep van den top omlaag. Dan rust de stille Merbaboe, die naast hem staat, met zijn donkere bosschen tegen den sterrenhemel. De Soembing sluit met zijn gekartelden kraterrand den westelijken horizont af en even-hoog torent daarnaast de ronde koepel van den Sindoro.

Na het zadel van Kledoeng, dat tusschen de beide reuzen inzinkt, na de waterscheiding, zakt de weg. Rechts en links zijn groene theetuinen, en hoe lager, hoe meer kleine desa's zichtbaar worden tegen de glooiende hellingen der bergen gebouwd.

Om een bocht duikt achter het massief van den Sindoro een groot gebergte op, dat het Noorden heeft ingenomen: het Diëngplateau.

Vijf jaar geleden was de tocht naar het Diëng nog een kleine expeditie, nu is het een autorit. Vijf jaar geleden begon de wandeling, of de rit op een klein, vurig bergpaardje, bij Kedjadjar, de desa, waar de autoweg eindigde, en waar de heer Cramer, een Hollander, al tientallen jaren woont te midden van Inheemschen; hij heeft een toko, waar alles te koop is, wat de desaman en de desavrouw kan begeeren; hij deed meer, immers hij nam geslaagde proeven — en hij neemt die nog — met het kweeken en planten van Europeesche groenten, boomen en bloemen. De jaren hebben geen vat op dezen boer, die een geleerde is; in 1940 zag hij er nog even krachtig en energiek uit als toen ik hem in 1914 leerde kennen. Hij is de reclame voor het koele klimaat, waarvoor in het jaar 1841 de beroemde Frans Junghuhn — de eerste alpinist op Java, de vermaarde botanicus, de geleerde geoloog, de bekwame vulcanoloog — in zijn onovertroffen standaardwerk „Java" een welsprekend pleidooi leverde, toen hij de oprichting van een hotel of pasangrahan en een sanatorium op de hoogplateaux van Java, die van Pengalengan, Idjen en Yang, bepleitte.

Sinds een paar jaar ligt een berijdbare autoweg langs de steile ravijnen, hij kromt zich om de hooge bergruggen, hij beklimt zeer steile hellingen met een losse, gladde bovenlaag; de rit is moeilijk, maar de moeite wordt ruim beloond door de vorstelijke vergezichten over de vlakte met de sawahs en de desa's; over het ruige Diëngcomplex met zijn toppen en ravijnen, zijn kloven en vulkanen; over de hooge bergen van Kedoe.

De rit eindigt voor een kleine pasangrahan, een eenvoudige logeergelegenheid, met een eetzaaltje, waarin een vulkachel staat, en met kleine slaapkamers, waar stapels dikke dekens liggen; de beheerder is een zwager van

den heer Cramer, een Javaan, toean Hendrik of eenvoudigweg Si Hennerik. Hij staat altijd voor de deur in zijn warme kleeren en ontvangt de gasten met oude Indische gastvrijheid en koud bier. Voor de pasangrahan wachten geduldig taaie Javanen met hun pittige paardjes, in de hoop dat de reizigers den tocht over het Diëngplateau te paard zullen doen. In het eetzaaltje, dat uitziet over de breede ingesloten hoogvlakte, brandt de kachel; op de tafel staan de schaal met dampende rijst, de schotels met kip, met groenten, met sambals; de rijsttafel is klaar.

Het geheele ontzaglijke complex is één hooggebergte met tal van vlakten op 2500 meter hoogte, met kraters, met toppen, met meren. In de vlakten zijn de hoogste desa's van Java.

In die vlakten staan tempels, de oudste overblijfselen uit den Hindoetijd.

Eeuwen geleden was het gansche bergcomplex één reusachtige vulkaan. Nu leiden voetpaden over de heuvels en door de vlakten naar de solfatoren, naar de modderbronnen, naar het doodendal, naar de vulkanische werkingen te midden der desa's, der aanplantingen van kool en aardappelen, der tempelruïnen. Die paden loopen tusschen heggen met rood bloeiende fuchsia's en geurende rozen.

De Inheemschen gaven den kraters ook namen; een kleine heet naar het slanke hert Kawah Kidang, een groot kraterveld werd naar het forsche oerrund Kawah Banteng genoemd.

Langs de beboschte hellingen stijgen rookzuilen op, twee warrelende solfatoren worden gescheiden door een met groene struiken bedekt stuk grond. Tegen een kale aschhelling borrelen uit gele, uitgevreten gaten donkergrijze, dikke modderbellen, die stinkend uiteenspatten en neerploffen in den kokenden poel.

Van verre is het geloei hoorbaar van de metershooge stoomspuit, de Tjondro di Moeka, en door den weeken bodem stroomt een warme rivier, die van de rotsen in een waterval omlaag klettert en dan spoorloos in den gevaarlijken grond verdwijnt; het doffe gebulder van het stroomende water, het sissen en bruisen van de zwaveldampen, die overal uitbreken, is hoorbaar boven het geloei van de verre stoomspuit.

Overal liggen de lavablokken, geel, zwart, bruin, rood en de bladeren van de boomen en struiken zijn wit aangeslagen.

Door die prachtige hel van verschrikking en dood loopt een smal pad tot het doodendal;het pad voert langs een kleurenmeer, het meer ligt onbewogen en weerspiegelt in zijn blauwe, groene, gele water de bergen en de drijvende wolken. Over het meer vliegen in den V-vorm vluchten wilde eenden.
Op donkere dagen is afdaling in het doodendal zelfmoord; dan staan de giftige gassen, die geen uitweg kunnen vinden, boven den moordenden bodem van het nauwe dal. Maar als de hemel helder is, dreigt er geen gevaar.
De Inheemschen brengen hondjes of katten of kippen en stellen voor die, na betaling, in den krater te gooien en die daar te laten verstikken; nog geen halve eeuw geleden werden de krengen van tijgers en bantengs en veel wilde zwijnen op den verstikkenden bodem gevonden en niemand begrijpt, hoe het wild van de steile helling was afgedaald, en nog minder, waarom.
Er staat thans een bord waar het pad den rand van het doodendal bereikt, en op dat bord is een doodskop geteekend met twee gekruiste botten daar onder en is het signaal geschreven: „Levensgevaar, stikvallei."
Toen de zon helder scheen en de hemel blauw was en hoog en onbedekt, ben ik de helling afgeklauterd tot den ruwen grond, die vol gaten is. Er lagen doode vogels op rotsblokken. De steile wanden zijn begroeid met dor struikgewas, dat wit uitgeslagen is. Het was doodstil in dit doodendal, waar Hollanders en Indonesiërs hun graf hebben gevonden.
Uit deze vallei des doods klom ik op naar de doode stad.

In het midden van het grootste plateau, waar ook de pasangrahan staat, zijn de ruïnes van vier kleine tempels, Tjandi Ardjoeno, Tjandi Srikandi, Tjandi Poentadewo en Tjandi Sembodro.
Vóór Tjandi Ardjoeno ligt Tjandi Semar, vroeger daarmede verbonden door twee trappen. Een ringmuur, die deze tempeltjes omsloot, scheidde ze van Tjandi Srikandi en haar bijtempel, die ook door een ringmuur omsloten zijn geweest, evenals Tjandi Poentadewo.
Aan den Noordelijken rand van het plateau staat Tjandi Dorowati, in het Zuid-Westen Tjandi Bimo.
Het Diëngplateau, vroeger Diyang, dat wil zeggen de verblijfplaats der goden, geheeten, is een nederzetting van Çiwaïtische priesters en de tempels zijn aan Çiwa gewijd.

De Hindoes beleden Brahma, de wereldziel. Zij geloofden en gelooven aan de zielsverhuizing: na den dood van het lichaam wordt de ziel ter verdere zuivering of tot straf gebannen naar een minder wezen, een dier of een hellegeest. Maar de reine zielen worden herboren in een heilige. En ten slotte worden zij wederom opgenomen in Brahma.

De gansche natuur is verdeeld in schepping, onderhouding en vernieling; deze machten zijn verpersoonlijkt in de Trimoerti, de Drieëenheid, bestaande uit Brahma, de scheppende kracht, Vishnoe, de onderhoudende kracht en Çiwa, de vernietigende kracht.

Het Hindoeïsme kwam in hoofdzaak als Çiwaïsme, als eeredienst van Çiwa, naar Java en Bali, waar op hem ook de attributen van Brahma en Vishnoe werden toegepast; dus wordt hij afgebeeld als schepper en onderhouder met de symbolen der vernietiging, slagtanden, wapenen, doodshoofden, gezeten op een kring van doodshoofden, een schaal met bloed gevuld in de hand. Çiwa is op Java Mahadewa, de oppergod, Batara Goeroe, de leeraar, de wijze, de „goedgunstige", maar tevens Maha Kala, de booze vernietiger.

Çiwa was gehuwd met Dewi Çri, op Java de godin van de rijst, van den landbouw, die tot op den huidigen dag op Bali wordt vereerd als Doerga. De schepper was de hemel, het mannelijk deel, zijn echtgenoote was de aarde, die hij bevruchtte.

Ganeça, de god der wijsheid, met het menschenlichaam en den olifantenkop, is de grootste zoon, opperbevelhebber en rijksbestuurder.

Na Trimoerti staat Indra, de verpersoonlijking van den stoffelijken hemel, het hoogste in aanzien, zijn tegenstander is Jama, de god van de onderwereld.

De Diëng-tempels dragen de namen der hoofdpersonen van het oud-Hindoesche heldendicht Mahabharata, die op Java bekendheid verwierven en voor de Javanen hun heldendaden op Java hebben verricht.

Mahabharata is het Hindoesche heldendicht, dat in twee duizend regels de geschiedenis bevat van de nakomelingen van Bharata, den zoon van Dusyanta, en diens echtgenoote Sakuntala, een dochter der goden.

Dit epos, dat een aaneenschakeling is van heldensagen, van zedelessen, van godsdienstige en wijsgeerige bespiegelingen, dat tallooze voorschriften van maatschappelijken, politieken en godsdienstigen aard bevat, is de bron, waaraan het tooneelspel der Javanen, de wajang, zijn hoofdfiguren heeft ontleend.

De prinses Kunti heeft als maagd bij den zonnegod Surya een zoon Karna, die uit haar oor is te voorschijn gekomen en in een pantser is geboren.
Zijn moeder legt hem kort na zijn geboorte in een mandje en laat hem daarin de rivier afdrijven, en gelijk Mozes in het biezen kistje in het riet door de dochter van den Farao wordt gevonden en aangenomen als beschermeling, zoo wordt Karna gered en opgevoed door den goddelijken wagenmenner Adhirata.
Deze Karna is voorbestemd om in den veldslag tusschen de Pandawa's en de Korawa's, den eeuwigen kamp tusschen goed en kwaad, den onafgebroken strijd tusschen recht en onrecht, de boozen aan te voeren en te worden verslagen door Ardjoeno.
Ardjoeno is een der aanvoerders der Pandawa's, de zonen der goden, halfbroeders van Karna.
Van dien heldenoorlog verhaalt Bratajoeda, het Javaansche heldendicht.
Een vorst uit het geslacht van Bharata, Pandu geheeten, dong op de Svayamvara met vele andere prinsen en koningen en halfgoden om de hand van de schoone Kunti en hij werd door haar tot echtgenoot genomen. Kort daarop nam Pandu de zuster eens konings, genaamd Madri, tot zijn tweede vrouw.
Alvorens een zijner vrouwen een kind van hem had ontvangen, doodde Pandu uit onvoorzichtigheid in het woud een gazel, die een heilige was. Deze vervloekte hem met de voorspelling, dat hij sterven zou als hij een vrouw omhelsde. Dus zou zijn ziel in het hiernamaals nooit rust kennen, daar hij geen zoon zou hebben, die na zijn verscheiden uit dit leven voor hem zou kunnen bidden.
De goden echter ontfermden zich over hem en zijn beide echtgenooten.
Darma, de god der gerechtigheid, schonk aan Kunti haar tweeden zoon.
Dewi Kunti had van Sang Hyang Batara Goeroe de gunst verzocht, dat ook dit kind uit haar oor geboren mocht worden. Deze gunst kon zelfs de oppergod haar niet toestaan, maar hij gaf bevel, dat deze tweede zoon zou geboren worden uit de kruin van Kunti.
Narava en Sang Hyang Darma moeten de geboorte bijwonen; ook de eerwaarde Bisma van Gnipoerna gaat naar Ngastina. Als de goden en de hemelnimfen, de widadari's, in het paleis zijn aangekomen, heeft de geboorte uit de kruin plaats. Sang Hyang Darma neemt de zuigeling als kind aan en noemt hem Darmapoetra (Darmawangsa: zoon, nakomeling van Darma). Door Narava wordt het kind op bevel van Sang Hyang Winenang echter Poentadewa ge-

noemd. Als geschenken ontvangt het de djimat Kalimasada en den ring Manikradjatawa. Narava voorspelt hem, dat hij vier broers zal krijgen. Het kind is direct volwassen, aldus verhaalt de Lakon Poentadewa lahir.
Van Vaya, den windgod, ontvangt zij haren zoon Bhima.
En ten derden male wordt in de Soeralaja, de woonplaats der goden, aangekondigd, dat Dewi Kunti, als echtgenoote van Pandu, een zoon verwacht. Deze tijding verwekt groote ontroering en Sang Hyang Batara Goeroe de oppergod beveelt Sang Hyang Vishnoe zijn ziel te doen overgaan in die van het kind. Terwijl Pandu in de kraamkamer de geboorte afwacht van zijn derden zoon, die zijn zoon niet is, verschijnt Sang Hyang Vishnoe, vergezeld van de widadari's, de hemelnimfen, en als een lichtschijnsel dringt hij in het lichaam van Kunti, die een zoon baart, wiens schoonheid en majesteit allen verblindt.
Maar terwijl Vishnoe het kind verzorgt, daalt Sang Hyang Indra, de zoon van Batara Goeroe, de god des donders, af van den hoogen Smeroe en hij neemt het kind aan als zijn zoon en noemt hem Pamadi Ardjoeno en Endratranaja, hetgeen zeggen wil: zoon van Indra. Hij geeft hem den wonderpijl, den Kjai Bramastra, waarmede hij zijn geweldige daden van moed en kracht en behendigheid zal verrichten.
Over de tweede vrouw van Pandu, genaamd Madri, ontfermen zich de Asvins, de tweeling-goden, de artsen in den godenhemel, en zij ontvangt van hen haar zoons Nakula en Sahadeva.
Deze vijf godenzonen zijn de Pandawa's. Deze vijf zonen huwen allen met de vorstin Draupadi. De tempels op het Diëngplateau zijn gewijd aan deze en andere figuren uit de Mahabharata, uit de Bratajoeda, die vereeuwigd zijn in de wajang, Tjandi Ardjoeno, Tjandi Srikandi, Tjandi Poentadewo, Tjandi Soembodro, Tjandi Dorowati, Tjandi Semar, Tjandi Bima.
De Pandawa's worden in hun geweldigen strijd met de Korawa's aangevoerd door Bima, Ardjoeno en Srikandi.
Srikandi wordt soms voorgesteld als de echtgenoote van Ardjoeno.
Bisna is bij zijn geboorte omgeven door een onbreekbaren „helm", een „boengkoes". Blijkens de Lakon Bima boengkoes wordt hij verzorgd door geesten, tot de olifant Sena op last van den oppergod met zijn scherpe ivoren slagtanden het pantser verbreekt. Nu groeit hij op tot een vermaard knotsvechter. Op een feest van Draupadi, de dochter van koning Drapava (in Mahabharata ge-

noemd: Draupadi's Svagamvara) komt hij met een knots als een boom, dien hij als een olifant had ontworteld, zijn broeder Ardjoeno den boogschutter te hulp en staat ook de doodsgod Yama naast hem, als de koningen en prinsen Ardjoeno te lijf willen.
Hij overwint al zijn tegenstanders en zegeviert ook over de Korawa, de volgelingen van zijn halfbroeder Karna.
Soembodro is een echtgenoote van Ardjoeno.
Dorowati is een vorstin.
Semar is een vermaarde wajangfiguur, die steeds in gezelschap van Garèng en Pétroek het gevolg van Vishnoe uitmaken. Reeds lang voor de komst der Hindoes op Java werd hij op dit eiland vereerd; door het Hindoeïsme is hij teruggedrongen uit den erkenden eeredienst, doch onder een vermomming is hij in het Hindoe-epos binnengedrongen. Hij speelt in elke wajangvoorstelling een voorname rol. Op het Diëng, de versteende Mahabharata, is aan hem een tempel gewijd.
De tempels waren verbonden door met groote, platte steenen geplaveide wegen, die nu in den moerasgrond zijn weggezakt.
Reeds in een oorkonde van het Çakajaar 841, dat is 919 na Christus, wordt het Diëng genoemd als een der heilige bergen van Java.
De priesterstad was een hoog heiligdom, een bedevaartsplaats, waarheen van uit de vlakten van Bagelen en Pekalongan uit lavablokken gehouwen trappen opklommen, waarvan nu nog overblijfselen als de Hindoetrap aanwezig zijn.
Van de geschiedenis van het worden en vergaan van deze tempelstad is niets bekend. In 1210 bestond de priesterkolonie nog.
In 1830 werd de hoogvlakte ontdekt door Javanen, die ruimte zochten voor hun akkerbouw en weideplaatsen voor hun vee. Zij bouwden hun hutten en gebruikten de steenen der tempels voor neuten onder de houten stijlen, die zij kapten in de bosschen, die den ganschen kraterbodem bedekten.
Er is slechts één legende over de oudste geschiedenis van het Diëngplateau. Eens was de stad de zetel van Pandoe Dewo Notto, die door zijn macht tot hoogmoed kwam en zich wilde verheffen tot boven den oppersten god Batara Goeroe, dat is Çiwa. Maar deze strafte hem en wierp hem in den opengesperden ziedenden muil van den grooten krater Tjondro di Moeko en verwoestte zijn rijk door een heftige uitbarsting van zijn billijk ontstoken toorn. De tem-

pels echter spaarde hij en in den grootste, in Tjandi Ardjoeno, bracht de zoon van den godslasteraar offers ter verzoening van de zonden zijns vaders.

Op vele bergtoppen van Java getuigen tempelruïnes van het godvruchtig leven der oude Javanen.
Op den Tampomas liep ik over de fundamenten van eeuwenoude heiligdommen.
Op den Argapoero wandelde ik tusschen de tempelruïnes, waar wilde zwijnen wroetten, waar pauwen de zwierige, waaiende staarten zwaaiden, waar herten in den vroegen bedauwden ochtend graasden.
Op den Kawi sloeg ik mijn tent op tegen een verweerd stuk ringmuur van een tempelcomplex.
Ik stond met eerbied voor de ruïnes der Çiwaïtische heiligdommen op den Penanggoengan en den Wilis; en op de hellingen van den Lawoe, den Ardjoeno en den Merbaboe hield ik eenige oogenblikken stil voor de verweerde overblijfselen van den in steen gebrachten eerbied der Hindoes.
De voornaamste tempelstad ligt in puin op het Diëng.
Het geheele plateau ligt bezaaid met de resten van een groote Çiwaïtische nederzetting.

't Was een koude, stralende morgen. De eerste zonnestralen vielen over den Prahoe, den hoogsten top van het Diëngplateau, die zelf nog de schaduwen van den nacht in zijn donkere bosschen en diepe ravijnen vasthield. Ik was in den nanacht naar den top geklommen bij het licht van een stormking en nu stond ik bij zonsopgang in het koesterende zonlicht, dat te weelderiger aandeed, omdat het vroor op deze hoogte; de rijp lag op de takken en de boschgrond was vast en hard. De hemel kleurde in alle tinten en strekte over het wijde plateau, dat gebed ligt tusschen de groene wanden. Ik zag diep onder me de fumarolen rooken, de solfatoren spuiten en er kwam rook uit de kleine huizen in de desa, die naast de pasangrahan ligt.
Door mijn verrekijker kon ik ook de tempels zien en toen kwam uit den ochtendnevel het beeld van eeuwen geleden duidelijk te voorschijn.
In het wazige licht van den wordenden Oostmoesson-ochtend kwamen mannen uit de huizen, waarvan de steenen fundamenten nu in het moeras liggen ver-

zonken. In den geest zag ik hen opgaan langs de oude waterleiding, die nu nog over het plateau loopt en haar onderaardschen gang de eeuwen door in stand wist te houden.
Uit het kleine, vierkante huisje, dat na duizend jaar nog gaaf overeind staat, trad in een lang, wit, ruim gewaad uit de lage poort, die naar het Westen ligt, een priester met het afgrijselijk Çiwa-teeken op het voorhoofd; ik zag hem de treden afgaan, den smallen weg oversteken en verdwijnen in den tempel, aan Çiwa gewijd en naar Ardjoeno genoemd, door de opening, die tegen het Oosten ligt; ik zag den Brahmaan voor het oude altaar treden, dat tien eeuwen trotseerde, en een geit offeren ter eere van den god der vernietiging.
De Brahmaan, lid van de hoogste kaste, die reeds op aarde de hoogste zaligheid heeft bereikt, wiens ziel één is met Brahma, keek niet om op het gerucht, dat tot hem kwam.
Mannen van de vierde kaste, heidensche Javanen, onaanraakbaren, gingen over het plateau, zij zwoegden door de kratervelden, waar zij lavablokken opnamen, die zij op het hoofd droegen naar den tweeden tempel, die in aanbouw was. De lavablokken werden gehouwen met beitels tot zij zuiver op elkander pasten, en zonder kalk of ander voegsel werden zij op elkaar gelegd, vast en sterk. De bouwlieden hamerden, timmerden, beitelden, de wind woei mij het gerucht der arbeidzame bedrijvigheid toe; zij bouwden den kleinen, pyramide-vormigen tempel van de blauw-grijze lavasteenen en zij verrichtten hun eerbiedigen arbeid met een zekerheid en trouw, die duizend jaren stand hielden.
Aan de buitenwanden spaarden zij de nissen uit, waarin Çiwa-beelden werden geplaatst, die eeuw in, eeuw uit over het Diëng hun wreeden blik hebben geworpen en tot op den huidigen dag de Javanen in eerbied doen neerknielen, om aanbiddend rijst te offeren en wierook te branden ter eere van den god, dien zij onwetende vreezen, dus eeren.
Trotsche mannen der Ksatria's, der tweede kaste, hielden de wacht, het zwaard in de vuist, de ruwe bevelende woorden in den mond, die opklonken tot den bergrug, waar ik het gansche plateau overzag.

Ik daalde af en liep over de platte, breede steenen, die als een gang door het moeras liggen en het mogelijk maken tot de tempels te komen, want rond de tempels is een poel, waarin de fundamenten der verdwenen gebouwen bloot

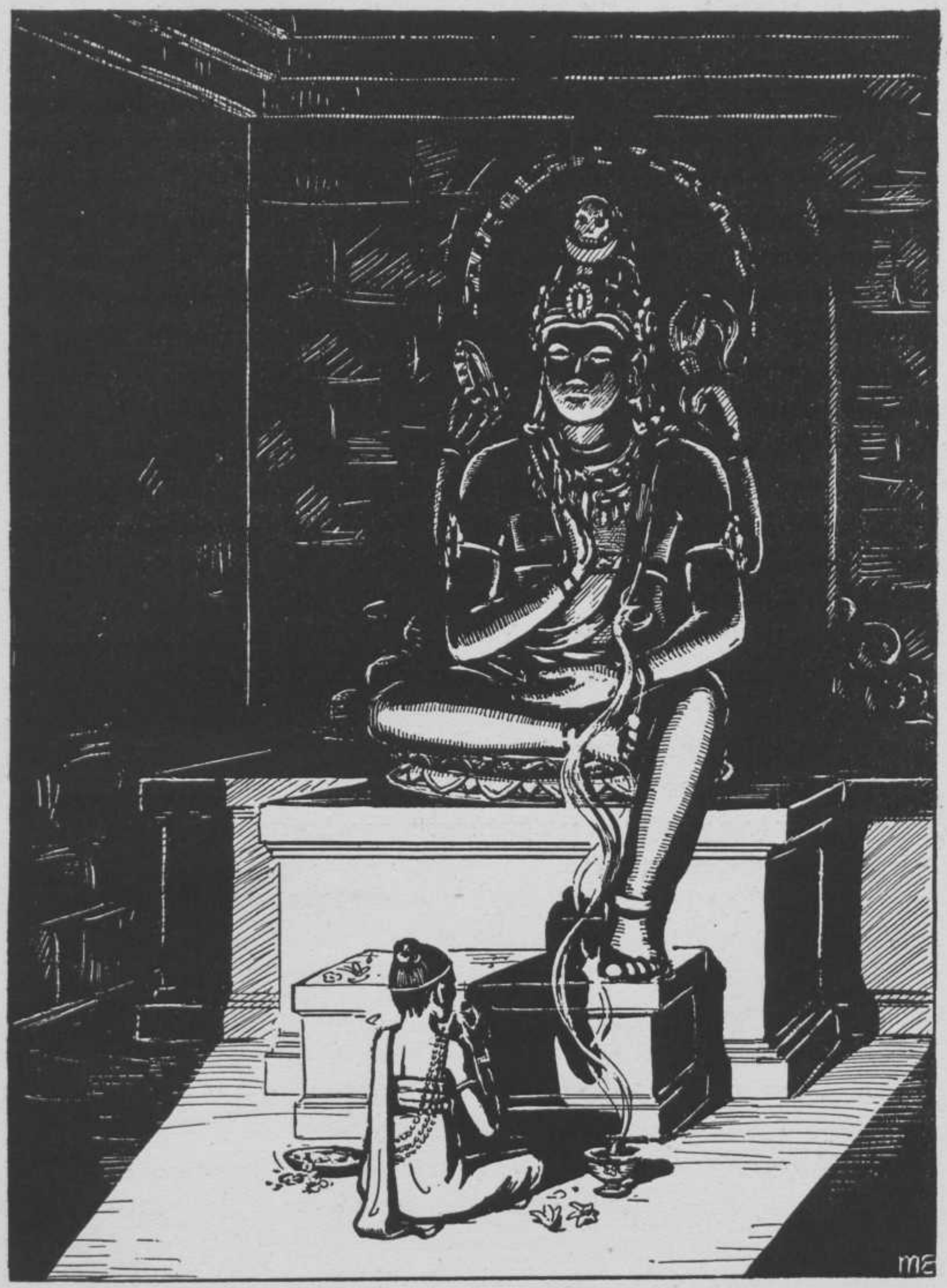

„...ik zag den Brahmaan voor het oude altaar...". Blz. 68

liggen; de vier Hindoe-tempels bleven gespaard en getuigen van de trouw der oudste Javanen, die, verdreven uit het rijk van Madja Pahit, toen de vorst den Mohammedaanschen godsdienst aanvaardde, uitweken uit hun desa's, opklommen naar het wreede, koude, onherbergzame bergland, in den niet gansch uitgedoofden krater zich vestigden en de tempels bouwden, die nu nog spreken van hun eerbied en hun moed.

De Hindoes stierven; heeft een nieuwe vulkanische werking hen verdreven, heeft een aardbeving hen verzwolgen of heeft ziekte hen allen in den dood gejaagd? Maar duizend jaar later, nu een eeuw geleden, kwamen wederom Javanen uit het vlakke land, toen de vlakte geen voedsel meer gaf voor allen.

Zij kapten en brandden de dichte wouden; zij stonden verbaasd en beangst voor de tempels, die de eeuwen hadden gespaard, en offerden aan den onbekenden god, die uit de tempelnissen hen aanstaarde.

Toen bouwden zij aan den rand van het plateau hun houten huisjes en zij spitten den grond, die vruchtbaar is, en verbouwden vruchten en groenten voor eigen levensonderhoud en voor den handel, want het overschot dragen zij in uren- en uren-lange dagmarschen uit het hooge heiligdom naar de passers, de markten, in de vlakte van Batoer in het Noorden en die van Wonosobo in het Zuiden.

Maar over het woelende, ziedende, onbetrouwbare vulkanische hoogland gaat het oog van den Alvernieler, die een volk zag ondergaan, dat hem trouw had gediend in aan hem gewijde en te zijner eere opgerichte tempels van een hechtheid, die de tijd niet kan deren.

DE LEGENDE VAN DEN BROMO

„Nu weet Ik, dat gij Jahwe vreezende zijt en uwen zoon, uwen eenigen, aan Mij niet hebt onthouden."

Gen. XXII : 12

ELE, vele jaren geleden, toen alle Javanen nog Brahma, Vishnoe en Çiwa, de Hindoesche Drieëenheid, den schepper, den behouder en den verdelger vereerden, leefde niet ver van de Zandzee — die den vulkaan van den Bromo omringt en waarheen ge een ochtendwandeling kunt maken, als ge in een der berghotels in het hooggelegen Tosari logeert — een bejaard echtpaar, Kjai Koesoemo en Njai Koesoemo.

Zij leefden daar van af hun geboorte en zouden daar leven tot hun dood. Als kind had de oude Koesoemo, toen hij nog Madin heette, den karbouw en de geiten van zijn vader gehoed en de oude vrouw had, toen haar naam nog Sarinah was, geholpen bij het koken van het voedsel en het wasschen der kleeren; toen zij volwassen waren, was de vader van Madin gekomen bij den vader van Sarinah en Madin was meegebracht en Sarinah was thuis. Daarop had de vader van Madin aan den vader van Sarinah meegedeeld, dat Madin Sarinah wenschte te huwen, waarop het antwoord was: „Vraag Sarinah, of zij met Madin wil trouwen." En Sarinah wilde en zij ontving als verlovingsgeschenk een sarong. Daarop begaven zij zich met hun vieren naar den priester, den doekoen, en verzochten hem een gunstigen dag voor het huwelijksfeest te willen zoeken; de doekoen raadpleegde zijn oude geschriften en bepaalde den dag en ontving zijn belooning.

Toen dit geschied was, begaf Madin zich den volgenden dag naar de woning van zijn aanstaanden schoonvader en voor hem knielende bracht hij de sembah en kuste zijn knieën en vroeg hem toestemming om te mogen opgaan naar de gewijde offerplaats van den vorst der priesters, Kjai Goeroe, om Sarinah te huwen.

En Sarinah begaf zich naar de woning van Madin, waar haar bruigom en diens

ouders haar wachtten, en zij vroeg den zegen van haar aanstaande schoonouders op haar huwelijk en zeide tot Madin: „Moogt gij steeds kunnen arbeiden, moogt gij spoedig de vadervreugde smaken," en Madin antwoordde: „Wees de bewaarster van de rijst, die ik zal oogsten, moge ik Uw hemel zijn."
Toen werden de kinderen getooid voor het feest; het voorhoofd van Sarinah werd fraai beschilderd en geblanket, de wijze vrouw kapte haar zwarte haren, wond haar buikband om haar slanke lichaam, schikte haar haarspelden in den wrong, deed haar de armbanden om de fraaie polsen en de halsketting met de drie maansikkelvormige platen hing zij haar om den hals; haar schouders en hals werden besmeerd met gele borèh, een welriekende zalf uit kruiden en bloemen bereid.
En de bruigom had het naakte bovenlijf ook besmeerd met borèh en zijn gebatikte kain en hoofddoek waren onberispelijk geplooid. Toen werd de slamatan gegeten, djenang, een stijve pap van rijstmeel met klappermelk en bruine suiker, en op het bruiloftsfeest tandakten vier bruidsjonkers en vier bruidsmeisjes bij gamelan-muziek.
Na het groote, blijde feest vestigde het bruidspaar zich in een kleine woning, die op een erf stond aan den rand der desa; en vanaf de voorgalerij konden zij de rookwolken zien, die opstegen uit het paleis van Sang Hyang Batara Goeroe — in Britsch-Indië Brahma genaamd —, konden zij den Bromo zien staan als een sterken burcht.
Jaar na jaar bebouwde Madin, die den naam Koesoemo had aangenomen, zijn sawahs; jaar na jaar stampte Bok Koesoemo de padi; zij leefden gelukkig in de vredige afzondering van de rustige desa en zij kenden slechts één verdriet: zij hadden geen kinderen. Al hun gebeden, al hun smeekingen, al hun offers waren vergeefs geweest; er was geen zoon, die hun de moede oogen zou toedrukken, er was geen dochter, die hun kleinkinderen zou schenken om te vertroetelen.
Zoo werden zij ouder en oud en noemden zich Kjai Koesoemo en Njai Koesoemo.
Op een stormachtigen avond, toen alle erfdeuren en huisdeuren reeds gesloten waren en de oude menschen sliepen op de matten op hun baleh baleh, hun rustbank, ontwaakten ze door een zacht roepen.
„Kjai Koesoemo, Kjai Koesoemo, heb medelijden met een armen, vermoeiden

reiziger"; en daar zij Javanen waren en dus de gastvrijheid eerden, kwamen zij overeind en de Kjai ontstak de plita, het kleine lichtje, dat hij in de hand nam, en hij strompelde naar de deur en trok de dwarslat weg en terwijl hij het licht met een holle hand beschermde tegen den windvlaag, trad een oud, arm man de hut binnen.

„Wie zijt gij en vanwaar komt gij en waarheen wenscht ge te gaan?"

En de grijsaard antwoordde: „Ik ben een langen weg gegaan en de weg, dien ik nog gaan moet, is nog langer. Ik ben vermoeid en ik heb honger. Ik bid U, geef mij te eten, iets van het weinige, dat gij hebt, en vergun mij dezen nacht uit te rusten onder Uw gastvrij dak."

Njai Koesoemo was reeds in de keuken doende met het bereiden van maiskoeken en andere spijzen; en de beide mannen zetten zich op de mat op de rustbank en de vreemdeling at en dronk en hij werd verzadigd; daarop legde hij zich te rusten op een mat, die Njai Koesoemo voor hem op een rustbank had gespreid.

Toen nu den volgenden ochtend bij het eerste hanengekraai de desa ontwaakte, zagen Kjai Koesoemo en Njai Koesoemo verschrikt en met aanbidding naar den gast en zij vielen voorover met het gelaat ter aarde en langzaam verhieven zij zich en zetten zich in de eerbiedsvolle houding en brachten den eerbiedigen groet, want voor hen stond in den glans van goddelijk licht, dat hem omstraalde, een zoon der goden, die hen aldus aansprak: „De grootmachtige Brahma heeft Uw gebed verhoord, Uwe smeekingen zijn in zijn ooren opgeklommen en Uw bede heeft welgevallen gevonden in zijn oog. Over een jaar zal U een zoon geboren worden en als Uw zoon tien jaren oud is, zal ik wederom tot U komen en U den wil van Brahma openbaren."

En toen hij dit gezegd had, verliet hij de woning.

De belofte zou vervuld worden, en twee maanden voor het kind ter wereld zou komen, verrichtten Kjai Koesoemo en Njai Koesoemo de njajoetti. De doekoen, de priester van de desa, kwam en hij zette zich op de mat tegenover Njai Koesoemo en tusschen hen lagen de offeranden, rijst en bloemen en vruchten en wierook, die de doekoen besprenkelde met heilig water, terwijl hij de aloude formules zegde; en onder de offeranden waren drie hapjes rijst, voor den vader, voor de moeder en voor het ongeboren kind.

Terwijl de doekoen bad, hield Njai Koesoemo een streng garen in de hand. En

toen het gebed was geëindigd, sneed zij de streng in twee deelen; het eene gedeelte bond de Kjai om zijn rechter pols, het andere gedeelte wond de Njai om haar middel; aan dat gedeelte was een bamboezen klosje bevestigd.
Nu ging de doekoen met een levende kip naar de voordeur, hij zwaaide de kip heen en weer en liet haar toen plotseling los en op hetzelfde oogenblik kneep de Njai het klosje tot stukken.
En na deze groote plechtigheid wisten zij, dat de geboorte voorspoedig zou zijn en dat een schoon, deugdzaam kind het hunne zou worden.
De voorspelling werd vervuld, want een jaar na de belofte, op hetzelfde uur van denzelfden dag van dezelfde maand, werd hun een zoon geboren, dien zij Madin noemden, naar den naam, dien zijn vader in zijn jeugd had gedragen.
Madin groeide op en hij verlichtte den ouderdom zijner ouders. Hij hoedde de geit en lag dan in het gras en blies op de fluit. Hij reed in den vroegen morgen op den breeden rug van den sterken karbouw, maar altijd koos hij de weideplaatsen, die niet lagen aan de zijde, waar de vulkaan haar rook uitstortte, want den Bromo vreesde hij zeer.
Hij speelde met krekels in een bamboezen kokertje en liet die vechten met de krekels van andere jongens uit zijn desa; ook had hij een vlieger, dien hij hoog in de lucht liet vieren, en bij de vliegergevechten bestreek hij het vliegertouw met fijngemalen glas, en dan sneed zijn touw het touw van den tegenstander door, gelijk dit behoort te geschieden.
Toen hij nu tien jaren oud was — de oude menschen hadden van jaar tot jaar in steeds grooter spanning op dien dag gewacht — toen verscheen de afgezant van Brahma opnieuw voor hun woning en hij sprak tot hen: „Brahma heeft mij weder tot U gezonden. Hij heeft Uw gebeden verhoord en U dezen zoon geschonken. Bewijst hem Uw dankbaarheid en offert morgen in den nacht van de nieuwe maan Uw zoon, dien gij liefhebt, aan Brahma, die Uw grooter liefde waardig is."
De oude lieden vielen ter aarde, zij brachten de sembah en lagen zwijgend ter neder; en op den vroegen ochtend van den veertienden dag der maand Kasangga verlieten Kjai Koesoemo en Njai Koesoemo met hun zoontje bij het eerste hanengekraai hun woning; ze gingen achter elkander, de Kjai gebogen voorop, leunende op een stok, dan de vroolijk lachende jongen, die zich verheugde in den blijden morgen, en daar achteraan de Njai, gebukt door zorg en leed.

De Bromo stond blinkend in den zuiveren, jeugdigen gloed van den pas geboren dag. De hemel was hoog en blauw en de rook uit den kalen, ronden kratertop steeg recht omhoog.
Zij klommen tot het hoogste punt van den hoogen ringwal, zij daalden moeilijk gaande in de Zandzee af, zij bestegen kuchend en hijgend en telkens stilstaand den hoogen aschkegel en om hen sprong de krachtige, schoone Madin, hun eenig kind.
Toen zetten zij zich in eerbiedige houding en Madin zat tusschen hen in en keek verbaasd en nieuwsgierig om zich heen, want het was voor het eerst, dat hij de woonstede van Brahma aanschouwde van zoo dichtbij.
Maar Kjai Koesoemo wist, dat hij het bevel van Brahma moest gehoorzamen en dat hij zijn zoon moest offeren.
Doch vóór hij zijn offer zou brengen, verstoutte hij zich en sprak met luider stem, en zijn vrouw en zoon luisterden ontroerd naar zijn woorden en keken vol aandacht naar den ouden biddenden man. En hij zeide: „Grootmachtige Brahma, gij, die groot zijt en goed, gij hebt in Uw groote goedheid ons gebed in onzen ouderdom verhoord en ons dit kind geschonken. Grootmachtige Brahma, deze zoon is de eenige vreugde van onzen ouderdom, want wij zijn oud en der dagen zat, wie zal dan ons vee hoeden als onze hand verstijft, wie zal onze padi stampen als onze hand de greep weigert, wie zal onze sawah ploegen en onzen oogst binnenhalen, als onze hand machteloos is, wie zal het water putten uit de bron, wie zal de offeranden brengen aan U, grootmachtige Brahma, als ouderdom ons dit zal beletten? En wie, o Heer, zal ons de moede oogen toedrukken, wie zal ons ter ruste leggen na een leven, aan U gewijd, wie zal na ons leven de sedekahs bereiden en de gebeden zeggen op ons graf, indien gij, grootmachtige Brahma, ons onzen zoon ontneemt?"
Kjai Koesoemo zweeg en zijn vrouw en zoon luisterden in diepe aandacht en er heerschte groote stilte rondom.
Toen klonk uit de dikke rookwolk een stem als die van den donder, en Brahma sprak en zeide: „Kjai Koesoemo, Uw gebed is wederom verhoord, omdat gij gehoorzaam zijt geweest en bereid zijt geweest Uw zoon, Uw eenigen, te offeren aan Uw god en hem tot mij hebt gebracht als een offer der dankbaarheid, het grootste offer, dat gij zoudt kunnen geven. Gaat heen naar Uw woning. Uw zoon blijve gespaard en hij zij de steun in Uw ouderdom."

De Kjai en de Njai en Madin hoorden de stem en zij bogen de hoofden en prezen Brahma's barmhartigheid.
Kjai Koesoemo en Njai Koesoemo spoedden zich naar hun woning en zij haalden hun geit uit den stal en leidden die naar den rand van den krater, waar zij het beest slachtten, en het vleesch wierpen zij in den kokenden poel.

En sinds dien dag gaan elk jaar op elken veertienden dag van de maand Kasangga in den vroegen morgen, om te bidden tot Brahma en ook tot Dewa Koesoemo, die eeuwig leeft naast Brahma in diens paleis als zijn trouwe dienaar, naar de aloude zede, alle doekoens uit alle desa's van den Tengger en alle desabestuurders en duizenden desalieden op tot den krater van den Bromo ter viering van het groote jaarlijksche feest, het feest van den Bromo.
Zij klimmen op tot het hoogste punt van den hoogen ringwal en daar houden zij stil en luid spreekt de doekoen de sacramenteele woorden en hij offert wierook aan de groote machtige geesten, die den toegang tot het hooge heiligdom bewaken.
Dit gedaan hebbende, dalen allen af tot de Zandzee, om dan hijgend op te klimmen tegen den steilen vulkaankegel.
Maar eindelijk komen zij met de velen tot den rand van den kokenden krater en staren ontzet in den grijnzenden muil, dan brengen de doekoens hun offers en al de desalieden volgen het voorbeeld; steeds meer en steeds overvloediger worden de offers aan bloemen en vruchten en klein vee, die in den gapenden krater worden geworpen. De offers gaan vergezeld van gebeden voor het gewas, om den kinderzegen, om voorspoed, om regen en droogte, om gezondheid en kracht, gebeden om alle aardsche gaven en de doekoens prevelen hun formules.
En na het brengen der offers dalen allen af en in de desa's klinkt tot in den volgenden vroegen morgen de gamelan-muziek en de dag en de nacht van het feest zijn zeer groot over het gansche Tenggergebergte, want allen herdenken op dien gewijden feestdag den grooten heilige, den Kjai Koesoemo en diens zoon Madin, die door Brahma werd gespaard om te worden tot den stamvader der Tenggereezen, tot den grondvester van hun sterk, gezond en rein, afgezonderd ras.
Deze nakomelingen, die toch wisten, dat Brahma zelf het door hem geëischte

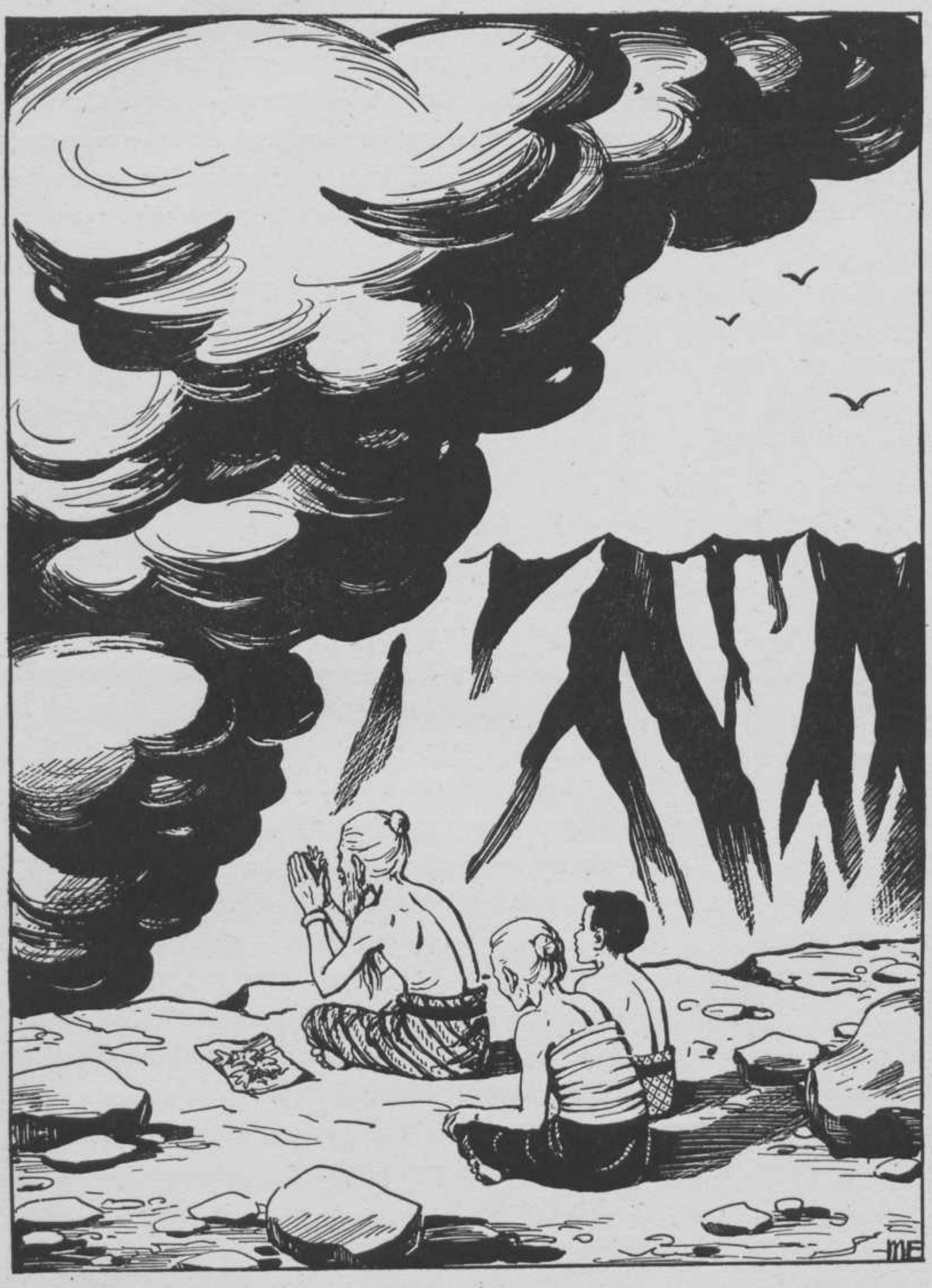

„....en keken vol aandacht naar den ouden biddenden man". blz. 75.

kinderoffer had veranderd in een geitenoffer, hadden den wil van Brahma misverstaan; en vele eeuwen brachten zij jaarlijks hun eerstgeborenen als zoenoffer aan den grooten Bromo, die de kinderen levend verslond, tot de Compagnie hen leerde, dat Bromo geen menschenoffers eischt en zich tevreden stelt als de mensch rein en goed leeft en zijn dankbaarheid voor al het goede, dat God hem schenkt, betoont in zijn dagelijkschen handel en wandel.

DE LEGENDE VAN DEN SMEROE

„De Meroe die met zijn toppen de hemelen kust,
waarom de zon wentelt als om haar as."

Mahabharata

EROE schonk zijn naam aan den hoogsten berg van Java, die — hoe kan het anders? — de woonstede is van een der opperste goden, van Indra.

Vele godsdiensten weten, dat de Meroe de heer der bergen is. De Boeddhisten erkennen den mythologischen berg Semeroe als god en zij getuigen daarvan in Sukhavati Vynha, waar gezegd wordt, dat het paradijs, Sukhavati, vlak en effen zal zijn en geen bergen zal hebben, noch zwarte, noch juweelen, geen Sumerus koning der bergen, noch Chakravatas den grooten koning der bergen.

De Mohammedaansche Maleiers gelooven, dat de bergen van Qāf, die den, de aarde omringenden, wereldoceaan ommuren, als hoogste middelpunt hebben den Mahameroe.

Deze hemelsche berg Meroe of Soemeroe, in het Thibetaansch Ri-rab genaamd, heeft zijn aardsch prototype in den Kailās, een 22.000 voet hoogen berg ten Noorden van het meer Manasarovara in de Himalaya.

In de Hindoesche mythologie bekleedt de Meroe of Semeroe als verblijfplaats der goden een vooraanstaande plaats.

Deze gouden berg houdt de aarde op haar plaats, maar de Boeddhisten weten, dat zij wankelde, toen Boeddha op aarde nederdaalde.

Deze Semeroe is vier en tachtig duizend mijlen hoog; zij wordt omgeven door de hemelen, omringd door de zeven concentrische kringen van sterke bergen en daartusschen breiden zich de wereldoceanen.

Tusschen den zevenden en den achtsten, den buitensten, cirkel zijn de vier deelen der wereld.

Rond de kruin van den Semeroe wentelen de zon, de maan en de planeten in eeuwigen kringloop.

De lama's van Thibet offeren dagelijks den Semeroe in den vorm van een berg van rijst.
Want Boeddha is sterk als Semeroe: hij is de gouden berg, hij is glorierijk tusschen de menschen als Semeroe tusschen de bergen.
Slechts zulk een berg is waardig, dat Sang Hyang Indra zijn zetel er vestigde.
Want Indra heeft recht op den hoogen titel Sang Hyang, die uitsluitend aan oppergoden toekomt.
Geen andere dan de Hindoesche Drieëenheid, Sang Hyang Batara Goeroe, ook Çiwa genaamd als wekker van leven, en Kala geheeten als verwoester, Yang Brahma de schepper, Yang Vishnoe de onderhouder, zijn zijn meerderen.
Indra was het, die door zijn onweder het hemelsche water uit de omsluiting van den wolkenberg heeft bevrijd, die het aardrijk de vruchtbaarheid schonk door de aardsche rivieren uit de bergen te voorschijn te doen komen.
Het heilige boek, de Rigveda, heeft deze heilrijke heldendaad in welluidende klanken bezongen.
De slang, de menschenmoorder van den beginne, listiger dan alle gedierte des velds, had zich gelegerd op de zeven hellende banen, op de beddingen der zeven stroomen, versperde hun loop en verstarde hun wateren en onthield de aarde hun vloeiende zegeningen.
Vṛta is de naam van het monster, dat daar lag in zijn afschuwelijke negen en negentig kronkelingen. Zij rustte na haar overvloedigen maaltijd, want zij had zich gevoed met de stroomen, en daar de rivieren in den aardberg zijn, — in den moederberg, die de oorsprong is van alle leven, — en later uit dien berg geboren worden, zoo was de moederberg in Vṛta's ingewand.
De goden vreesden den geweldigen vijand, zij weken terug als grijsaards, die geen moed meer overig hebben; voor het geweld der slang deinsden alle goden terug als sidderende oude mannen; voor het gesis van Vṛta gingen zij door ontzetting bevangen achterwaarts; en alle goden, die den machtigen Indra hadden aangeroepen de slang te dooden, verlieten hem lafhartig in de ure des gevaars.
Dus stond de groote god, de eerste na Batara Goeroe en zijn Drieëenheid, alleen.
En ook hem zou de kracht hebben ontbroken, indien hij niet had gedronken van den drank, die den goden eertijds de onsterfelijkheid had geschonken, van de Soma.

Het oer-oude heldendicht Mahabharata leert hoe de godendrank is bereid. Çiwa, de allerhoogste, was in zijn incarnatie als een groot Rishi, een geinspireerd zanger, beleedigd door Indra; deze groote zonde sleepte haar onvermijdelijke gevolgen met zich en alle goden verloren hunne deugden en de aartsvijanden der goden, de reuzendemonen, de Asoera's, vermeerderden in aanzien en macht en zij overmochten.

Toen de ondergang alle goden bedreigde, greep de wijze Vishnoe in en met vooruitziende list verbond hij de goden met de Asoera's in een poging ter verkrijging van het Amrita, den nectar der onsterfelijkheid.

Vishnoe riep daartoe alle goden en Asoera's te samen en zeide hun, dat het Amrita verkregen zou worden uit het karnen van de Zee van Melk met den heiligen berg Mandara, welke de verblijfplaats der goden is.

En alle goden en alle Asoera's, belust op den nectar, bewilligden.

Toen gebood Vishnoe Ananta, de groote slang waarop hij rust, die het symbool der eeuwigheid is, den heiligen berg Mandara met al zijn wouden en al zijn bebewoners op te lichten en dien te brengen naar de Zee van Melk.

En het geschiedde aldus en de groote slang Ananta, het beeld der eeuwigheid, bracht den heiligen berg Mandara naar de Zee van Melk, welker wateren blinkende waren als herfstwolken.

En op hoog bevel van Vishnoe werd de heilige berg Mandara de karnstok, de heilige slang Ananta werd het touw en Vishnoe zelf in zijn groote goedertierenheid veranderde zijn gedaante in die van een schildpad en vernederde zich tot een spil.

En op wijs en vooruitziend bevel van Vishnoe hadden de goden allen plaats genomen aan den staart van de slang, maar de Asoera's vatten het slangetouw bij den kop.

Toen gelastte Vishnoe, dat het karnen een aanvang zou nemen, en de goden en de Asoera's elk aan een einde van de slang, die als touw dienst deed, lieten den karnstok, waartoe Vishnoe zich in groote goedertierenheid had verlaagd te dienen, door de wateren van de Zee van Melk rollen, die blonken als herfstwolken en schuimden als blanke zeepvlokken.

En ziet, uit den hemel daalden verkwikkende regenbuien op de goden, die hen verfrischten bij hun moeizamen arbeid, maar uit den opgezwollen kop van de geperste Ananta spoten vurige vlammen, die de Asoera's brandden en schroei-

den en deerlijk deerden, toen de Asoera's met ongeëvenaarde kracht het karntouw aantrokken en den karnstok wentelden naar zich toe.
Aldus was Vishnoe's wijze wil.
En van het heftig karnen rezen uit de Zee van Melk achtereenvolgens de goddelijke koe Soerabhi, de fontein van melk, de eerste onderhoudster van het menschelijk ras; en na haar steeg uit het blinkende schuim op de hemelsche Pavyata-boom, het symbool van alle schoone bloemen en vruchten; en vervolgens kwamen uit de golven, als herfstwolken blinkende, te voren de liefelijke nimfen, de Apsarasas; en toen verrees de koel stralende, zilveren maan, en haar greep Çiwa en hij plaatste haar op het hooge voorname voorhoofd.
Toen, na al dit goede en schoone, kwam het onvermijdelijke kwaad, de zonde, die steeds op de loer ligt, gelijk de slang zoekende wie hij zal mogen verslinden, en door het karnen werd vergif gevormd, dat begon de aarde te overdekken met vuur en heete zwaveldampen.
Doch Brahma was de wereld genadig en hij sprak tot Çiwa, en Çiwa in zijn groote goedheid verzwolg het gif en verborg dat in zijn keel en daar deze door de giftige gassen blauw werd gekleurd, ontving Çiwa den eerenaam „nila kantha", de blauw-gekeelde.
En het goede had opnieuw het kwade overmocht en het schoone had wederom gezegevierd over het slechte.
Want daar verscheen uit de kolkende massa Dhanwantari, de hemelsche alchimist en heelmeester; hij was gekleed in smetteloos wit en in de slanke rechterhand droeg hij een beker, waarin het gouden Amrita als onverwelkelijke gave des hemels vol beloften den hemel weerspiegelde.
Met hem verrees uit de Zee van Melk stralend van licht en glans, verblindend van schoonheid, Lakshmi, de godin der schoonheid, die alle onvergankelijke pracht in haar onverwelkelijk volmaakt lichaam vereent en die de godin is van het eeuwige geluk; op een ontbloeiden lotus zat zij, een stralenden lotus hield zij in haar onvergelijkelijke hand; alle goden en alle Asoera's bedekten het gelaat voor de schittering van haar nooit geziene heerlijkheid.
Maar de Asoera's in hun boosheid herstelden zich en verstoutten zich en zij lieten het karntouw los uit den vasten greep hunner handen en traden toe en rukten den beker nectar uit Dhanwantari's hand. Doch Vishnoe, dat ziende, zijn arbeid als spil volbracht hebbende, veranderde zich in een vrouw, schier zoo

schoon als Lakshmi en de Asoera's werden betooverd door deze nieuwe schoonheid, die hun aandacht afleidde van hun booze daad, van hun voornemen den nectar der onsterfelijkheid tot zich te nemen; maar de goden, zich herstellende, traden toe en namen den beker uit hun verslapte handen en zij dronken het Amrita en zij ledigden den beker nagelschoon.
En toen zij den beker hadden geledigd en de onsterfelijkheid hadden verworven, vatten zij moed in hun volslagen goddelijke mogendheid en zij verjoegen de booze geesten, de Asoera's, voor eeuwig naar de onderwereld, vanwaar geen ontkomen meer zijn zal.
Van dezen drank nam de groote Sang Hyang Indra opnieuw een teug, toen hem de beslissende strijd met Vṛta wachtte.
Slechts de dappere geesten, de Maruts, blijven Indra trouw.
Natuurlijk staat Vishnoe, die den grooten god in de ure des gevaars, toen de Asoera's den hemel bedreigden, uitredding bracht, ook nu hem ter zijde.
Hem riep Indra aan, hem, die met drie schreden het gansch heelal doorschrijdt gelijk de Rigveda onthult: „Drie stappen schreed Vishnoe, drie malen zette hij zijn voet neer", want Vishnoe is ook de Zonnegod, die in drie schreden, in opgang, zenith en ondergang den hemelschen baan doorloopt. Met groote stem sprak de machtige god: „Vriend Vishnoe, treed naar voren."
En ziet, Vishnoe verschijnt en met drie geweldige schreden overwint hij den onmeetbaren afstand.
Toen nam Indra den bliksemschicht in den ontembaren arm en de donderkeil in de onverwinlijke vuist en hij trad toe, gesterkt door de Soma en aangemoedigd door Vishnoe's aanwezigheid. En hij verzamelde al zijn onoverwinnelijke kracht om de slang te dooden.
Hij sloeg toe en hij sloeg niet ten tweeden male, want met één ontzaglijken slag had Indra de slang den kop verbrijzeld.
Neem nu Uw Bijbel en lees het derde hoofdstuk van Genesis, het veertiende en het vijftiende vers: „Toen zeide de Heere God tot die slang: Ik zal vijandschap zetten tusschen U en tusschen deze vrouw en tusschen Uw zaad en tusschen haar zaad: datzelve zal U den kop vermorzelen." De Zoon des menschen was Jezus Christus, die aan het kruis den satan overwon.
Toen de oppergod Indra de slang den kop had vermorzeld en het goede over

het kwade had gezegevierd, toen klapten de bergen in de handen, de heilige koeien juichten hem toe en de priesters aanbaden hem.
Hemel en aarde sidderden van het gebrul, dat het stervende monster uitstiet.
Doch Indra opende het slangenlijf en hij legde den verborgen berg wederom bloot en met zijn bliksemschicht spleet hij den berg en uit het steenen ingewand traden de rivieren te voorschijn, verheugd klaterend, bevrijd van hare banden en zij vloten naar de oceanen, gelijk snelle vogels klapwiekend snellen naar hun nesten en ratelende renwagens kletteren door het stadion, begeerig naar de eindstreep.
Nu juichen hemel en aarde en danken gebukt voor de verlossing.
Voor het eerst stijgt de zon op; de purperen zon beklimt haar gouden wagen en de vurige rossen steigeren aan den verren horizon.
„Dood Vṛta, opdat de zon verrijze," aldus roept de dichter van de Mahabharata in vervoering uit.
Aldus is het geschied.
Dit is Indra, wiens woonstede is de Smeroe, de hoogste berg van Java.

★

Met mijn vriend Neumann, den grooten alpinist, den bekenden bergenschilder, zat ik, — na een tocht naar den Bromo, waar wij het Bromofeest hadden meegevierd, en na een beklimming van Java's hoogsten berg, den Smeroe, — voor onze tent, die wij hadden opgeslagen aan den oever van het meer, van Ranoe Kombolo.
„Je hebt eergisteren de legende van den Bromo voor me vertaald, toen die Kjai in de desa haar vol eerbied vertelde. Je hebt nu vóór ik in mijn slaapzak kruip juist nog tijd om me de legende van den Smeroe te vertellen, want die geweldenaar moet, dunkt me, een geweldige legende rijk zijn, een verhaal van ruwe kracht en brute overmacht."
„Je hebt gelijk," zei ik, „hoor maar.
„De Smeroe is de Mahameroe, de woning van vele geesten, die in en om den krater heerschen, de machtigste is Indra, die zijn Soeralaja, zijn hemelverblijf, aldaar heeft gevestigd.
„Hij, die op den hoogsten, den 3600 meter hoogen berg troont, is hier grooter

dan de Drieëenheid Brahma, Vishnoe en Çiwa. Deze opperste godheid verschijnt in reuzen-gestalte en regeert vanaf het begin der wereld op Java's hoogsten en heiligen berg, hij regeert goden en menschen en gelijk de goden van Grieken en Romeinen heeft hij zeer menschelijke eigenschappen.

„Zoo had hij een dochter, Dewi Djoerangga geheeten, die even liefelijk was van wezen als schoon van aanzien, en hij had haar lief als een vader en als een tiran, zoodat het kind een eenzaam droevig bestaan moest leiden, daar haar vader haar geen oogenblik uit het oog verloor, haar dag en nacht onafgebroken bewaakte, zoodat zij een gevangene was in het onderaardsche paleis, dat in den diepen krater van den Smeroe ligt. Je zult toegeven, dat je beter aan den oever van Ranoe Kombolo zit, dan in den krater van den Smeroe, waar wij juist vandaan zijn gekomen."

Wij lagen in het gras en keken over het water, dat slechts zwak gerimpeld de laatste zonnestralen opving, die koesterend over het oppervlak streken.

Het laatste licht drong door het fijne gespleten loover der hooge tjemara's, die ruischten en sierlijk bogen bij elk zuchtje van den wind. De boomen spiegelden in het water. De zon daalde en toen de korte schemer begon, kwamen herten, bokken en reeën uit het bosch, ze gingen langzaam en behoedzaam naar het grasveld, dat aan den oever van het meer lag.

In de hooge lucht vlogen met zwaar geklapwiek de groote neushoornvogels over en in het meer streken in sierlijken zwaai wilde eenden neer, die den nacht wilden ingaan.

„Welnu, Dewi Djoerangga was van dezelfde meening en zij vatte het plan op te trachten voor korten tijd slechts het onderaardsch paleis te ontvluchten en de wijde wereld in te gaan. Op gezette tijden maakte de reus een ommegang door zijn gebied, dan was de vulkaan rustig, er steeg geen rook op uit den diepen trechter, er werden geen steenen geworpen op den smallen kraterrand, want de godheid doorschreed de breede hooge gangen van het paleis, waar de haarden zijn van het vuur en de kookpotten van den zwavel en de stapelplaatsen der rotsblokken, die de aarde verwoesten als de machtige bergvorst hen uitwerpt.

„Toen zij haar vlucht goed had voorbereid en een gunstig uur had uitgezocht, steeg zij op uit de onderaardsche zalen en zij kwam voor het eerst in een zuivere heldere lucht, zij zag den hemel en een gloeienden bol, die haar oogen

verblindde, maar toen zij aan het felle licht was gewend, keek zij om zich heen en bemerkte, dat zij in een trechter was met harde, rotsachtige wanden, die tot den hemel reikte. Dien hemel wilde zij van nabij aanschouwen, dus klom zij op tegen den binnensten kraterrand, — je zult toegeven, dat het ons van ochtend zwaar genoeg viel — en bereikte den top van den Smeroe. En daar eerst zag zij, wat zij had gehoopt en waarnaar zij zoo vele jaren had verlangd; want haar vurigste wensch was steeds geweest: de wereld aan haar voeten te zien liggen, daar was zij een vrouw voor.

„Ze zag de steile aschhelling van den Smeroe, maar bewonderde die niet, wel verheugde zij zich in den aanblik der groene bosschen en met blijdschap zag zij in de diepte de zon schitteren in het water op de terrassen der sawahs en de glinsterende rivier kronkelend met wit schuimend water; en met vreugde ging haar blik over de wijde oneindigheid van den Indischen Oceaan. En daar zag zij naast haar berg een anderen machtigen berg en zij begreep, dat daar de verblijfplaats moest zijn van den grooten vijand haars vaders, van Brahma, die ook Bromo werd genoemd.

„De wereld verlokte haar met haar wereldsche genietingen en zij kon de verzoeking niet weerstaan om af te dalen uit de wreede, ruwe, grauwe, kale hoogten tot de zoete lieflijkheid, de zachte warmte en de koestering der dalen.

„Derhalve ging zij omlaag langs den steilen aschkegel en met lichten tred schreed zij langs de twee steenen afgodsbeeldjes van Ranoe Podo en met vluggen stap overschreed zij de hellingen van den moeilijken bergrug, en zoo kwam zij tot dit meer, tot Ranoe Kombolo, waar zij stilstond om te rusten en te genieten van de pracht van deze bergnatuur.

„Terwijl zij in gepeins over het meer zag en naar de herten keek, die graasden aan den oever en naar de mooi gekleurde eenden, die doelloos rondzwommen, toen naderde uit de richting, waar het vijandige land moest liggen een reus, een machtig jongeling, in gestalte geenszins de mindere van haar vader, en met de gratie van de jeugd. Zijn haar was glad van het voorhoofd weggestreken, het werd door een rijk versierde band midden over het hoofd gescheiden en dikke krullen vielen op zijn rug. In de ooren droeg hij ringen, die naar beneden puntig uitliepen. Zijn groote zwarte oogen puilden uit, zijn wenkbrauwen waren zwaar en een lange knevel en baard omgaven zijn gansche gelaat. Uit zijn breeden mond staken twee slagtanden en er waren

groote witte tanden op zijn neuswortel en in de hoeken zijner oogen.
„Een borstband van parels en bloemen werd saamgehouden door fonkelende edelgesteenten, dubbele opperarmbanden schitterden van goud en kostbare juweelen, hij droeg een broek tot boven de knie en over den linkerschouder was een gordel, die onder den rechterschouder doorliep.
„In zijn sterke vuist hield hij een knots.
„Zijn gelaat was schoon en edel gevormd en toen zij zich verwonderde, wie de vreemdeling was, sprak deze haar aan en vroeg haar: „Hoe zijn de goden mij gunstig, wel is de dag goed, dien ik mij voor dezen tocht heb uitgekozen; wie zijt gij, schoone jonge vrouw? Zeg mij Uw naam of is hij onuitsprekelijk, gelijk Uw wezen onbeschrijfelijk is."
„En de jonge vrouw antwoordde op de vriendelijke stem, die haar lieflijker in de ooren klonk dan de bulderende woorden van den Smeroereus ooit hadden gedaan: „Men noemt mij Dewi Djoerangga en ik ben de dochter van den hoogsten god Indra, die in den Mahameroe troont; ik ben afgedaald om de aarde te bezichtigen en de nietige menschen te leeren kennen. Maar gij, wie zijt gij? Gij hebt de gedaante van een god en de gestalte van een reus en Uw taal versta ik."
„Lieflijke jonkvrouw, Uw schoone mond spreekt wijze woorden, die klinken als gouden appelen op zilveren schalen. Ja, ik ben een god en een reus. Men noemt mij Raksasa en dat ben ik, want ik ben de opperste tempelwachter van den grooten tempel der goden, waar de machtige Brahma troont, en mijn vader is een machtig god, de naaste aan Brahma zelf, die de schepper der wereld is. Ik stond op den top van den Bromo en ik zag Uw schoone gestalte van den Mahameroe dalen en dus ben ik hier gekomen om U te begroeten."
„En waarom had gij Uw post als tempelwachter verlaten?"
„Omdat ik eenzaam ben en ongelukkig, ben ik uitgegaan om de vrouw te ontmoeten, die mij nimmer meer zal verlaten."
„Dan hebt gij geen tijd te verliezen en gij moet verder gaan op Uw tocht."
„Ik heb die vrouw gevonden op dit oogenblik op deze plaats," zeide Raksasa.
„De duiven koerden in de hooge boomen, de herten aan den oever van het stille meer staken de fraai gehoornde koppen op en luisterden in de stilte, de wind streek de zachte vingers door het hooge gras, dat ritselde bij de aanraking. De zon stond hoog en overzag de wereld, die dankbaar zich naar het licht wendde.

„Dewi Djoerangga keek Raksasa in de smeekende oogen, toen schudde zij het hoofd met de glanzende zwarte haren, die in zware vlechten neerhingen, en met droeve stem antwoordde zij: „Nooit kan ik uw vrouw worden. Weet gij dan niet, dat mijn vader, de vorst van den Smeroe, in eeuwigen strijd is gewikkeld met den vorst van den Bromo, die Uw heer is? Nooit zal mijn vader er in toestemmen, dat ik de vrouw zal worden van een onderdaan van Brahma."

„Ik weet niet, wat gij zegt, ik ben de wachter bij den godentempel en een man des vredes."

„Weet gij dan niet, dat uw heer, de Bromo, vuur en zwavel en steenen doet neerdalen op de sawahs en de tegalans, die de onderdanen van mijn vader bebouwen en beplanten? Weet gij dan niet, dat Brahma telkens opnieuw het gebied van den Mahameroe verwoest? Daarom is er een eeuwige strijd en een onoverbrugbare kloof tusschen de vorsten van den Smeroe en den Bromo."

„De jongeling dacht lang na en eindelijk zei hij: „Nu ik U heb gezien en met U heb gesproken, is de gansche wereld van U vervuld; ik zal naar Uw vader gaan en met hem spreken, misschien zal hij mijn bede verhooren."

„Met deze woorden ging hij en met zijn forsche, lange passen overwon hij de zware berghellingen, hij drong door het dichte oerwoud, hij beklom den steilen aschkegel en hij daalde met glijdende schreden snel af in den krater van den Smeroe. Omdat hij een tempelwachter der goden was, werden alle poorten voor hem geopend, daar hij de taal der wachters sprak en de wachtwoorden kende, en zonder omzien drong hij door tot de troonzaal, waar de machtigste godheid, waar Indra op den troon zat; donderwolken kroonden zijn geweldig hoofd, bliksemen schoten uit zijn alziende oogen, zijn stem dreunde door de onderaardsche gewelven, gelijk de donder rommelt en toen hij den onderdaan van zijn vijand diens begeeren vroeg, steeg een zware rookpluim op uit den Smeroe zóó, dat de bergwanden schudden van ontzetting.

„Maar Raksasa was niet bevreesd, de liefde gaf hem kracht en moed en hij zeide den vorst, dat hij Dewi Djoerangga liefhad en haar tot vrouw vroeg.

„Toen barstte de Smeroe uit met overweldigende woede, de onderaardsche schatkamers werden opengebroken, uit de diepte steeg met ontzettende kracht en snelheid het vuur op en de zwavel golfde over den rand van den krater en asch en steenen vlogen door de lucht en daalden neer als een verwoestende regen.

„Na uren werd het stil en de vorst sprak met kalme stem en wat hij zeide, was het gevolg van zijn overleggingen.

„Hij wist, dat zijn dochter door zijn streng gebod te overtreden zich had gegeven in de macht van zijn sterksten vijand, daar zij aan het meer van Kombolo zich bevond in het gebied van den Bromo. Hij zag in, dat Brahma derhalve door een hevige uitbarsting ook zijn eenige geliefde dochter zou kunnen dooden en hij zon op een list.

„Dus sprak hij tot Raksasa: „Ik heb slechts één dochter, die mij dierbaarder is dan het leven, en bij hare geboorte heb ik een gelofte afgelegd, die ik nooit zal breken. Ik heb gezworen, dat mijn dochter, indien zij begeert te huwen, slechts de vrouw zal worden van een zoon der goden, die sterker en machtiger is dan eenig ander god en die de geheime machten beheerscht met zijn sterken wil. Indien gij die godenzoon zijt, zal mijn dochter Uw vrouw worden."

„Ik ben het," sprak Raksasa overmoedig.

„Ik twijfel niet aan Uw woorden en het zal U licht vallen de waarheid daarvan te bewijzen. Indien gij vóór het eerste gekraai van den boschhaan om mijn vijand, den Bromo, een zandzee zult hebben gelegd van duizend voeten diep en duizend voeten breed, dan zal ik U Dewi Djoerangga tot echtgenoote geven. Indien gij echter niet slaagt, dan zult gij in een steen veranderd worden en duizend maal duizend jaren zult gij steen zijn, omdat gij dan de dochter van den vorst van den Smeroe zult hebben beleedigd door Uw aanzoek."

„Raksasa antwoordde: „Ik zal de opdracht uitvoeren en daar de zon ter kimme neigt, verzoek ik U, grootmachtig heer, mij thans verlof te geven mij te verwijderen."

„Met deze woorden vertrok hij en met ontzaglijke reuzensprongen daalde hij den berg af, snelde hij over de bosschen, sprong hij tot het meer van Kombolo, waar Dewi Djoerangga hem wachtte.

„Hij deelde haar de opdracht mede en zeide: „Gij kunt mij helpen bij mijn zware taak, indien gij den grootsten klapperdop, die bestaat, mij nu kunt brengen aan den voet van den Bromo."

„Toen gingen zij samen en de geesten brachten de schoone godin den grootsten klapperdop, die ooit heeft bestaan en aan den voet van den Bromo gekomen, gaf zij dien aan Raksasa en zeide: „Volbreng Uw taak, toon Uw macht en morgen bij het aanbreken van den dag zal ik voor eeuwig Uw echtgenoote zijn."

„Raksasa nam den klapperdop in de groote, sterke handen en antwoordde: „Ik zal slagen, „kembang manis", ik zal mijn macht toonen, „zoete bloem".
„Terstond begon hij zijn reuzenarbeid, hij schepte den klapperdop, den batok, vol met zand en wierp het zand in de ruimte, die den Bromo omgaf; toen hij een half uur had gewerkt en de maan opkwam en hem bescheen, keek Brahma neder op zijn rijk en toen hij zag, dat de wachter van zijn tempel bezig was met zand te werpen, vroeg hij hem, wat de bedoeling was van dien nachtelijken arbeid. Raksasa echter keek niet op en antwoordde niet en zette onverpoosd den arbeid voort, telkens vulde hij den batok boordevol met zand en hij droeg het zand naar den voet van den Bromo en stortte het daar op hoopen.
„Brahma werd toornig, omdat zijn onderdaan hem niet antwoordde en werk verrichtte, dat hij niet begreep, en hij gebood hem daarmee op te houden, maar Raksasa stoorde zich niet aan het bevel en ging voort met zand te scheppen, zand te dragen, zand te storten.
„Toen begreep Brahma, dat het werk een aanslag was op zijn almacht en hij wierp den ongehoorzamen afvallige met gloeiende lavabrokken, doch niets kon Raksasa doen ophouden met zijn liefdevollen arbeid.
„De maan ging haar lichtenden weg, de sterren schitterden, de maan had haar hoogste punt reeds weder verlaten en zakte af naar de Westerkimmen en nog altijd zwoegde de tempelwachter voort, onvermoeid, uur na uur.
„Van nabij stond de dochter van den oppergod onbewegelijk, zij verwonderde zich over de kracht van den reus, die haar liefhad en die om harentwil het onmogelijke zou volbrengen, en zij had hem lief en bad, dat zijn arbeid wèl mocht gelukken.
„Raksasa zag haar niet, maar voelde haar nabijheid, terwijl hij hijgend den reusachtigen klapperdop vulde, diep ademhalend den zwaren last met beide handen optilde, met geweldige passen naar de zandzee ging, die steeds breeder en hooger om den Bromo door hem werd gespreid.
„Soms weerkaatste het maanlicht in de fonkelende edelgesteenten op zijn machtige borst.
„Vanaf den hoogen top van den Mahamaroe zag de oppergod neer in het hoogland en met woede in het hart aanschouwde hij hoe Raksasa de opdracht volvoerde, nog een half uur slechts en de boschhaan zou kraaien in het woud op de berghelling. Reeds was de burcht van zijn vijand omgeven door een breede,

„....ontzet strekte Raksasa den machtigen rug..." blz. 92

diepe zandzee, reeds was het rijk van den Smeroe beschermd tegen de uitbarstingen van den Bromo, het was genoeg en het bevel zou zeker vóór het eerste hanegekraai ten uitvoer zijn gebracht en dan zou hij, die nooit zijn belofte brak, zijn eenige dochter moeten afstaan aan den tempelwachter van zijn grootsten vijand, die hem naar de oppermacht stond.

„Raksasa had zijn gangen geteld, elke klapperdop bevatte zand ter breedte en diepte van tien voet, dus moest hij honderdmaal den klapperdop vullen en honderdmaal den verren afstand van het Zuiderstrand, waar hij het zand schepte, tot den Bromo afleggen.

„Negen en negentig malen had hij den batok met het zand der zee gevuld, negen en negentig malen had hij den zwaren klim tot twee duizend meter hoogte met den grooten last volbracht en nu zou hij voor de honderdste keer het zand storten in de diepe, breede woestijn, die hij geschapen had.

„Een half uur bleef hem voor den laatsten tocht en het zou hem gemakkelijk vallen het werk in den bestemden tijd te voltooien. Nu keek hij om zich heen en hij zag, hoe de vrouw, die hij liefhad, vol liefde en bewondering op hem neerzag.

„Ook de goden zagen dien blik, ook zij wisten, dat Raksasa zou zegevieren.

„In groote woede slingerde Brahma zijn bliksemen en gloeiende rotsen naar den ontrouwen onderdaan, maar het deerde dien niet.

„Daar rees in het brein van den grooten geest van den Smeroe het booze voornemen de poging te doen mislukken.

„Nog was het nacht, de duisternis lag over de bergen en over de dalen, de boschhaan sliep in het dichtste onderhout.

„En toen, vóór de zon den hemel schuchter kleurde, toen de maan de heerschappij nog in haar bleeke handen hield, toen plotseling stiet de oppergod het gekraai van den boschhaan uit en op hetzelfde oogenblik begonnen alom in de dichte bosschen de boschhanen schel en schor de komst van den nieuwen dag te verkondigen.

„Ontzet strekte Raksasa den machtigen rug. Groote woede greep hem aan. Hij wierp den reuzen klapperdop, den batok, met een smak midden in de effen, vlakke zandzee en hij balde de geweldige vuist en dreigde den vorst van den Mahameroe.

„Doch toen hij zich opmaakte om den hemel te bestormen, hoorde hij een gil

als van een hert in doodsnood en hij zag, hoe Dewi Djoerangga voor het laatst de handen naar hem uitstrekte, hoe haar handen langzaam terugvielen, hoe haar lieve lichaam verstijfde en versteende.

„„Kembang manis, zoete bloem," gilde Raksasa in zijn wanhoop en toen hij die woorden had geroepen, verstijfde ook hij van schrik.

„Als wij straks op onzen terugtocht langs den Bromo komen, offer dan een bloem aan den geest van Dewi Djoerangga, de kembang manis, die in den vorm van den heuvel, die kembang heet, voor je staat, en schenk ook een offerande aan den sterken, dapperen godenzoon, wiens groote liefde door verraad werd belaagd, maar niet gedoofd, en leg een bloem aan den voet van den reus, die voor je staat in de gedaante van den heuvel Segara wedi.

„En nu weet je ook, hoe de geweldige omgekeerde klapperdop, de ronde heuvel Batok, in de Zandzee te land is gekomen."

HET HEILIGE GRAF OP DEN NGRÉDJENG

„Die niet dood is, al noem ik hem dood."

Bezweringsformulier der Khirgiezen

VER de gansche aarde heerscht bij vele volken het geloof, dat de zielen der afgestorvenen wonen op de toppen der bergen; in de oudste tijden heerschte bij de beschaafde volkeren de overtuiging, dat de Andere Wereld gelegen is op de kruin van een berg, en ook nu nog gevoelen primitieve volksstammen zich in dat geloof aan het leven na dit leven veilig.

Daarom begroeven de bewoners van de vlakten hun dierbare dooden, indien dit mogelijk was, op een bergtop en zij lieten het zielloos lichaam de ziel op haar eeuwige reis volgen.

Maar ook waar het geloof aan een hemel boven deze aarde, in de hoogste luchten, de stervelingen gelukkig maakt, bestaat de gewoonte geliefde afgestorvenen op hooge plaatsen aan de aarde toe te vertrouwen; immers, de bergen raken de wolken, zij zijn in nevelen gehuld, zij raken den hemel aan, zij benaderen het schimmenrijk. In haar geheimzinnige hoogheid staan zij dichter tot de verblijfplaatsen der goden, ja, zij zijn eer woonsteden van goden dan van menschen, en dus oorden, waar de ziel eerder het lichaam, dat zij verliet, zal kunnen naderen.

In Melanesië is het geloof, dat de zielen op de bergen wonen, algemeen verspreid.

In Nieuw-Guinea leiden de afgestorvenen in die hoogten een leven als vroeger op aarde, maar nu zonder zorgen.

Op den hoogsten berg van de D'Entrecasteaux-groep is het gelukkige geestenland, dat de zielen bereiken over een slangen-brug, die zich strekt voor de goeden, maar kronkelt als de booze haar betreedt, zoodat hij afstort in de diepste hel.

Tamahani op Tahiti is de hemel der zielen; de Dajaks weten, dat de zielen hunner geliefden zich voeden met het mos, dat groeit op de flanken van den

Kina Baloe, en de Zee-Dajaks begraven hun helden op een hoogen bergtop. Zij brengen een bamboezen buis van boven de oogen van het lijk tot boven den grond; door die buis roepen zij den doode op met den mond voor de opening en smeeken hem om hulp en bescherming. Dan offeren zij aan de ziel van hun held door voedsel en dranken en zilverstukken door de buis te werpen.
De Akamba van donker Afrika zien de zielen langs de valbedden hunner vulkanen afdalen en opklimmen naar hun verheven woningen.
Op de toppen der Rockey Mountains leven de zielen der Indianen in eeuwige gelukzaligheid op de ruime wildrijke jachtvelden; Wakondal en Tlalocan is het hemelhooge Mexicaansche Elysee.
Ook op Java heerscht het geloof, dat de hoogste top van een berg dichter bij den hemel is en dat het doode lichaam de ziel volgt op haar reis door de eeuwigheid, als het wordt opgeheven hoog boven het diepe dal.
Op een van mijn tochten naar den top van den Gedeh, den ruim drie duizend meter hoogen vulkaan van de West-Preanger, zwierf ik doelloos langs den rand, die aan den kant van Soekaboemi den ringwal vormt van den ouden krater. Onder mij lag de groote, witte edelweisz-hoogvlakte en aan de overzijde van de kleine, heldere beek stond de goede berghut van de Indische Vereeniging voor Bergsport, waar ik logeerde.
Het was mijn plan den ouden ringwal rond te loopen, om het uitzicht over de vlakte, de Java-Zee, den Indischen Oceaan, den Salak te genieten. De ringwal is smal; aan de eene zijde daalt steil de wand, die met dicht bosch bedekt is, aan de andere zijde is de schuine muur bezet met korte struiken; nu en dan loopt het pad onder den rand en op zoo'n plek, waar de rotswand een paar meters hoog was, zag ik een spleet. De ruimte was juist groot genoeg om me, bukkende, door te laten en dus ging ik naar binnen, waar het stikdonker was. Ik liep achteruit terug, daalde af naar de berghut, haalde een lamp en ging terug naar de spleet in den rotswand.
Bij het licht van de lamp zag ik, dat de gang nauw was. Uit den bovenwand druppelde water en tientallen vleermuizen lieten zich los en fladderden opgeschrikt om mijn hoofd. De bodem was modderig van het onophoudelijk doorsiepelende water. Na een paar minuten te hebben geloopen door de rechte, nauwe tunnel, kon ik rechtop gaan en kort daarna kwam ik in een zeer klein hol, een grot met vochtige, rotsachtige wanden, waarin in het midden een

grafheuvel was, een Soendaneesche grafheuvel, zooals elke desabegraafplaats zoovele heeft.
Er was geen enkele aanduiding, dat het graf onderhouden werd of dat er werd geofferd, er lagen geen overblijfselen van pisangbladeren, geen rottende bloemen of half verkoolde stukjes wierook, die bij andere graven altijd liggen.
Een dag later sprak ik met het hoofd van de hoogstgelegen desa en vroeg hem naar het graf, maar de man zeide nooit van dat graf te hebben gehoord; ook den bestuursambtenaren was van het graf niets bekend. Toch moet het graf een heilige tot rustplaats dienen, want slechts heiligen worden op de bergtoppen voor eeuwig ter ruste gelegd.
Ook op andere bergtoppen vond ik graven, maar haast altijd wist de desa bij overlevering, wie daar op den top ligt begraven.
Op den Poelosari bij Bandoeng is een heilig graf, waarheen elk jaar op den voorgeschreven dag een bedevaart wordt ondernomen; en gelijk de heilige graven in de desa's van het vlakke land geheimzinnige krachten hebben tot het verhooren van gebeden, zoo hebben eveneens de heilige graven op de bergtoppen magische macht.
Van het heilige graf op den Ngrédjeng, den berg in Patjitan, is ook bekend, wie daar ligt begraven. Toen ik Landraadvoorzitter was in Oost-Java, maakte ik een bedevaart naar dat graf en dat het heilig is, blijkt wel uit het feit, dat het gelijk alle kramats, alle gewijde plaatsen — bergtoppen, tempelruïnes en heilige graven — een djoeroekoentji, een sleutelbewaarder, heeft.
Dus begaf ik mij naar desa Gareng lor en onder geleide van den djoeroe koentji beklom ik den lagen begroeiden berg; op den top is de grafheuvel, versierd met bloemen achter een klamboe bewaard, bedekt met andere offeranden als rijst en wierook, gebracht uit dankbaarheid door hen, wier bede was vervuld, of als offer door hen, die de voorbede van den heilige van noode hadden.
Toen ik op den top zat en de djoeroe koentji rustig wachtte, tot het mij zou behagen weer van den berg af te dalen, gaf ik den ouden Javaan, behalve de gebruikelijke gift, nog een toegift en toen hij mijn sigaretten bleek te waardeeren, na mijn rijst en sambals en visch te hebben genuttigd, vroeg ik hem mij te vertellen, waaraan deze hooge plaats haar heiligheid dankte.
En de oude man trok de kain recht, ging gemakkelijk op de onder zich gevouwen beenen zitten, deed een langen trek aan de sigaret, bukte het hoofd voor-

over en begon op zangerigen toon het verhaal, dat hij reeds zoo talloos vele malen aan desalieden had verteld als zij 's avonds bij het kleine lampje op hun baleh baleh, hun rustbank, zaten, want de heilige graven, die op de bergen van Java liggen, hebben geen grafsteen, waarop de naam en de verdiensten van den doode zijn gegraveerd; maar de overlevering is sterker dan het geschrift in steen. Het verduurt de eeuwen.

„Vele, vele jaren geleden" — het was reeds vele, vele jaren geleden, toen de vader van den vader van den djoeroe koentji het graf bewaakte — „leefde in desa Gareng lor een eenvoudig desaman, wiens naam was Kasoewara. Deze Kasoewara was arm, maar door noeste vlijt en dagelijkschen arbeid op zijn tegal, zijn akker, en zijn sawah, zijn rijstveld, had hij genoeg voor zijn gezin. Hij zorgde voor de dagelijksche rijst, maar over den dag van morgen dacht hij evenmin als de andere desalieden, doch dezen hadden zoons, die voor hem zouden werken als zij oud werden, maar Kasoewara had geen kinderen.
Op een vroegen ochtend ging hij met den patjol, de spade, op de bloote schouders, de kain tot boven de knie opgeschort, naar zijn sawah om den watertoevoer te verbeteren, daar deze was ondergraven door ratten.
Hij liep gebukt van ouderdom en moeheid, maar er was niemand, die hem hielp, daar alle desalieden werk genoeg hadden om hun eigen sawah te bebouwen.
Toen hij nu door de sawahvlakte liep, — de teenen grepen vast in de vette, gladde klei van het smalle sawahdijkje —, ontmoette hij een kleinen jongen, die hem tegemoet kwam en ging zitten toen hij naderde. Kasoewara, die een vriendelijk man was en van kinderen hield, vroeg hem wat hij wenschte, waarop het kind beleefd antwoordde in de taal, die de mindere tot den meerdere te spreken verplicht is, dat hij een wees was, dat hij rondzwierf zonder tehuis en dat hij hoopte bij Kasoewara te mogen werken; een pisangblad met rijst elken dag zou voor hem voldoende belooning zijn.
Kasoewara zag, dat het kind wel-opgevoed was en hij besloot hem in zijn dienst te nemen en hem goed te verzorgen, dus zeide hij, dat de jongen hem volgen mocht naar zijn sawah om hem te helpen bij het verbeteren van het dijkje; het bleek, dat de jongen handig en ijverig was en het werk verstond.
Dus kon Kasoewara vroeger dan anders naar zijn woning terugkeeren en de

knaap volgde hem en Bok Kasoewara ontving hem als haar zoon. Elken dag vergezelde de jongen den ouden man om hem te helpen bij zijn werk; en als hij thuis kwam, kloofde hij hout voor het vuur, haalde water uit de bron en hoedde de geit, zoodat Kasoewara en Bok Kasoewara hem zeer lief kregen.
Toen de padi rijpte in de lange stengels, zat de jongen in het hutje op de hooge palen, de goeboeg; hij verdreef de rijstdiefjes, die bij zwermen aanvlogen, door zijn geschreeuw en door te trekken aan de lange touwen, die over de sawah waren gespannen; en ook 's nachts bleef hij in de goeboeg en door op een stuk hout te slaan, hield hij de wilde zwijnen ver van den aanplant. Hij weigerde naar huis te gaan, zoolang de oogst werd bedreigd, deed meer dan zijn plicht en arbeidde als een volwassen man.
Op een avond van Donderdag legi, voorafgaande aan Vrijdag paing, de heilige avond in de Poeasa, de vastenmaand, kwam Bok Kasoewara, na zonsondergang, toen men geen witten draad meer kon onderscheiden, met het avondeten van den jongen naar de sawah en toen zij de goeboeg naderde, zag zij, dat deze in een vuurgloed stond.
Zij wist, dat zij alleen het kind niet redden kon; dus snelde zij naar haar woning terug en riep haar man toe, wat zij gezien had; Kasoewara kwam snel uit zijn woning, hij rende zoo vlug als hij kon naar de sawah en ziet, de goeboeg stond in vlam.
Maar toen hij naderde om het vuur te blusschen, doofde de vlam en hij vond den jongen rustig slapende in de hooge hut want het vuur had hem niet gedeerd en ook de goeboeg was niet verbrand.
Zeer verbaasd over wat hij had gezien, ging de oude man naar zijn woning en hij vertelde zijn vrouw, wat hem was overkomen, maar omdat zij begrepen, dat er een wonder was geschied, waagden zij het niet er met den jongen over te spreken.
Eenige dagen later besloot Kasoewara zijn tegal te omheinen; dus zeide hij den jongen, bamboes te gaan kappen van den bamboestoel en van die bamboes een omheining te maken. De jongen vertrok des ochtends, des middags reeds kwam hij terug en toen Kasoewara vroeg, wat hij kwam doen, verzocht de knaap hem mee te gaan naar zijn tegal, om te beoordeelen of het werk goed verricht was.
Kasoewara begreep niet, wat de knaap bedoelde, het werk kon niet gereed

zijn, daar alleen het kappen van de benoodigde bamboes één dag arbeid was en het geheel gereed maken van de ompaggering één volwassen man meer dan een week handen vol werk zou geven; hij volgde echter den jongen en op zijn tegal gekomen, zag hij, dat zijn veld omringd was van een prachtige, sterke omheining.

Nu verstond Kasoewara, dat de jongen een gunsteling der geesten was, die hem voorzeker bij zijn werk hielpen, maar hij zeide daarvan niets aan den jongen, noch aan de desalieden.

De jongen was een normaal kind, dat graag speelde en stoeide met andere desakinderen, maar in kracht en behendigheid altijd boven hen uitblonk.

Daar was eens een bruiloftsfeest in een naburige desa, en het kind ging met vriendjes naar dat feest. Ze zaten den ganschen avond rustig en vol aandacht te genieten van de wajangvoorstelling, wachtten in groote spanning de overwinning van den held Ardjoeno op de vijanden der goden, zij lachten luid om de grappen van den mismaakten dwerg Semar; en daarna kwamen de ruiters op de bamboezen paarden, de koeda kepang, aangetrippeld, zij steigerden als echte paarden, brieschten en snoven.

Toen het laat in den nacht was, gingen de kinderen rusten op de baleh baleh in de woning van het desahoofd en de jongen lag tusschen hen in.

Tegen den vroegen ochtend kwam het desahoofd thuis en toen hij het vertrek binnentrad, waarin de kinderen naast elkaar rustig sliepen, zag hij, dat van één kind het hoofd omgeven was door een lichtend aureool. Het was donker en het desahoofd wilde de kinderen niet verschrikken, maar om des ochtends te kunnen weten, wie het wonderkind was, legde hij een knoop in de slip van de kain, waarin de jongen sliep. En toen het begon te dagen, ging hij opnieuw in het vertrek en zag, dat het kind, om wiens hoofd het licht had gestraald, de pleegzoon van Kasoewara was.

Den volgenden dag deelde hij het geheimzinnig gebeuren aan Kasoewara mee, die nu ook niet langer dorst te verzwijgen, hetgeen hij in de goeboeg had gezien.

Zoo werd door de gansche desa en in alle naburige desa's bekend, dat de vreemde jongen een gunsteling der geesten was, en toen dit gebleken was, dorsten de kinderen niet meer vrij met hem te spelen, de ouderen gingen hem uit den weg en zijn pleegouders behandelden hem met eerbied.

Dit werd de knaap zoo moe, dat hij bang werd voor menschen; en elken avond klom hij na zijn werk op den Ngredjeng, waar hij zich op een grooten steen zette en zoo den nacht doorbracht. Na eenige weken keerde hij niet naar zijn woning terug. Vele dagen zocht Kasoewara den jongen, dien hij zeer lief had gekregen en wiens steun hij zoo zeer miste. Eindelijk vond hij hem op de kruin van den berg, waar hij bezig was den steen, waarop hij elken nacht had geslapen, uit te hollen met een beitel.

Toen Kasoewara naderde, staakte hij den arbeid en Kasoewara vroeg hem toch eindelijk zijn geheim te verklaren. En nadat zij naast elkander op den uitgeholden steen hadden plaats genomen, deelde de jongen aan zijn pleegvader het geheim mede.

„Dierbare, die mij dierbaarder zijt dan een vader zou kunnen zijn, nu de desalieden mijn geheim hebben ontsluierd, is het mij niet mogelijk nog langer onder hen te verkeeren. Maar eer ik voorgoed van U afscheid neem en dit lichaam verlaat, zal ik U zeggen wie ik ben. Ik ben een zoon der goden en mijn vader woont op dezen berg. Ik heb Uw moeite en Uw zorgen vanaf dezen berg aanschouwd en ik ben op aarde gekomen om U bij te staan. Nu mijn taak volbracht is, ga ik weder heen, maar mijn lichaam zult gij leggen in dezen uitgeholden steen. En als U of Uwen desagenooten iets ontbreekt, zult gij tot mij komen en mijn hulp vragen. Ik zal U allen voor eeuwig tot beschermer zijn, omdat gij allen goed voor mij zijt geweest."

Toen hij dit gezegd had, legde hij zich in den hollen steen en zijn pleegvader zag, dat hij uit het lichaam was gescheiden.

Maar hij voelde geen droefheid, omdat hij wist, dat zijn aangenomen zoon dicht in zijn nabijheid bleef vertoeven.

Met de desalieden maakte hij dit graf. En nu begrijpt gij heer, waarom wij hier onze offers brengen; immers wij weten, dat zijn geest met ons is."

DE LEGENDE VAN DEN LAMONGAN

„Het wild en de bergen zijn onze goden".
Vishnoe Purana

OP onzen tweeden tocht door Oost-Java hadden Neumann en ik den Ardjoeno, den Wilis en den Smeroe beklommen. Wij besloten nog den zeventienhonderd meter hoogen Lamongan te nemen, daarna naar Pasoeroean af te dalen en langs de Noordkust over Rembang en Semarang naar Bandoeng terug te keeren.

De Lamongan staat eenzaam in de groote vlakte, stijgt steil op tot op veertienhonderd meter en splitst zich dan in twee driehonderd meter hooge toppen. De voet van den berg is zwaar begroeid, maar de hoogere hellingen zijn ruw van harde groote rotsblokken. De Lamongan behoort tot de laagste vulkanen van Java, maar tot de venijnigste; de koning der reuzen, die in den krater woont, heeft een slecht humeur en in booze buien trekt hij de wolkenkap om den top en gromt en bromt en doet de aardbewoners sidderen.

Eenzaam leeft hij in de ledige zalen van zijn stille paleis en als de eenzaamheid hem te zeer drukt, schreit hij tranen, die liggen blijven in de vlakte rond zijn voet en daar heldere meren vormen.

Eeuwen geleden vatte hij in gramschap het besluit, aan die eenzaamheid een einde te maken. Hij was echter geen god, dus zagen zijn buren, de hooge Ardjoeno, de held, die onder den naam Achilles ook den Grieken bekend is, en de machtige Brahma, die op den Bromo troont, en de geweldige oppergod Indra, die op den hoogen Smeroe zetelt, minachtend op hem neer. Hij was ook geen mensch, dus vreesden de menschen hem en geen dochter der menschen wilde de vrouw worden van den afzichtelijken reus, die den Lamongan beheerschte.

Toen nu de dochteren der goden en die der menschen weigerden zijn echtgenoote te worden, besloot hij af te dalen naar de kust der zee, om de dochteren der menschen te bezien en uit haar een keus te doen. Zoo kwam hij tot de Noordkust van het eiland Java in het rijk van Pringodani en hij zag de prin-

ses Srikanti, die jong was en lieflijk, en hij besloot haar ten huwelijk te vragen; omdat hij echter een reus was, de vorst van een vulkaan, en de prinses slechts een mensch, keerde hij terug naar zijn paleis en gelastte zijn boodschapper, zijn pasoeroean, naar den radja van Pringodani te gaan om voor hem de hand van diens dochter te vragen.

„Nu weet ge," zei ik tot Neumann, toen wij na de beklimming, in den auto naar het stadje Pasoeroean reden, „waaraan deze kotta haar naam dankt."

De boodschapper kwam tot het paleis van den radja en op hoogen toon sprak hij: „Mijn heer, de machtige koning der reuzen, de vorst van den hoogen Lamongan, heeft mij tot U gezonden om U te zeggen, dat hij Uw dochter tot zijn vrouw begeert, alhoewel gij die groote eer niet waardig zijt. Zeg dit aan Uw dochter, en dat zij zich gereed make om mij morgenochtend te vergezellen naar het paleis van mijn vorst als diens bruid."
De koning was ten zeerste ontstemd over de wijze, waarop de pasoeroean optrad, maar zijn angst voor den koning der reuzen, die in één uur zijn gansche koninkrijk met vuur en zwavel kon verdelgen, was grooter dan zijn liefde voor zijn dochter, dus ging hij naar het vrouwenverblijf en hij bracht aan Srikanti de boodschap over.
Srikanti schrok, zij had grooten afschuw voor den wreeden, afzichtelijken reus en zij smeekte haar vader haar niet in diens macht over te geven.
Lang en ernstig peinsde de vorst, toen sprak hij: „Slechts een list kan ons redden, vertrouw op mij."
Toen de boodschapper in den vroegen ochtend van den volgenden dag weder in de troonzaal verscheen om de prinses te halen, zeide de koning: „Ga tot Uw meester en zeg hem, dat ik een machtig vorst ben, die over landen en zeeën heersch; zeg hem, dat ik echter hem waardig acht mijn schoonzoon te worden; zeg hem, dat onder de vorsten der menschen een zede heerscht, krachtens welke zij hun dochters slechts ten huwelijk geven aan vorsten, die bovennatuurlijke daden verrichten. Om het paleis van Uw vorst, den Lamongan, liggen vele schoone meren; een dergelijk meer zou ik gaarne in mijn koninkrijk hebben. Het zal Uw heer niet zwaar vallen binnen vier en twintig uur een dergelijk meer te scheppen, dat diep moet zijn als de zee, dat blauw moet zijn

als de hemel. Ga, meld dit Uwen vorst als mijn antwoord op zijn verzoek." De bode boog en begaf zich ijlings naar de woonstede van den bergkoning en hij bracht hem voorzichtig het antwoord over. En de reus van den Lamongan lachte, zoodat de berg schudde en de aarde beefde, en hij beval den dienenden geesten onmiddellijk naast het paleis, waar zijn pasoeroean met den radja had gesproken, een meer te doen ontspringen, diep als de Javazee en blauw als de Javahemel.
En het geschiedde naar zijn woord en dienzelfden ochtend verscheen de bode wederom in de kraton van Pringodani en hij verzocht den radja hem te volgen. De radja zette zich in den vorstelijken draagstoel en acht sterke slaven tilden de draagboomen op hun gespierde schouders en zij droegen den koning, en boven zijn vorstelijk hoofd hield een rijksbestierder een gouden pajong en achter hem kwamen de rijksbestierders, die den fraai bewerkten koperen spuwbak droegen en de sirihdoos. Zoo kwamen zij tot het blauwe meer, tot Banjoe biroe.

„Daar ligt het," zei ik tot Neumann, toen wij van den grooten postweg afsloegen en een desaweg inreden. Daar lag het schoone blauwe water, Banjoe biroe; de hooge boomen weerspiegelden in het stille doorzichtige oppervlak, en het water is blauw als de hemel, die er in weerkaatst, en het meer is diep en toen wij er in doken, bereikten wij den bodem niet. Na een bad, dat alle stof en asch van den Lamongan van ons had afgespoeld, gingen wij liggen om te drogen in de warme zon. Om ons heen liepen brutale, bedelende, grijze apen, ze zaten in de takken van de boomen, ze hurkten op den rand van het meer, ze drongen op met grijpende armen.

„Die apen waren hier niet, toen het blauwe meer ontstond. Ik zal je vertellen, hoe ze hier zijn gekomen. De vorst van den Lamongan had derhalve de opdracht vervuld en dus had hij recht op de lieflijke Srikanti. De koning was zeer bedroefd. Hij ging terug naar zijn paleis, sprak met zijn dochter en smeekte haar den wil van den reus te volgen en medelijden te hebben met haar vader en diens rijk.
Srikanti zweeg en ging naar het vrouwenverblijf; terwijl echter haar vader dacht, dat zij zich gereed maakte om den afgezant te volgen, ontvluchtte zij

in haar doodsangst het ouderlijk huis. Het was nacht, dus zag niemand haar den harem verlaten en ze liep vele uren achtereen, zij wist zelf niet waarheen ze liep over velden en sawahs en eindelijk kwam zij in een dicht woud en toen viel zij neder onder een hoogen boom, afgemat en moedeloos.
En terwijl zij daar doodelijk vermoeid haar oogen sloot, daalde een tortelduif neer op haar schouder en de duif fluisterde haar in het oor: „Ik weet, wie gij zijt, helaas, ik kan U niet helpen. De reus van den Lamongan heeft alle dieren des velds bevolen U te zoeken en U bij hem te brengen. Allen hebben dit beloofd, maar slechts één onzer zal die belofte houden, dat is de wreede reuzenadelaar, hoed U voor hem. Ik ben vooruit gevlogen om U te waarschuwen."
Op hetzelfde oogenblik was de tortelduif verdwenen. De prinses sloot van vermoeidheid opnieuw de oogen, maar in het midden van den nacht voelde zij, dat iemand haar omvatte met scherpe handen en bij het licht der maan zag zij, dat de reuzenadelaar haar met zijn klauwen had omklemd; zij zag zijn wreeden krommen snavel, zij hoorde den wiekslag van zijn geweldige donkere vleugels en toen bemerkte zij in doodelijken angst, dat zij werd opgeheven in de lucht en gedragen tot boven de boomen.
Zij dorst niet te zien en niet te hooren; bewegingloos en met gesloten oogen hing zij boven de aarde, na korten tijd voelde zij, dat zij werd neergelegd, dat de klauwen haar loslieten en toen zij haar oogen durfde te openen, zag zij, dat zij lag op den rand van den vulkaan en diep onder zich zag zij de kleine waaklichten van Pringodati, die haar wenkten.
Voorzichtig kwam zij overeind, onhoorbaar liet zij zich afglijden van den steilen berg, zij bereikte het dal en liep zoo snel zij kon naar het paleis van haar vader om diens hulp en bescherming te vragen.
De reusachtige vogel had den reus het welslagen van zijn tocht meegedeeld en nu wees hij den vorst, waar hij de prinses had neergelegd, maar toen zij op die plaats kwamen, was de prinses daar niet meer.
Nimmer te voren was de woede van den Lamongan-heerscher zoo groot geweest als op dat oogenblik.
Zijn razend gebrul vervulde hemel en aarde; in zijn dolle razernij greep hij steenen van den top van den berg, die hij wierp over het koninkrijk Pringodati, waar hij maar kon.
De prinses hoorde de ontzettende uitbarsting, zij keek om en toen zij

„....bewegingloos hing zij boven de aarde...". Blz. 104

even achter zich zag, trof een stuk gloeiende lava haar in het schoone gelaat. De lava verschroeide en verschrompelde haar gansche lichaam en de blanke prinses werd tot een bruin verschrompeld monster, tot een leelijke apin. Weenend ging zij tot het blauwe meer om haar brandende wonden te koelen, maar toen zij in den helderen waterspiegel zag, wat van haar schoonheid was geworden, werd zij sprakeloos van ellende, zij stootte onverstaanbare klanken uit.
In haar wanhoop begreep zij, dat er voor haar in het paleis geen plaats meer was en dat zij haar verdere leven zou moeten doorbrengen aan den oever van Banjoe biroe en dat zij zelf voor haar levensonderhoud zou moeten zorgen. Welnu, dat deed zij.

En die afschuwelijke brutale apen, die snauwen en grissen en in het geheel niet bang voor je zijn, dat zijn de nakomelingen van prinses Srikanti."

DE LEGENDE VAN DEN RAOENG

„De mannen der lucht schiepen de vurige paarden."
Rigveda

HET zijn de brandende vulkanen, die in de legenden van alle volken de smederijen der goden zijn.
Vulcanus had in den bloeitijd van het Romeinsche rijk zijn smidse in den Vesuvius, waar de Cyclopen onder zijne leiding het ijzer smeedden als het heet was.
Empedocles, die in godslasterenden waanzin zich zelven aan de goden gelijk had gemaakt, die door hen was verbannen en nu vluchtte van voor hun aangezicht, trachtte aan hun toorn te ontkomen en stortte zich in den krater van den Etna, alwaar hij voor het gloeiende aambeeld te werk werd gesteld voor den kost zonder loon.
Drie cyclopen vormen Zeus' wapenen, waarmee hij de Titanen bedwingt; Brontes smeedt den donder, Steropes formeert den bliksem; Arges maakt den donderkeil.
De inboorlingen van Midden-Amerika vereerden, in de rampzalige eeuw van de komst der Spanjaarden, den vuurspuwenden berg Manaya, zij wierpen jonge meisjes in den rookenden muil van den vraatzuchtigen god, die menschenoffers eischte voor zijn bezige werkplaats.
Mjöhnir, de hamer die als een boemerang de bliksemende hand van den Dondergod der Germanen verlaat, onder bliksemen en knetterende donderslagen door de luchten snijdt en van zelf in de hand van den god terugkeert, wordt gesmeed in de onderaardsche werkplaats der goden, waarboven de vlammen lekken en waaruit de rook opdwarrelt.
Drie reuzen smeden dit meesterstuk, dat tot een heerschersteeken wordt in de machtige vuist van den toornenden god, Odin en Wodan.
De Ribhus smeden in de Indische vulkanen het voornaamste wapen van den oppergod Indra.

Deze „mannen der lucht" vervaardigen de bliksemen, die in de gedaante van vurige paarden de hoogste hemelen doorflitsen.
De rookende Merapi in Midden-Java is de woonstede van de smidse van den vuurgod Agni, terwijl ook de Papandajan in West-Java de smidse der oude Javaansche goden is; daar woelt en borrelt de kokende modder in de diepe potten, daar breekt de heete stoom uit de onderaardsche kanalen, daar bouwt de gloeiende lava zich zelf op tot gele hutten, daar slaat de warme damp van de bergbeek, die door den krater stroomt.
In dezen „Papandajan", de smederij der goden, wordt dag en nacht hard gearbeid, maar dit is niet altijd zoo geweest. Vele, vele eeuwen terug was de berg, die nu de smidse heet en is, een onschuldige, groene heuvel; dat was in den tijd, toen een andere vulkaan de smederij was, de Raoeng in Oost-Java.
Ik had van Bondowoso in mijn auto den bergweg gereden tot de pasangrahan Soemberwringin, waar de lucht koel was en zuiver, waar de rijsttafel overvloedig was en het bier koud.
En omdat deze logeergelegenheid prachtig is gelegen, een zwembad heeft en een goede slaapkamer, bleef ik daar een nacht, voor ik mijn zwerftocht door de gebergten en de hoogplateaux van Oost-Java voortzette.
Den volgenden ochtend, toen de paar koelies bij elkaar hadden gepakt, wat ik voor den twee-daagschen tocht naar den top van den Raoeng noodig had — een tent, warme kleeren, een slaapzak, blikjes met stamppot, worst, brood en blikjes melk —, ging ik op stap.
We gingen door de desa, langs het smalle pad onder de gebogen bamboes, tusschen de hooge sawahs door, dan over de droge velden, de tegalans en zoo kwamen wij uit boven de bewoonde wereld. De vlakte lag onder ons en voor mij klom het donkere bosch tegen den rug van den Raoeng, die met 3330 meter de vijfde in hoogte op Java is.
Aan de boschgrens bij Pondok Soemoer rustten wij, alhoewel er geen pondok, hut, noch een soemoer, bron, te zien was; de koelies echter achtten deze plaats geëigend voor de normale pauze na vijf uur klimmen en als het adat, gewoonte, is een bepaalde plaats niet onachtzaam voorbij te loopen, dan kan het tot het welslagen van Uw reis bijdragen, indien gij die oude adat eerbiedigt.
Na een kwartier rust begonnen wij den vermoeienden, eentonigen klim door het dichte bosch. Het pad was smal en steil en volkomen verwaarloosd, er

was geen enkel vlak gedeelte, boomstammen waren over het pad gevallen en waar de boom viel, daar bleef hij liggen; wij klauterden er over en doornige slingerplanten haakten in onze kleeren; er was geen uitzicht, vóór mij stonden ontelbare boomen steeds hooger, rechts en links waren diepe ravijnen zwaarbeboscht en als ik achterom zag, keek ik tegen de kruinen van tallooze boomen.

Ik zag geen wild, ik hoorde geen vogel — er heerschte een klamme stilte — en ik was blij, toen ik na drie uur vlug klimmen — de koelies waren achtergebleven — Pondok Mantri bereikte, een oude kampeerplaats, waar echter al weer geen pondok en ook geen mantri, opzichter, was.

Toen breidde het vergezicht zich over het prachtige dichte oerwoud naar de vlakte, waar de desa's lagen te midden der rijke sawah's, waar heel in de verte witte schoorsteenen stonden in het open land, en daar verhief zich de ruwe hooge top van den vulkaan.

De koelies kwamen en zetten de tent op, want de avond daalde en daar het donker in de bergen is, is de maan geschapen om de heerschappij te hebben over den nacht; de maan verrees en de zilveren glans viel door het fijne loover van de tjemara's, de sterren fonkelden aan den onbewolkten hemel, het Zuiderkruis verhief zich blinkende.

In dien stillen, helderen nacht ben ik opgeklommen; de spijkers onder mijn bergschoenen krasten over de met aschkorsten bedekte rotsblokken; de graat, die naar het hoogste punt voert, is een halve meter breed, zij stijgt op tusschen twee kale ravijnen met schier loodrechte wanden. Rustig klom ik op tot het hoogste, geweldige rotsblok en ik stond aan den rand van den, op één na, grootsten krater ter wereld.

Diep onder mij zag ik twee ontzaglijke ronde gaten, waaruit dikke rookwolken braken, en rond die trechters was een breede ovaalvormige wildernis van zand en rotsen. De kraterbodem lag gebed tusschen loodrechte wanden, die de gansche geweldige kom omsloten.

De vette proppen rook stegen boven den kraterrand uit en telkens als een windstoot mijn kant uit blies, werd ik gehuld in een scherpen zwaveldamp.

Een tooneel van angstwekkende schoonheid en schrikaanjagende pracht.

Ik ging zitten op het hoogste punt van den Jacobspiek, als verloren in deze eenzaamheid, ver van alles en dichter bij mijzelf.

In het Westen rees de geweldige Smeroe op met de zware rookpluim gekroond en in het Oosten lag de Kawah Idjen met zijn bleeken, diepen krater. Het was zeer stil, de sterren fonkelden, de maan stond rond en geel glanzend en het licht wierp schaduwen der ruwe rotswanden over den breeden kraterbodem.

Eeuwen geleden, vóór de Papandajan de smederij der goden werd, was de Raoeng de plaats, waar de reuzen in onderaardsche zalen de helsche vuren stookten en de sterke ondoordringbare wapenrustingen der berggoden smeedden.

En in de oproerige eeuw, toen Semar van af den Lawoe den hemel tartte en Raksasa den Brahma dorst wederstaan en Hanoman op den Karang den hemel bestormde, toen waren ook de reusachtige smeden in den Raoeng in verzet tegen het oppergezag en zij maakten gemeene zaak met de boeta's, de reuzen der lucht, die een aanval beraamden op den burcht Raoeng, waar Vishnoe, de tweede godheid in de Hindoesche Drieëenheid, troonde.

Vishnoe, de alwetende, wist te voren het snoode plan der hemelbestormers en besloot dit te doen mislukken, doch daartoe moesten de getrouwe hemelsche strijdmachten met sterker wapenen worden voorzien en de koeda sembrani, waarop de hemelruiters zich stortten in den slag, de gevleugelde paarden, moesten voorzien worden van nieuwe hoefijzers.

Derhalve zond Vishnoe den bode der goden, Batara Bihma, naar de onderaardsche smederij, met de opdracht de hoefijzers te smeden voor de koeda sembranie.

Toen Batara Bihma de smidse binnentrad, bleek hem, dat de reuzen het werk hadden gestaakt.

Hij was daarover zeer verontwaardigd en beval hen aan het werk te gaan en nieuwe hoefijzers te smeden. Toen hij dat gezegd had, ging de grootste reus gewapend met een voorhamer naar het gloeiende aambeeld, waar de bode der goden stond, en hij gaf daarop zoo'n geweldigen slag, dat vuur en vonken opstoven en Batara Bihma het haar van den baard en de handen schroeide.

Woedend verliet de afgezant den Raoeng en hij begaf zich naar Vishnoe, die bij Brahma op den Bromo het antwoord wachtte, en hij beklaagde zich over

„....harder dan ooit sloeg de bergreus op het aambeeld...". Blz. 112

de behandeling, die hij van den bergreus had ondervonden, en vroeg den god dezen uit zijn ambt te ontzetten.
Maar Vishnoe was genadig en sprak: „Ik zal zelf met den smid spreken."
En van af den hoogen Bromo riep hij den reus te verschijnen op den top van den Raoeng. Toen deze aan het bevel had voldaan, gaf hij hem last met spoed de hoefijzers te smeden en den afgezant der goden niet meer te beleedigen.
De reus boog zich eerbiedig, beloofde beterschap, daalde af naar de onderaardsche zalen en luierde voort.
Toen nu kort daarop de hemelruiters voor Vishnoe verschenen om geïnspecteerd te worden, bleek het, dat geen der gevleugelde paarden behoorlijk beslagen was.
Dus werd Vishnoe zeer toornig en opnieuw zond hij den bode der goden naar de smidse om wederom op spoed aan te dringen, want de boeta's, de oproerige booze geesten, mobiliseerden hunne geweldige legers aan den voet der bergen in de breede vlakten.
En wederom daalde Batara Bihma af onder den bodem van den Raoeng en toen hij op heftigen toon het bevel overbracht, sloeg de bergreus harder dan ooit op het aambeeld en de vonken en stukken gloeiend ijzer spatten den afgezant der goden in het gelaat, schroeiden zijn wenkbrauwen, brandden zijn wangen, verblindden zijn oogen.
Razend van woede en pijn verliet de bode dreigend en tierend de smederij en zon op wraak.
Den volgenden nacht, toen de smeden sliepen, daalde Batara Bihma wederom af in den Raoeng en hij kwam in de smidse en hij greep de aambeelden en de hamers en hij vernielde en verwoestte de werktuigen en hij trapte het vuur in alle richtingen en hij woedde en tierde, tot de zolder der smidse openbarstte en het vuur vluchtte en de steenen hoog opsprongen en de lava uitstroomde en de Raoeng al zijn ingewanden uitstortte uit twee geweldige ronde gaten over de gansche aarde.
En in zijn dolle woede greep Batara Bihma de hoefijzers der koeda sembrani en met forsche zwaaien wierp hij die door de gaten de hooge lucht in en de kracht van den worp was zóó groot, dat de hoefijzers over het eiland Java vlogen en terecht kwamen dicht aan de kust van den Indischen Oceaan.

Ik keek naar het Zuiden. De lucht was helder; zoo ver de blik reikte, strekte zich de wijde oceaan en ik zag, hoe vóór het witte strand de hoefijzervormige gebergten stonden afgeteekend in het licht der volle maan.
Uit de diepe smidse in het ontzaglijke, wijde, breede kratergat, een paar honderd meter onder den steilen, slechts enkele meters breeden Jakobspiek, den hoogsten top van den Raoeng, waarop ik eenzaam zat, stegen de witte rookpluimen recht omhoog tot den rand.
De eeuwige lichtende sterren keken neer en tusschen haar liep de maan haar glanzende baan.
En ik zag hoe de rookflarden vormen aannamen en over den kraterrand reden als steigerende paarden en hoe zij zich ophieven in de lucht en voortstoven met den Oostenwind, die opstak toen de hemel begon te kleuren in fantastische tinten, daar de Zonnegod de ijlboden vooruitzond, die zijn zegevierende komst voorspelden.
En ik begreep.

DE LEGENDE VAN DEN BORO-BOEDOER

„O Boeddha, aanschouw dezen berg, en voeg een juweel daaraan toe..."

Râja Ratnacâri

„MAG ik U iets vragen, kandjeng?

Waarom laten wij de belangrijke getuigen in Landraadszaken niet den eed afleggen bij Njai Loro Kidoel?"

„Wat bedoelt U, wedono?", vroeg ik den deftigen grijzen bestuursambtenaar, die al verscheidene jaren hoofd was van het district, waarin de Boro-Boedoer ligt, en dikwijls als lid van den Landraad van Magelang zitting nam, wanneer in zijn district gepleegde misdrijven werden berecht, of civiele zaken werden onderzocht, die voorgebracht waren door desalieden uit zijn gebied.

„Wel kandjeng, ik bedoel, waarom zweren de Christenen „zoo waarlijk helpe mij God Almachtig", waarom roepen de Chineezen de geesten der voorvaderen tot getuigen, dat zij de waarheid verklaren; waarom bedreigt de panghoeloe, onze Javaansche priester, de Mohammedanen met de straf van Toean Allah, als zij onwaarheid spreken; en waarom laat U als Landraadvoorzitter de eenvoudige desalieden niet een eed afleggen op Njai Loro Kidoel, aan wie zij meer gelooven en voor wie zij meer eerbied hebben, dan vele Blanda's voor hun Opperwezen, dan vele Chineezen voor hun Tepekon en vele Mohammedanen voor Toean Allah. Vooral in deze streek."

„Waarom vooral in deze streek?"

„Maar U weet toch, dat de godin van de Zuidkust juist in Midden-Java haar macht toont. En luistert U nu eens kandjeng, want ik meen het ernstig. Als U een zeer belangrijke crimineele of civiele zaak hebt, waarin zeer veel afhangt van de getuigen-verklaringen, dan beëedigt U de Chineezen in de klenteng, dus in hun kerk; en de Mohammedanen in de moskee, derhalve in hun kerk, omdat zij dan dichter bij hun God zijn en dus Diens Hand hen gemakkelijker kan grijpen als zij liegen. Waar of niet, kandjeng?"

Ik lachte en knikte toestemmend, ik had vaak soortgelijke gesprekken met de

Indonesische bestuursambtenaren en met den Djaksa, den Inheemschen officier van justitie, als wij na afloop van een Landraadzitting, die in de desa was gehouden, napraatten, of in de middagpauze samen onder het afdakje in de open lucht rijsttafelden.

Ik had een zitting gepresideerd in de onmiddellijke nabijheid van het Boeddhistisch monument, den Boro-Boedoer, die volgens wijlen mijn vriend „Stientje", ook geheeten „Iwan de Verschrikkelijke", dus volgens den wereldberoemden archaeoloog Dr van Stein Callenfels, geen tempel is, maar een prachtige reliquiënkast.

Langs den heuvel, waarop de Boro-Boedoer is gebouwd, stroomt de heilige rivier de Progo. Deze rivier had tientallen jaren geleden zijn oevers verlegd; volgens de aloude adat had een desaman op de vrijgekomen bedding een sawah aangelegd; hij had den grond omgespit; zijn vrouw en dochters hadden de jonge spichtige padiplantjes uitgezet; hij had het gewas des nachts bewaakt, gewapend met een sabel, tegen roovers en wilde zwijnen; zijn vrouw en dochters hadden de rijpe aren van de wuivende halmen gesneden, niet ruw tientallen in één slag met een zwaaiende zeis, maar teeder halm na halm; voorzichtig de aar, haast liefkoozende, vattend met de linkerhand en die van den stengel snijdend met het ronde mesje in de rechter; hij had den rijstoogst aan een zwiepende lat op den eeltigen schouder gedragen naar de rijstschuur; en bovenal had hij — hetgeen zijn bezitsrecht afdoende bewees — jaren lang de landrente over die sawah betaald aan het desahoofd.

Toen was er een controleur gekomen, die het beter wist dan de eeuwenoude desa-adat en die hem zijn sawah had afgenomen en deze tot ambtsveld van het desabestuur had verklaard. Een Gouvernementsbesluit had deze beslissing bekrachtigd.

De rechtmatige bezitter had zich tegen dezen gesanctionneerden diefstal met zijn sabel verzet en dus was hij gevangen genomen en in de gevangenis opgesloten.

Hij had zijn straf — vele maanden dwangarbeid buiten de ketting — uitgeloopen; was teruggekeerd in zijn desa; had zich weer tegen de politie verzet, weer vruchteloos, en was gestorven en begraven.

En eenige jaren later waren de erfgenamen bij mij gekomen en zij hadden recht gevraagd van den rechtvaardigen Landraad.

Deze civiele zaak hadden wij op de plaats zelf berecht, omdat wij eenige, — niet te voren door zaakwaarnemers der beide partijen bewerkte —, getuigen wilden ondervragen over de in de desa geldende adat.
De Landraad had recht gesproken en het desabestuur — de gedaagde partij, die de sawah in bezit had — had de juistheid van het Landraadvonnis erkend, daarin berust en op denzelfden dag den erfgenamen van den verongelijkten desaman hun sawah teruggegeven.
Terecht sprak later de beroemde adat-kenner Prof. Mr C. van Vollenhoven in heftige bewoordingen — „een god-geklaagd schandaal" — zijn verontwaardiging uit over de door den controleur gemaakte fout en hij prees het rechtvaardige Landraadvonnis, dat aan het door het Gouvernementsbesluit gepleegde onrecht een einde maakte.
Na deze terechtzitting zaten de beide Landraadsleden, de djaksa en ik, voor het terras van de uitstekende pasangrahan op den top van den heuvel tegenover den Boro-Boedoer.
De door ouderdom grijsverweerde steenen gloeiden in de onbarmhartige middaghitte, die brandde op de bestofte bladeren der hooge boomen en glinsterde over de groote roode bloemen hoog aan de takken en blakerend terugsloeg van den doorschroeiden grond.
Tegen de blauwe lucht teekenden de fraai gevormde stoepa's op de ommegangen van het Boeddhistisch heiligdom en de hoogste dagob blonk in het ongenadige, alles ontdekkende zonlicht.
De djaksa en ik dronken een glas bier, de wedono en de assistent wedono dronken limonade en we praatten na over den goeden afloop der terechtzitting, waaruit ook weer de groote eerbied was gebleken, die alle desalieden voor hun aloude adat hebben; immers toen de desabestuurders inzagen, dat de Landraad, ook tegen de regeeringsbeslissing in, de adat eerbiedigde en handhaafde, toen hadden zij, niet alleen zonder morren, maar zelfs met een gevoel van opluchting, in het voor hen nadeelige vonnis berust.
„Ik bedoel dit, kandjeng, U weet net zoo goed als ik, hoe wij vooral op Midden-Java aan onze oude adat en aan onze hormat gehecht zijn. We wonen niet voor niets vlak bij Djocja en in de schaduw van den Boro-Boedoer. Deze terechtzitting heeft het ook weer bewezen.
„Gelijk trouwen rustigen onderdanen betaamt, onderwerpen wij ons aan de

bevelen der regeering en wij eerbiedigen de maatregelen van Kandjeng Gouvernement, ook als wij die niet begrijpen; maar zoodra een besluit in strijd komt met onze adat, dan verzet zich ons diepste innerlijk en dan zullen wij trachten onze adat te doen handhaven.

„Ik ben blij, dat de Landraad deze desalieden, ons volk, vandaag daarbij weer heeft gesteund en dat ik daarbij mijn stem heb kunnen doen gelden.

„De houding van het desabestuur heeft wel overtuigend bewezen, niet alleen dat wij inderdaad recht hebben gesproken, maar ook hoe innig de eerbied voor onze adat, voor onze zeden en gewoonten, die onze voorvaderen ons hebben overgeleverd, in ons volk is verankerd.

„En wat meer zegt, kandjeng toean, wij zijn allemaal Mohammedanen, maar we zitten ook allemaal in ons diepste wezen vast aan onze voorvaderlijke goden en geesten en die waren er reeds vóór de Mohammedanen kwamen, ja, nog vóór de Hindoes hun tempels stichtten op het Diëng-plateau en nog vóór de Boeddhisten hun prachtige kunstwerken bouwden. Ik ga verder, kandjeng, de Boeddhisten hebben den Boro-Boedoer niet gebouwd, dat wist U niet, kandjeng, maar dat weet de desa heel goed."

De wedono keek zijn landgenooten aan, die instemmend knikten, toen nam hij een tabakszakje uit zijn mooi bewerkten buikband, haalde een boekje sigarettenpapier uit den zak van zijn zwarte jasje met de zilveren W-knoopen, rolde een sigaret en stak die aan.

De djaksa nam het woord: „Inderdaad president, Raden Mas Koemosoemito heeft gelijk en wat hij zegt, geldt vooral van Midden-Java.

„Niet alleen de adel aan de Vorstenhoven, maar ons gansche Javaansche volk, de desa, leeft nog in de Middeleeuwen, uiterlijk en innerlijk, daaraan heeft de auto noch de telefoon iets veranderd.

„Wij zijn en blijven de afstammelingen van de mannen, die dezen tempel hebben zien bouwen. Hun bloed vloeit onvermengd in onze aderen.

„Onze voorvaderen hebben tien eeuwen geleden reeds de beelden aangebeden, waaraan wij heden onze offers brengen, rijst en bloemen; U ziet die vrouwen de steile steenen trappen opklimmen met de stukjes wierook, die zij voor een der beelden onder de stoepa's zullen branden.

„Morgen, Vrijdag gaan haar mannen, die voor haar uitloopen, naar de moskee en hun kinderen zullen vanavond met den geleerden hadji Koranteksten opdreunen.

„Maar ik geloof, dat wij bij het brengen van die offers meer denken aan de geesten van de bergen en de bosschen en de rivieren en aan die onzer voorvaderen, dan aan Boeddha en zeker meer dan aan den Profeet Mohammed.

„En het is waarlijk geen eerbiedsbetoon aan Boeddha of den Profeet, als wij peinzend langs den eeuwenouden pelgrimsweg de kleine tjandi Pawon naderen, die daar, in de schaduw der boomen verscholen, eenzaam verweert; als wij daarna op den hoogen brug de heilige Progo overschrijden en eerbiedig ingaan tot de stille duisternis van den hoogen Mendoet en de gaven onzer smeekingen leggen aan de voeten van het reusachtige beeld, waarnaast het kleine vriendelijke kerkje, dat er recht tegenover staat, toch wel wat pover aandoet, president.

„Onze vriend de wedono heeft gelijk. De Hollanders hebben uit de ruïne dit prachtige bouwwerk weer te voorschijn getooverd, maar de Boeddhisten hebben het niet gebouwd. Laat de wedono het U maar eens vertellen. Hij weet alles precies."

„Ja, wedono, vertelt U eens."

„Graag, kandjeng, maar mag ik U eerst een vraag doen? U hebt meer gereisd dan ik en dus hebt U ook meer gezien. U hebt ons wel eens verteld van de tempels der oude Khmer in Indo-China, van den Angkor Vat; en van de gouden pagode in Rangoon; en van de Boeddhistische tempels in Bangkok; en de Shinto-tempelen in Kyoto; en van de Taj Mahal in Britsch-Indië; en van de Hindoetempels in Benares; en van de ontzaglijke tempelruïnes bij Luxor; en van Baälbek en Athene en Rome, maar hebt U ooit op al uw reizen een heiligdom gezien, dat met den Boro-Boedoer in verheven schoonheid kan wedijveren? Ik ben nooit van Java weg geweest, kandjeng, en ik ken van uw Christelijke kerken en kathedralen alleen de kerken op Java, maar is er in de groote Westersche Christelijke wereld een godshuis of bedehuis of godsdienstig monument, dat met den Boro-Boedoer in voorname pracht kan worden vergeleken?"

„Ik geloof van niet, wedono."

„Welnu, kandjeng, als U dan toegeeft, dat in alle eeuwen geen enkele menschenhand elders op de geheele wereld in staat was een heiligdom te scheppen, dat in de schaduw kan staan van ons heerlijk bouwwerk, dan zult U ook toegeven, dat dit versteende gebed, zooals U het eens noemde, niet door menschenhanden

ontworpen kan zijn. En dat is het ook niet, kandjeng, heb ik gelijk, djaksa?"
„U hebt gelijk, wedono, dit kunstwerk is niet door de hand der menschen gemaakt."
„Ziet U wel, kandjeng. Trouwens U ziet zelf wel, dat slechts bovenaardsche machten in staat konden zijn een harmonie van lijnen te scheppen als dit heerlijke wonder. Ik word poëtisch, kandjeng."
„De ligging is dan ook bovendien wel wonderlijk goed gekozen," zei ik, „ook die is bovenaardsch."
Vóór ons verhief zich op het hoogste gedeelte van den platten heuveltop het versteende gebed. Tegen den helderen blauwen hemel staken de sierlijke stoepa's scherp af. In de opengewerkte gewelfde koepels waren de eerwaardige Boeddhabeelden zichtbaar in de houding van leering en overpeinzing. Om den laagsten omgang was het zand, dat de onderste verzakkende haut-reliefs na de laatste restauratie beschermde, maar daar boven waren de negen ommegangen, waarheen aan alle vier zijden smalle steile trappen, uit groote steenblokken gebouwd, voerden.
„Als het U niet te warm is, kandjeng, zou ik U willen verzoeken met mij den omgang te maken om het tweede terras, daarna zal ik U vertellen, wie de bouwmeesters van den Boro-Boedoer zijn geweest en waarom het goed zou zijn, indien in belangrijke Landraadszaken de getuigen beëedigd werden hier op den Boro-Boedoer, onder aanroepen van Njai Loro Kidoel."
Ik stond op, zette den helmhoed op; de wedono, de assistent wedono en de djaksa stonden ook op en zij liepen achter mij, en achter elkaar, zwijgend naar het vorstelijk monument.
Het was een zeer warme middag. De zonnehitte brandde over de grijze steenen en gloeide op het heete zand. We liepen onder de schaduw van de oude, breede boomen, die langs den rand van het plateau staan.
Aan den Oostkant gekomen, beklom ik langzaam de hooge treden en op het tweede terras wachtte ik.
„Wat wilde U mij laten zien, wedono?"
„Permissie, kandjeng," zei de wedono en hij liep gebukt mij voorbij. Hij had de slip van zijn fraaie gebatikte kain in de rechterhand; toen hij mij voorbijliep nam hij den helmhoed van zijn gebatikten hoofddoek en ik zag de ringen aan zijn dunne vingers fonkelen.

Voor een der stoepa's in den Noord-Oosthoek stond hij stil en vroeg: „Kunt U dit beeld aanraken, kandjeng?"
Ik stak den arm door een vierkante opening in den koepel, die een eerwaardig Boeddhabeeld omgaf. Voor het beeld lagen de offers, verwelkte bloemen, stukjes opium, een beetje rijst in een vergeeld pisangblad. Ik rekte den arm zoo ver mogelijk. De wedono keek aandachtig. De djaksa en de assistent-wedono stonden in bewondering voor de haut-reliefs aan de binnenzijde van den omgang en bespraken de beteekenis van een voorstelling uit het leven van den grooten Boeddha.
Niet zonder moeite raakte ik het beeld aan.
„Nu moogt U een wensch doen en die zal vervuld worden."
Welnu ik wenschte en die wensch is inderdaad in vervulling gegaan.
„En toen, wedono?", vroeg ik.
„Als U het goed vindt, kandjeng, gaan we nu naar den derden omgang" en de wedono liet mij weer voorgaan.
Zoo liepen wij den tweeden omgang van den Boro-Boedoer rond, nu en dan stilstaande om elkaar te wijzen op een treffend mooie voorstelling, op de zeilende schepen, op de oprukkende olifanten, op de fijne herten, op de wondere daden van Hanoman, den apenkoning, op de afbeelding der onbevlekte ontvangenis van Boeddha, op diens geboorte, op diens ontmoeting met den bedelaar, den grijsaard en den doode, en aldus langzaam onze bedetocht afleggende en samen sprekende over het leven van Boeddha bereikten wij de leege stoepa, het middelpunt van den hoogsten ommegang, waarin het Boeddhabeeld onder de klok ontbreekt.
„Daarvan zal ik U straks vertellen, kandjeng."
„Graag, wedono, ik wil het uitzicht nog even genieten."
Daar stonden de machtigen van Kedoe, daar stak de felle Merapi — de woonplaats van den vuurgod Agni — zijn verbranden en verschroeiden top recht omhoog en uit het zwarte gat dwarrelde een witte rookzuil loodrecht den helderen blauwen hemel in. De groene gewelfde Merbaboe — waarop sinds Radja-pahit, den eersten kluizenaar, nog velen afgezonderd hun aardsche omhulsel verlieten — verhief zich daarnaast uit het zadel van Selo, dat de beide drieduizenders verbindt.
Aan de andere zijde van het hoogdal, waarin Magelang is gelegen, sloten de

machtige Soembing — op welks top de heilige Kiai Makoekoean voor eeuwig rust vond —, met zijn gekartelden kraterrand en de rondkoppige Sindoro en het langgerekte Diëng-plateau, — dat met tempels het Javaansche heldendicht in beeld bracht — ,het vergezicht af. In het Noorden vóór de Java Zee, verrees de Oengaran, de groene berg met zijn tientallen tempeltjes.
Ik keek naar het Zuiden, waar de glooiende rij van het Zuidergebergte tot de woeste strandbosschen en het witte effen strand van den Indischen Oceaan reikt; en daar achter dien bergketen wist ik het onderzeesche paleis van de wreede godin der Zuidkust.
Toen zag ik en begreep, hoe de kleine, lage, ronde Tidar de spijker is, waarmede Java in de wereldzee ligt vastgeklonken.
Op den rand van de hoogste, de ledige stoepa, ging ik zitten en de wedono en de djaksa zetten zich naast me en toen wij daar zaten in het middelpunt van Java's bergen met hun gewijde legenden, hun verweerde heilige tempelruïnes, hun aangebeden graven, toen wij daar zaten in het centrum van Java's hooge heiligdom, toen verhaalde het eerwaardige, grijze districtshoofd de legende van den Boro-Boedoer, die de legende is van de eeuwige heuvelen en de legende van deze herstelde tempelruïne en de legende van het heilige graf van Dewa Koesoemo.
„Vele eeuwen geleden werd het Midden-Javasche rijk geregeerd door een wijs en rechtvaardig vorst, die de koninklijke macht en de priesterlijke waardigheid in één persoon vereenigde. Het volk was gelukkig en tevreden en arm. Maar ook nu nog heet de Westerling ons desavolk arm en toch hebben wij genoeg om van te leven; de zon en de regen en moeder aarde schenken ons alles, wat wij noodig hebben; kan men ons dan arm noemen, omdat wij niet te veel hebben, kandjeng? In alle geval zijn de menschen in hun armoede tevreden en gelukkig en dat is meer dan de meeste rijke Westerlingen kunnen bereiken. U neemt me niet kwalijk kandjeng, U begrijpt me.
„Deze priester-koning, zoo'n soort David uit uw en mijn heilige geschiedenis, had een zoon, Dewa Koesoemo, geheeten, die rijk was en ongelukkig werd. Ziet U wel, kandjeng?
„De jeugdige prins had de schoonste prinses uit het naburige rijk van het Oosten tot echtgenoote en uit hun gelukkig huwelijk was een lieftallig prinsesje geboren, dat vertroeteld en verwend werd als slechts een eenig kind te

beurt valt. Als ze lachte met haar heldere zwarte oogen en haar lieve roode mondje, dan verheugde zich heel het paleis, maar als zij pruilde, haar donkere oogen verduisterd werden door tranen en haar zachte kinderstemmetje snikte, dan heerschte droefheid onder alle hovelingen.

„Want allen hadden het kleine meisje lief als het eenige kind van den troonopvolger, dien zij allen vereerden.

„Neen, niet allen. Er was één uitzondering en als deze niet had bestaan, dan zou de Boro-Boedoer nooit gebouwd zijn. Zoo komt immer ook uit het kwade iets goeds voort en zoo doet de groote alwijze geest, die ons aller lot en leven bestuurt en richt, soms met een krommen slag een rechte daad.

„Deze snoode hoveling was een zoon van den broeder van den priester-koning en dus een volle neef van den kroonprins.

„Ook hij had een kind, maar dat was een zoon en nu benijdde hij, die een zoon had, het dochtertje van den troonopvolger, dat volgens zijn meening de toekomst van zijn zoon in den weg stond. Zoo ontkiemde in den geest van dezen prins de jaloezie, die de wortel is van alle kwaad, ook van het kwaad, waaraan dit schoone bouwwerk zijn wording heeft te danken.

„In een stillen, donkeren nacht, toen ook de paleiswachters sliepen den slaap des rechtvaardigen, zooals alleen een Javaansche waker dien slapen kan — er is sinds dien tijd niet veel veranderd, kandjeng — welnu in dien stillen nacht sloop de boosaardige prins op bloote voeten, slechts gekleed in een zwarte, korte broek, zich aldus ook uiterlijk verlagende tot het peil der desaboeven, door de gangen van het paleis; hij kwam aan het vertrek, waar de kleine prinses rustig sliep, niet bewaakt door de in vasten slaap gedompelde baboes. Zonder eenig gerucht te maken nam hij het kindje uit de wieg, uit het fijngevlochten ronde mandje, dat op een schoon gebeeldhouwde bank stond en haar sussende in zijn armen verliet hij het paleis.

„Langs de donkere, leege wegen sloop hij als een lage dief door de koningsstad, hij ging over de verlaten velden en kwam aan het duistere oerwoud.

„Niet ver ging hij, want tusschen de stammen gluurden de glinsterende vurige lichten van de felle oogen der hongerige tijgers. Daar legde hij op dezen heuvel het onschuldige kind, dat rustig doorsliep — gelukkig maar, kandjeng — in een waakhuisje, dat op een open plek in het woud stond en toebehoorde aan den landbouwer Wirjodikromo. Daarop keerde hij snel naar zijn paleis terug.

„Denkt U zich de ontzetting in, die de hovelingen beving, toen den volgenden morgen de prinses werd vermist.

„Wat baatte het, dat de vertoornde vorst vele tientallen nalatigen hun gerechte straf deed ondergaan; de dood der schuldigen gaf de kleine prinses het leven niet terug.

„Wat hielp het, dat honderden uitzwierven om het kind te zoeken, dat de rivieren werden afgedamd en uitgedregd; dat de bosschen werden doorzocht; dat de heuvelen en de bergen werden afgespoord, dat ook vele tijgers stierven onder de steken der scherpe lansen?

„Wat nutte het, dat de rampzalige moeder waanzinnig van smart rondzwierf?

„En op den tweeden dag, kandjeng, raadpleegde de wanhopige vader den bejaarden wijzen raadsman zijns vaders en nadat deze in lange overpeinzing zwijgend had terneder gezeten, opende hij eindelijk den mond en sprak:

„„Ik heb een gezicht gezien, prins, en mij is geopenbaard, waar uw lieve dochter is.

„„De wreede Njai Loro Kidoel is in den nacht in de gedaante eens gestreepten het paleis binnengeslopen en zij heeft uw kind met zich genomen naar haar onderaardsch paleis.""

De wedono zweeg even.

„Vertelt U eens, wedono, ik weet natuurlijk, wie Njai Loro Kidoel is, en ik ken ook wel eenige verhalen en ik weet, dat zij de heerscheres is over de kudden wilde bantengs aan de Zuidkust en over de tijgers in de oerwouden. Maar wie is zij eigenlijk, waar komt zij vandaan?"

„Njai Loro Kidoel is de dochter van den vorst uit den oertijd van Java, van Praboe Moending Wangi, de heerscher over het rijk van Padjadjaran.

„Deze prinses was wonderlijk schoon van aanzien maar verwonderlijk hard van gemoed. Geen sex-appeal, kandjeng.

„En dat is voor een Oostersch meisje even onnatuurlijk als voor een Westersch en toen zij alle vrijers wegjoeg en steeds volhield, dat zij ongehuwd wenschte te sterven, toen werd de vorst haar vader, die moeilijkheden kreeg met alle vorsten van alle omringende rijken, zóó boos, dat hij in zijn woede zeide: als je dan met alle geweld ongehuwd wilt sterven, is er geen enkele reden om je nog langer in leven te houden en met deze harde woorden verbande hij haar naar het Zuidergebergte, de wilde, onherbergzame, beboschte bergen, waarvan

deze heuvel, waarop we zitten, een uitlooper is en die wij daar vlak voor ons zien.
„De prinses ging trotsch, als vertrok zij vrijwillig, maar op den top van dezen heuvel gekomen, begaf haar alle moed en zij smeekte weenend de goden van de bergen haar te hulp te komen en haar te zeggen, wat zij doen moest en waar zij gaan moest. Maar de goden, die haar maagdelijke stijfhoofdigheid niet waardeerden, antwoordden haar niet.
„En de prinses sprak hoogmoedig:
„„„Als gij groote goden der bergen mij dus niet wilt helpen in mijn nood, dan wend ik mij van U af en ik zal de hulp inroepen van de booze geesten, misschien zijn die barmhartiger dan de goede.""
„En zij hief haar oogen en handen op tot Çiwa, den verdelger.
„En Çiwa verhoorde haar en gebood haar te gaan over de bergen naar een rots, die vooruitsprong in den Indischen Oceaan en daar zich te wenden tot de booze geesten, die den bodem der zee bewonen. De prinses volgde den raad en zij ging, geleid door het booze oog van Çiwa, en zij bereikte ongedeerd de woeste Zuidkust en zij beklom de kale rots, die door de witschuimende golven werd gebeukt en vooruitsprong in de branding van den Indischen Oceaan. Toen hief zij de handen en riep: „„„Booze geesten, die wonen op den bodem der zee, Çiwa uw aller heer en meester heeft mij tot U gezonden.""
„Ternauwernood had zij gesproken, of de oceaan richtte zich op, hooge schuimende golven verhieven zich, geweldige witgekuifde baren stormden aan op de kale rots en uit die woelende woedende kokende golven kwamen afgrijselijke zeemonsters op, die de prinses aangrepen en haar met zich voerden naar den bodem der zee, waar zij een paleis voor haar bouwden en waar zij haar kroonden tot Njai Loro Kidoel, de godin van de Zuidkust."
„En wilt U nu onze brave desalieden bij deze wreede, gekroonde maagd eeden laten uitzweren? Maar, wedono!"
„Ja, kandjeng, juist bij haar. Elke desaman is voor niets en niemand banger dan voor Njai Loro Kidoel en als wij hun zeggen, dat die hen zal straffen als zij liegen, dan helpt dat even goed als wanneer U een Chineesch getuige in de klenteng met in elke hand een offerstokje, driemaal voor het altaar laat buigen en hemel en aarde tot getuigen laat roepen; of een Mohammedaansch getuige in de moskee met een wit doodskleed toedekt en de gebeden der stervenden over hem laat opzeggen."

„....uit die woelende golven kwamen afgrijselijke zeemonsters op." Blz. 124

„En waarom zou die eed dan moeten worden afgelegd op den Boro-Boedoer?"
„Dat zal ik U vertellen, kandjeng, dat komt nu. Welnu, de wijze waarzegger had derhalve de zielsbedroefde moeder meegedeeld, dat Njai Loro Kidoel haar kind had meegenomen naar haar onderzeesch paleis.
„Het spreekt van zelf, dat de moeder besloot te trachten haar kind uit de macht van Njai Loro Kidoel te bevrijden, maar omdat zij begreep, dat haar man en haar vader er nooit in zouden toestemmen, dat zij zich waagde aan de ontzettende gevaren van een reis naar de onherbergzame Zuidkust en de nog oneindig grooter gevaren van een ontmoeting met Njai Loro Kidoel, hield zij haar plan geheim en in een donkeren nacht, toen de sterren zich verscholen hielden achter dikke wolkengordijnen en de maan weigerde de aarde te verlichten, in een onheilspellenden nacht verliet de prinses alleen te voet haar paleis.
„Met den moed, dien de wanhoop haar schonk, liep zij door het wreede bosch, waar het gevaar dreigde achter elken somberen boom; klom zij hijgend op uit de diepe ravijnen tot de dichtbegroeide toppen; steeds verder ging zij en de moederliefde gaf haar de bovenmenschelijke kracht om vol te houden; zij daalde af langs de steile berghelling en eindelijk na vele, vele uren bereikte zij het witte strand van Java's Zuidkust.
„Daar zag zij de scherpe rots, waarop Njai Loro Kidoel in haar aardsche bestaan de hulp der geesten des afgronds niet vergeefs had ingeroepen. Op haar vermoeide, verwonde voeten schreed zij door het koele, genezende zeewater, zij beklom de scherpe, steile rots en het voorbeeld volgende van de godin der Zuidkust smeekte zij om uitkomst, bad zij om hulp, jammerde zij om haar eenig kind terug te mogen ontvangen.
„Maar de wreede godin antwoordde niet.
„Drie lange dagen en drie oneindige nachten bracht zij door met vasten en bidden.
„Maar de godin antwoordde niet.
„Toen nu al haar smeeking niet baatte, besloot zij in haar wanhoop zich met haar kind te vereenigen.
„Met een luiden gil wierp zij zich van de steile rots in de brandende zee, die zich over haar ontfermde en haar omsloot in haar koele armen.
„In dien nacht zonk Dewa Koesoema, die zijn echtgenoote en zijn dochter be-

weende, na dagen lang vasten en waken en bidden in een onrustigen sluimer. „En ziet, voor hem verscheen de gedaante van zijn dierbare vrouw, zeewier was gestrengeld in haar losse haren, haar oogen stonden droef en staarden hem wezenloos aan als die eener krankzinnige, haar gelaat was doodsbleek en nat van tranen, haar kleeren waren doorweekt en kleefden aan haar jeugdige, slanke lichaam. En zij sprak hem aan met matte stem.

„„Mijn echtgenoot en mijn heer. Ik zoek ons kind, het uwe en het mijne. De godin van de Zuidkust antwoordt mij niet, dus ga ik tot haar en ik zal haar smeeken ons ons kind terug te geven. Als ik mijn kind niet vind, dan is zij niet gestorven en dan zult gij, als ik niet meer terugkeer, over haar moeten waken.

„„Ontwaak mijn echtgenoot, sta op, kleed U en ga naar het Zuiderstrand, zet U op de vooruitspringende rots en wacht. Als ik ons kind na tien dagen niet heb gevonden, dan zullen de golven van den oceaan mijn levenloos lichaam op het strand werpen. Dat zal U het teeken zijn, dat ons kind nog leeft, zoek dan ons dochtertje tot gij haar zult hebben gevonden en wees dan haar vader en haar moeder.""

„Dewa Koesoemo ontwaakte uit den rusteloozen sluimer en het beeld van zijn vrouw stond in zijn oogen gebrand en de woorden, die zij had gesproken, waren in zijn geheugen gegrift als litteekenen van een oude wond.

„En hij stond op, kleedde zich, nam rijst mee voor twee passerweken, nam zijn zwaard in de hand en begaf zich op den moeitevollen, gevaarlijken tocht. Hij bereikte het strand, ging naar de rots, zette zich en wachtte er nacht na dag, tot in den tienden nacht de maan bolrond rees van achter de Oosterheuvelen en haar licht bescheen de golven, die in rustige wenteling op het vlakke strand braken.

„Dewa Koesoemo tuurde met wijd geopende oogen naar de kabbeling der golven, want zij droegen een bleeke, slanke gestalte, die roerloos lag, zij droegen haar tot op het strand en trokken haar weer mee terug en brachten haar opnieuw op het strand en namen haar wederom terug als wilde de oceaan haar niet loslaten, hoezeer het strand haar begeerde.

„Dewa Koesoemo stond op en hij liep door de zee naar de plaats, waar de golven haar spel speelden. Hij nam het levenlooze lichaam van zijn vrouw in zijn armen en de liefde gaf hem de kracht haar te dragen, uren achtereen in zijn armen, door de wouden, over de bergen tot zijn paleis.

„Het geheele hof en de gansche stad bedreef rouw en er was groote droefenis in het rijk.

„Toen de begrafenisplechtigheden beëindigd waren, begaf Dewa Koesoemo zich op weg om de opdracht van zijn echtgenoote te volvoeren en hun dochter te zoeken.

„Alleen en te voet begon hij zijn eenzame, hopelooze zwerftocht. Hij doolde door de bosschen, ondervroeg de houthakkers, sliep in hun hutten; hij sprak 's nachts met de sterren en hij praatte tegen de wilde dieren in de oerwouden. Hij doorzocht de diepe ondoordringbare ravijnen en zwoegde over de verste bergen.

„Maanden vergingen, jaren gingen voorbij in zijn vruchteloos zoeken, maar hij hield vast aan de woorden van zijn vrouw, die hem in den droom had geopenbaard, dat hij hun kind zou terugvinden.

„Na vijftien lange jaren keerde hij afgemat en moedeloos in zijn rijk terug en toen hij, een dagmarsch van zijn residentie, uitrustte aan een beek, hoorde hij een lieflijke vrouwenstem een pantoen van liefde en verlangen zingen.

„Voorzichtig stond hij op, hij keek door de boomen en zag een jong meisje van wonderbare schoonheid, dat voor een kleine hut witte duiven voederde.

„De duiven streken klapwiekend neer op haar schouders als betooverd door haar zang. Voor het eerst in al die jaren week de beeltenis van zijn vrouw en de herinnering aan hun dochtertje van hem.

„Hij zuchtte diep en naderde langzaam. Het meisje zag hem komen, maar zij schrok niet, doch glimlachte en vroeg: „„„Wie zijt gij vreemdeling en vanwaar komt gij?""

„Dewa Koesoemo was dermate door haar schoonheid gevangen, dat hij niet wist wat te antwoorden, doch het meisje noodde hem naast zich op de bank voor haar woning en zij bracht hem zwarte koffie en witte rijst.

„Toen Dewa Koesoemo gegeten en gedronken had, vertelde hij haar, dat hij een landbouwer was uit een verre desa, die vergetelheid zocht voor hem aangedaan onrecht, en terwijl zij samen praatten, kwam de vader van het meisje van zijn sawah terug en de mannen spraken samen en Dewa Koesoemo bleef in zijn woning.

„Zij arbeidden samen en rustten samen en zij deelden de opbrengst van den grond en na weinige weken werd het schoone, jonge meisje Dewa Koesoemo's vrouw.

„U hebt zeker al begrepen, wie het meisje was, kandjeng? U kent meer Javaansche legenden."

„Ik denk, dat de man Wirjodikromo heette en dat het meisje zijn dochter niet was."

„Goed geraden, kandjeng. Dewa Koesoemo en zijn tweede echtgenoote leefden gelukkig en in grooten vrede en op den gezetten tijd werd hun een dochtertje geboren en toen Dewa Koesoemo de lieve zuigeling zag, schrok hij van de gelijkenis, die het kind had met zijn verloren dochtertje. Het kind groeide voorspoedig en steeds herinnerde het hem aan zijn vroegere bestaan, toen hij kroonprins was. Toen het kind drie jaar was, kwam de desaboodschapper alle desalieden oproepen om te verschijnen voor het huis van het desahoofd en Wirjodikromo en Dewa Koesoemo voldeden aan het bevel.

„Voor de woning van het desahoofd troffen zij alle desalieden en daar was naast het desahoofd een bode uit de hoofdstad en deze verkondigde met luide stem, dat de oude priester-koning was gestorven en dat door het geheele rijk en door alle omliggende rijken de boodschappers waren uitgegaan om Prins Dewa Koesoemo te zoeken, die Koning-Priester moest worden in de plaats van zijn overleden Vader.

„Allen zwegen, maar Dewa Koesoemo verrees en de oude koninklijke macht en de vroegere priesterlijke waardigheid spraken uit zijn geheele wezen en zijn gansche houding getuigde van de waarheid zijner woorden, toen hij met krachtige stem sprak: „Ik ben Dewa Koesoemo. Huldigt Uw nieuwen vorst."

„Alle desalieden keerden zich tot hem en zij legden de handen plat tegen elkaar en brachten die voor het voorhoofd en zij bogen zich en het desahoofd sprak: „Inggih Goesti", ja vorst, en alle desalieden riepen eenstemmig: „Inggih Goesti."

„En terstond maakte Dewa Koesoemo zich op om met zijn jonge, schoone vrouw naar zijn residentie te gaan, het blijde gerucht snelde hem vooruit en de gansche stad ontving hem met wuivende vlaggen en gamelantonen en gejuich en allerlei vreugdebetoon.

„Het groote kroningsfeest duurde vele dagen en nachten, maar er was één in het land, die niet feestvierde, dat was de neef des konings.

„Toen nu de feestvreugde haar einde naderde en de priesterraad bijeen was onder voorzitterschap van den neef des konings, die in dien raad des Koning-

Priesters plaatsvervanger was, nam deze verraderlijke prins het woord en hij sprak: „„„Weleerwaarde Zeergeleerde Heeren — ik geloof, dat ik het zoo goed zeg, kandjeng — het is mijn plicht als opperpriester en plaatsvervanger van onze goden U een mededeeling te doen, die U tot in het diepst van uw wezen zal schokken."" De priesters keken elkander aan en zetten hun tulbanden of hoofddoeken recht. „„„Ik had het geheim, dat ik U zal openbaren, zoo gaarne geheim gelaten, maar dan zou ons land en volk het zwaarste onheil hebben getroffen, dat een volk kan overkomen. Gij allen weet, dat de echtgenoote van onzen onvolprezen Priester-Koning een vrouw is van een edel gemoed en van een schoon gelaat en gij gelooft, dat zij is een vrouw van eenvoudige afkomst, dat zij is de dochter van den landbouwer Wirjodikromo."" De wijze, grijze priesters knikten, dat dit juist was.

„„„Welnu, gij vergist U. Onze vorstin is niet de dochter van een desaman, zij is de dochter van een Koning. Ik zal U dat bewijzen en Wirjodikromo zal mijn getuige zijn. Deze Wirjodikromo immers heeft mij medegedeeld, dat in den nacht, waarin het lieftallig dochtertje van onzen huidigen vorst verdween, Njai Loro Kidoel in de gedaante eens gestreepten bij hem is gekomen en hem het kind heeft gebracht, dat hij als zijn kind heeft aangenomen en dat nu als uw vorstin den troon heeft bestegen."" De verrader zweeg.

„Toen mompelde een zijner vrienden, die van de troonsbestijging van den verrader veel aardsche rijkdommen verwachtte, het afschuwelijk woord: „Bloedschande".

„De verrader sprak: „„„Het vreeselijke woord is gesproken. Dewa Koesoemo heeft zijn eigen dochter gehuwd en bij haar een kind verwekt. Gij allen weet, welke straf de goden over dit misdrijf opleggen. De vader, de moeder en het kind moeten levend worden ingemetseld, elk afzonderlijk in kleine, donkere cellen en daar den dood door hangen of verstikking sterven.""

„Hij zweeg. Een invloedrijk man, die een vertrouwd vriend van den overleden vorst was geweest, stond op en het instemmend gemompel verstomde.

„De groote, voorname priester sprak: „„„Leden van dezen raad, alles wat hier gesproken is, is helaas de waarheid. Maar ik wist dit reeds. Immers in den afgeloopen nacht is een afgezant van Batara Goeroe mij verschenen. Hij was machtig om aan te zien en droeg een rol in de hand, en hij gelastte mij uit naam van zijn zender U het volgende mee te deelen. Dewa Koesoemo en zijn vrouw

en zijn dochtertje zullen niet sterven, maar in hun heerschappij bevestigd worden, als hij in een tijdsverloop van tien dagen een tempel zal kunnen bouwen, die de eeuwen zal verduren en welks gelijke op den ganschen aardbodem niet zal worden gevonden. Deze tempel zal gebouwd moeten worden overeenkomstig het plan, dat hij mij overhandigde, op den heuvel, waar het kind is verdwenen, met ommegangen en haut-reliefs en vele stoepa's en elke koepel zal een beeld hebben.'"'

„En de trouwe dienaar toonde den Priesterraad een plan van den Boro-Boedoer.

„Allen zwegen en loofden de wijsheid en de genade van Batara Goeroe, zelfs de verrader dorst zich tegen den wil van den oppergod niet te verzetten.

„Aan den wijzen trouwen dienaar des konings werd opgedragen dat besluit aan den Priester-Koning over te brengen."

De wedono zweeg en keek op naar de hoogste dagob, die in het dalende zonlicht verhelderd, boven alle uitblonk.

„Hebt U er wel eens over nagedacht, wedono of U djaksa," vroeg ik, „dat op ons bergachtig Java de meeste Hindoe-oudheden en de ruïnes der voornaamste Hindoe-heiligdommen op bergtoppen zijn gelegen, terwijl de Boro-Boedoer, het grootste en schoonste en meest vereerde Boeddhistisch heiligdom, een der weinige Boeddhistische tempels is, die op een hoogte zijn gebouwd."

„Inderdaad kandjeng toean, dit moet een dieperen zin hebben. U weet, dat in Britsch-Indië en op Ceylon en ook in Indo-China en Japan de Boeddhistische tempels veelal op heuvels en bergen zijn opgericht en het heeft ook mij vaak getroffen, dat juist de Boro-Boedoer op een heuvel staat. Zal ik verder vertellen, kandjeng? Welnu, vol ontzetting hoorde de vorst de ontzettende onthulling en ontroerd vernam hij den haast onvervulbaren eisch, doch niets verried zijn innerlijke ontroering, want hij beheerschte zich als een koning en hij beval, dat alles voor zijn echtgenoote verborgen zou blijven.

„Toen ontbood hij alle architecten en bouwmeesters en aannemers van zijn rijk en hij legde hun het grondplan van den Boro-Boedoer voor; tienduizenden werkten en zwoegden en draafden dag en nacht en sjouwden steenen aan, die de steenhouwers hieuwen uit de groote steengroeven, en tienduizenden vaardige kunstenaars behieuwen de steenen en beitelden met bekwame hand de talrijke haut-reliefs en terwijl metselaars en timmerlieden de grond-

slagen van het bouwwerk legden, vervaardigden beeldhouwers het vereischte aantal beelden.

„En zoo arbeidden zij, zooals nog nooit te voren voor eenig heiligdom gewerkt was en ziet, op de laatste minuut van het laatste uur van het tiende etmaal stond de koning voor het voltooide wonderwerk.

„De gansche priesterraad was vergaderd om het gebouw te keuren en toen zij genaderd waren tot de plaats, waar wij nu zitten, kandjeng, ja hier, ja kijkt U eens naar de hoogste stoepa, ziet U het...?"

„Die is leeg, wedono."

„Juist, kandjeng, die is leeg. Aan die stoepa ontbreekt het beeld. Het beeld, dat in de bovenste stoepa heeft gestaan, was onvoltooid en de hoogste ruimte boven die stoepa is immer ledig geweest."

„Dus?", vroeg ik.

„Dus, kandjeng, was de opdracht der goden niet ten uitvoer gelegd en het kwaad der bloedschande moest gestraft worden, zelfs al was het onwetende bedreven. Op last van den Priester-Koning zelf, die de opperste dienaar der goden was, werden Dewa Koesoemo en zijn vrouw, die zijn dochter was, en hun dochter, die een halfzuster van haar moeder was, ingemetseld in drie cellen in den Boro-Boedoer. Maar zij, die als dochter en als echtgenoote en als moeder onschuldig zooveel had geleden en die alle menschelijk leed kent en derhalve ook kan helen, zij werd veranderd in een schoon steenen beeld.

„Ja, kandjeng, U raadt het al weer, U hebt haar een half uur geleden aangeraakt."

De zon vatte met haar laatste stralen de toppen der vulkanen in goud; de Merapi en de Merbaboe stonden blinkende.

De hemel boven den kalen Soembing verfde purperen kleuren, waarin de zon langzaam verdoofde; de gekartelde kraterrand van den hoogsten berg ving het laatste licht en snel daalde de nachtschaduw van de bergruggen in de diepe ravijnen en het werd donker in de dichte, groene bosschen langs de hellingen.

Aan de bleeke, heldere lucht kwamen de schitterende sterren naar voren en ver achter de Zuiderbergen boven den Indischen Oceaan teekende het Zuiderkruis zijn eeuwige belofte.

Op den spitsen, ruwen top van den Merapi werden de erupties zichtbaar.

Tegen den nachthemel, tegen den zwartverbranden kegel gloeide het vuur,

was de felle gloed van de rood-verhitte rotsblokken, die opstapelden en dan topzwaar afstortten.
Ze gleden over den kraterrand langs de steile glijbaan door vurige erupties uitgesneden; ze hupten in lange sprongen omlaag; dan spatten ze in regens van vonken uiteen en sulden in kleine brokken tot de minder steile gedeelten, waar ze tot rust kwamen, terwijl de sliert van rookwolken langs de helling bleef hangen.
In de doodsche stilte, die zich om den Boro-Boedoer had gelegd, werd nu het klapwieken hoorbaar van honderden vliegende honden.
De zwarte, sombere vliegers trokken krijschende in zwermen over ons heen; ze hadden zich losgehaakt uit hun slaapboomen en vlogen nu op hun nachtelijken rooftocht naar de vruchtenboomen.
De kalongs vlogen uit.
Over de sawahs onder ons dansten roode vuurvliegjes; in de kleine desahuisjes werden de lampen ontstoken en de schijn drong door de reten in de bamboezen wanden. Duizenden cicades vingen aan te piepen en te zagen; haar scherpe hooge zang vervulde de lucht.
Achter de Oosterbergen klom in haar volheid de zilveren maan en de Boro-Boedoer wierp, als gedurende zoovele eeuwen, zijn schaduw over het land, op welks denken en gevoelen hij voor immer heeft beslag gelegd.
Uit de desa klonk zacht eentonig het rhythmisch getokkel van de gamelan; gulden droppelen vielen in zilveren schalen.
„Onvergankelijk Java, kandjeng toean.''
„Ja, wedono, uw land en het mijne."

Zoo stijgt, óók van Java's bergen, sinds de morgensterren vroolijk zongen en alle kinderen Gods juichten, de welriekende geur van de rookende altaren tot Gods neusgaten op en de wierook der gebeden rijst van de toppen der hooge vulkanen tot voor Zijn troon.
Ik weet, dat Hij, aan tijd noch plaats gebonden, Zijn oog wendt tot de nederigen van geest en Zijn oor neigt tot de eenvoudigen van hart.
Ook zij, die Hem onwetende dienen, zullen opgaan tot de eeuwige heuvelen, naar het hoogste heiligdom, waar het Koninkrijk der hemelen wordt ontsloten voor hen, die zalig zijn, omdat zij niet hebben gezien en nochtans hebben geloofd.

INHOUD

		Blz.
I.	De heiligheid der bergen	5
II.	De legende van den Karang	16
III.	De legende van den Tangkoeban Prahoe	24
IV.	Het heilige graf op den Soembing	34
V.	De legende van den Goentoer	42
VI.	De legende van den Lawoe	52
VII.	De tempelruïnes van het Diëngplateau	59
VIII.	De legende van den Bromo	71
IX.	De legende van den Smeroe	79
X.	Het heilige graf op den Ngrédjeng	94
XI.	De legende van den Lamongan	101
XII.	De legende van den Raoeng	107
XIII.	De legende van den Boro-Boedoer	114

COLOPHON

„Het Hooge Heiligdom" is geschreven door Dr C. W. Wormser. De teekeningen zijn van Martha Eland. Het is uitgegeven door de firma's W. van Hoeve te Deventer en N.V. Mij. Vorkink te Bandoeng. De druk geschiedde bij de firma H. Veenman & Zonen te Wageningen. Het werk is gezet uit de Gill-letter. Jaar van uitgave van de eerste druk: 1942 en van de tweede druk 1943.